

Sveriges lantbruksuniversitet
Swedish University of Agricultural Sciences

Fakulteten för landskapsarkitektur,
trädgårds- och växtproduktionsvetenskap

SKATEBOARD, STADEN OCH RÄTTEN TILL OFFENTLIGHETEN

EN STUDIE AV EXKLUDERANDE OCH INKLUDERANDE DESIGN I DET
OFFENTLIGA RUMMET MED SKATEBOARDÅKANDE SOM RASTER

ERIKA KLANG

Självständigt arbete • 30 hp
Landscape Architecture – Master's Programme
Alnarp 2018

SKATEBOARD

STADEN

OCH

RÄTTEN

TILL

OFFENTLIGHETEN

EN STUDIE AV EXKLUDERANDE OCH
INKLUDERANDE DESIGN I DET OFFENTLIGA
RUMMET MED SKATEBOARDÅKANDE SOM RASTER

2018

Titel: Skateboard, staden och rätten till offentligheten - En studie av exkluderande och inkluderande design i det offentliga rummet med skateboardåkande som raster

Titel (eng.): Skateboard, the city and the right to the public - A study of excluding and including design in the public space with skateboarding as a raster

Författare: Erika Klang

Handledare: Gunilla Lindholm, SLU, Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning

Examinator: Ingrid Sarlöv Herlin, SLU, Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning

Bitr. examinator: Arne Nordius, SLU, Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning

Omfattning: 30 hp

Nivå och fördjupning: A2E

Kurstitel: Master's project in Landscape Architecture

Kurskod: EX0814

Ämne: Landskapsarkitektur/Landscape Architecture

Program: Landscape Architecture - Master's programme

Utgivningsort: Alnarp

Utgivningsår: 2018

Omslagsbild: Författaren

Elektronisk publicering: <http://stud.epsilon.slu.se>

Nyckelord: appropriering, exkluderande design, inkluderande design, multifunktionellt, offentliga rum, skateboardåkning, territorialitet

SLU, Sveriges lantbruksuniversitet

Swedish University of Agricultural Sciences

Fakulteten för landskapsarkitektur, trädgårds- och växtproduktionsvetenskap

Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning

SAMMANDRAG

Stadens offentliga rum med dess design, material och objekt, men också normer, påverkar hur vi rör oss och tar oss an platser i staden. Skateboardåkare har i decennier använt offentliga rum genom sin aktivitet och engagerat sig i staden och dess arkitektur på ett lekfullt och kreativt sätt som få andra gör. Detta uppskattas dock inte av alla, vilket leder till konflikter och åkarna blir avhysta från staden på olika sätt. Med utgångspunkt i begreppen territorialitet, appropriation och exkluderande/inkluderande design studeras samspelet mellan materialegenskaper och form samt platsanvändning i de offentliga rummen, med särskild tanke på användning genom skateboardåkning.

För att undersöka detta har jag studerat det offentliga rummet från olika perspektiv där en litteraturstudie löpt parallellt med en fallstudie av offentliga platser i Malmö, Gävle och Köpenhamn. Det har gjorts genom observationsstudie, spontana samtal med brukare samt intervjuer med personer involverade i tillkomsten av platserna som studerats, för att få en förståelse för hur tankarna gått i design- och planeringsprocessen.

Studien visade att det behövs en diskussion kring dessa begrepp, en fördjupad kunskap och vidgad acceptans kring användningen av det offentliga rummet. Det har lett fram till ett antal faktorer jag identifierat som viktiga att tänka på, samt förhålla sig till, vid gestaltning av platser som ska vara tillåtande och multifunktionella. Dessa appliceras på Rådhusorget i Gävle där målsättningen var att återinföra platsens funktion som torg och livfull offentlig plats, där en bred allmänhet kan samexistera, mötas och interagera med varandra.

Nyckelord:

appropriering, exkluderande design, inkluderande design, material, multifunktionellt, offentliga rum, skateboardåkning, territorialitet

ABSTRACT

The public spaces of the city, with their design, materials and objects but also norms, affect how we move in and use the city. For decades, skateboarders have used public spaces for their activity and have claimed the city in a playful and creative way, like few others. This however is not appreciated by everyone, which leads to conflicts and the skaters get excluded from the city in different ways. Based on the concepts territoriality, appropriation and excluding/including design I have studied the interaction between material properties, form and site use in public spaces, with a particular focus on use by skateboarding.

To investigate this, I have studied the public space from different perspectives, where a literature study has run parallel to a case study of public places in Malmö, Gävle and Copenhagen. This has been done by observation studies and spontaneous conversations with users. To get an understanding of the thoughts and ideas during the design process, I also made interviews with persons involved in the creation of the studied places.

The study showed that there is a need for a discussion about these concepts, a deeper knowledge and a broaden acceptance about the use of public space. I have identified a number of factors, important to think about and relate to, when designing places that should be permissive and multifunctional. These factors are applied on Rådhusstorget in Gävle where the purpose was to reintroduce the site's function as a square and as a vibrant public space, where a broad public can coexist, meet and interact with each other.

Key words:

appropriation, excluding (defensive design), including design, materiality, multifunctionality, public spaces, skateboarding, territoriality

FÖRORD

Så länge jag kan minnas har jag tagit mig an och utforskat rumsligheterna i staden på ett lekfullt sätt med hjälp av kroppen. Jag har låtit mig styras av det fysiska ramverket där material, form och design har påverkat mina rörelser. Detta både till fots, genom att till exempel balansera på en linje eller hoppa mellan plattor av olika utseende, men senare också genom skateboarden där jag med hjälp av brädan tog mig an objekt och såg de som hinder att ta mig över. Skateboardåkning är en kreativ interaktion, ett fysiskt engagemang med staden, och jag utvecklade en förmåga att se stadens element med nya ögon medan jag utforskade stadslandskapet. Detaljer och platserns rörelsemönster är något som alltid påverkat mig och som ofta ligger till grund för hur jag rör mig i stadsrummet.

Att detta tidiga intresse ledde mig in på landskapsarkitektur är alltså ingen tillfällighet, och intresset har med tiden utvecklats till frågorna kring relationen mellan människan och den miljö vi vistas i.

Denna uppsats grundar sig därför i min egen fascination för staden - dess dragningskraft och det offentliga rummets förmåga att fylla staden med liv, men också rummets påverkan på oss och vår påverkan på rummet, hur vi tar oss an platser i staden och hur en plats präglas av dess användning. Vi är alla en del av detta offentliga rum med dess gator, torg och parker. Det är där som livet utspelar sig och vi kan mötas och interagera med varandra.

Frågan är dock om alla invånare i en stad är välkomna att ta del av det offentliga rummet? Vad bestämmer detta och hur? Vad är det som sätter dessa gränser? Som landskapsarkitekt, med möjligheten att påverka och forma människors vardagsmiljöer, anser jag att det är av stor vikt att ha mer kunskap kring detta och hur vi kan skapa platser som motverkar de fördomar vi har gentemot varandra. Därav denna uppsats.

Jag vill passa på att tacka alla som hjälpt mig i detta arbete. Gustav Svanborg Edén, Lo Lennartsson, Alfred Björebo och Kristoffer Hallgren som ställt upp på intervjuer och bidragit med värdefull information för studien. Jag vill även tacka Gunilla Lindholm för goda kunskaper inom området samt vägledning under arbetets gång. Slutligen vill jag också tacka familj och vänner som stöttat mig i arbetet under denna period.

Dessa frågor har samlat till diskussion tidigare. 2014 anordnades ett event som belyste skateboardscenens historiska värde för Sergels torg. Denna uppsats, med samma namn, är istället en exposé på bredden där jag belyser samma grundfrågor men visar på flera platserns likheter och olikheter.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

SAMMANDRAG

ABSTRACT

FÖRORD

1. INLEDNING	12
1.1 Bakgrund	12
1.2 Syfte och mål	14
1.2.1 Frågeställningar	14
1.3 Metod	17
1.3.1 Litteraturöversikt	18
1.3.2 Metodisk triangulering	19
1.3.2.1 Fallstudie	19
1.3.2.2 Expertintervju	21
1.4 Avgränsningar	22
1.5 Terminologi	22
2. TEORETISKA PERSPEKTIV: SKATEBOARD I DET OFFENTLIGA RUMMET	24
2.1 Skateboard	24
2.2 Offentliga rum	27
2.3 Territorialitet	29
2.4 Appropriation	30
2.5 Affordances	33
2.6 Exkluderande design	34
2.7 Inkluderande design	38
2.8 Från teori till resultat	39
3. RESULTAT: STUDIER AV TRE STÄDER	40
3.1 Malmö – Skejtarna bjuds in till stadsrummet	40
3.1.1 Konsthallstorget	42
3.1.2 Nobeltorget	50
3.1.3 Samtalsberättelse	59
3.2 Gävle – Skejtarna erbjuds en specifik arena	70
3.2.1 Stortorget	72
3.2.2 Rådhusstorget	79
3.2.3 Samtalsberättelse	85

3.3 Köpenhamn – Skategestaltning som inspiration	91
3.3.1 Israels plats	95
3.3.2 Charlotte Ammundsen plats	102
3.4 Sammanfattande analys	108
4. DISKUSSION:	110
VAD SKATEBOARDÅKNING BERÄTTAR OM STADEN OCH	
VAD STADEN BERÄTTAR OM SKATEBOARDÅKNING	
4.1 Exkluderande form på offentliga rum	110
– strategi eller tillfällighet	
4.2 Det goda exemplet	114
4.3 Material, utformning och stadsutveckling	116
– skateboardåkning som utmaning och potential för det offentliga rummet	
5. RE-CREATE: FÖRSLAG PÅ GESTALTNINGSPRINCIPER	129
6. SLUTSATS	141
6.1 Framtida forskning	142
7. REFERENSFÖRTECKNING	145
8. FIGURFÖRTECKNING	151
9. APPENDIX	152
9.1 Intervjuguide	152
9.1.1 Expertintervju 1 – Lo Lennartsson	152
9.1.2 Expertintervju 2 – Gustav Svanborg Edén	153
9.1.3 Brukarintervju 1 – Kristoffer Hallgren	154
9.1.4 Brukarintervju 2 – Alfred Björebo	155
9.2 Dokumentanalys tävlingsbidrag	156

1. INLEDNING

1.1 BAKGRUND:

Människans plats, relation och upplevelse av den urbana miljön

Våra städer förändras konstant och skiftar över tid. Det finns idag en ökad förståelse för de offentliga rummen och de har fått en allt mer framträdande roll tidigare i planeringen. De måste planeras och gestaltas med omsorg, tillräckligt flexibla för att rymma morgondagens liv och kultur. För stadslivet uppstår inte bara av sig själv, utan det är ofta i de offentliga rummen som processerna startar. I den urbana utvecklingen behöver vi basera våra förändringar på hela den urbana bilden, inte bara byggnaderna, utan också människornas liv och den miljö vi lever i. Vi är alla en del av de offentliga rummen i staden med dess byggnader, vägar, parker och torg, och det som intresserar mig mest är just hur den fysiska miljön påverkar oss, och hur den påverkas av mänsklig interaktion. Det offentliga rummet formar de fysiska ramarna för livet i staden och dessa ramverk styr på olika sätt hur vi tar oss an platser i staden och hur de präglas av dess användning. När vi rör oss i staden passerar vi olika element, ramar och gränser som ger oss vissa valmöjligheter. Vad vi väljer beror på mängder av saker så som markbeläggning, väggar, objekt. Men sällan ifrågasätter vi hur den byggda miljön påverkar oss, våra handlingar, och på vilket sätt? Är alla verkligen välkomna?

För samtidigt som vi kan se att den blandade staden med social mångfald och mötesplatser lyfts i plandokument, kan vi se allt fler indikationer på att klyftorna mellan olika samhällsgrupper ökar (Malmsten 2016). Detta leder till att människor i allt större utsträckning isoleras från varandra. I det offentliga rummet finns det emellertid grupper som, på ett eller annat sätt, tar platser i anspråk. Detta bruk av staden stöds i vissa fall av stadens planering och förvaltning men långt ifrån alltid.

I ett försök att förhindra det oplanerade ökar istället användandet av exkluderande design såsom lutande bänkar, anti-skate-lister, stängsel och låsta grindar. Med hjälp av material och objekt görs försök att kontrollera användandet och får därmed medborgarna att känna sig ovälkomna.

Skateboardåkare har i decennier tagit sig an offentliga rum genom sin aktivitet och engagerat sig i staden och dess arkitektur på ett lekfullt sätt som få andra gör. Det är just en sådan aktivitet som inte alltid uppskattas av andra brukare av det offentliga rummet, vilket ofta leder till konflikter och att åkarna blir avhysta från platser på olika sätt. En sådan handling resulterar i ett exkluderande av skateboardåkarna från det offentliga rummet på grund av deras aktivitet, vilket talar emot det som det offentliga rummet som publik plats står för, en öppen plats för alla.

Relationen mellan människorna och arkitekturen i staden är komplicerad. När snäva byggnadsideal råder blir målgruppen lätt begränsad vilket i sin tur påverkar mångfalden och förståelsen för våra olikheter kan förloras. Borde inte stadsmiljön erbjuda ett brett spektra av verksamheter samtidigt som den tillåter att en mångfald av aktiviteter sker samtidigt? Jag önskar en livfull stad med aktiviteter som pågår i det offentliga rummet. Bör vi inte då gestalta för variation och flexibilitet där det offentliga rummet med dess väggar, golv och element är utformade på ett sätt som bjuder in invånarna att bruka, använda och ta sin stad i besittning? Det är i dessa offentliga rum som livet utspelar sig, människor kan mötas och interagera med varandra och kulturer föds.

1.2 SYFTE OCH MÅL

Arbetet vänder sig till andra verksamma inom arkitekturpraktiken med syfte att bredda kunskapen om en stadskultur och därmed bidra till diskussionen kring de offentliga rummen, hur de används och vilka som tillåts att ta plats. Genom att använda mig av litteraturstudier samt fallstudier försöker jag förstå hur förutsättningar för olika sociala beteenden ryms i den fysiska utformningen. Detta studerar och analyserar jag med extra fokus på inkluderande och exkluderande design.

Vidare fokuserar arbetet på det komplexa förhållandet mellan olika synsätt och teorier kring det offentliga rummet, det kroppsliga ianspråktagandet av detta och konflikten som uppstår i och med det. Detta sätter jag i relation till gruppen skateboardåkare som exempel på aktivitet att diskutera kring.

Jag önskar väcka uppmärksamhet kring effekterna av olika designval och ageranden och vad det har för konsekvenser för både staden och den enskilda människan. Genom ett bollande mellan urbanteori, fallstudier och gestaltande är målet att till slut identifiera möjligheter att på ett flexibelt sätt skapa offentliga rum, istället för att programmera och kontrollera ytorna i staden genom exkluderande design; att skapa platser med möjlighet för interaktion och givande sociala möten, oavsett önskad aktivitet.

Sammanfattningsvis avslutas studien med förslag kring hur planerare och arkitekter med små medel kan omgestalta en plats för att bli inkluderande och flexibel för olika målgrupper, i ett offentligt rum som idag inte används som önskat.

1.2.1 FRÅGESTÄLLNINGAR

- Vad kan sägas om samspelet mellan materialegenskaper och design samt platsanvändning i offentliga stadsrum och med särskild tanke på användning genom skateboardåkning?
- Designåtgärder som exkluderar respektive inkluderar, vilka effekter får det på de studerade platserna?
- Kombinerad gestaltning för generell och specifik användning, är det möjligt?

1.3 METOD

För att undersöka relationen mellan platsanvändning och design och för att förstå vad i det fysiska ramverket som påverkar oss och hur vi påverkas av det, har det varit relevant att studera flera perspektiv rörande det offentliga rummet. Till exempel har jag velat studera vad som påverkar rätten till det offentliga stadsrummet och hur beslut och handlingar får olika konsekvenser för staden och den enskilda individen. Detta görs i en litteraturstudie som parallellt med en fallstudie ger en begreppsapparat för att lättare kunna sätta ord på vad jag ser, upptäcker, upplever och tänker.

För att komma ner på djupet och analysera och för att sedan kunna diskutera detta har jag undersökt exempel på offentliga platser i Malmö, Gävle och Köpenhamn. Observationsstudier har tillämpats, både på avstånd och på nära håll, liksom spontana samtal med brukare av platsen. För att få en förståelse för hur tankarna gått i design- och planeringsprocessen genomfördes också intervjuer med personer involverade i tillkomsten av platserna som studeras. Dessutom ville jag få en bild av vad och vilka som påverkar designval samt hur skateboardåkning har hanterats.

En syntes av relevant urbanteoretisk forskning, platsanalys, fältstudier och intervjuer, har lett fram till ett förslag på olika gestaltungsprinciper att använda sig av. Detta förslag har prövats i en fördjupad studie av Rådhusområdet i Gävle. Att testa hur kunskap och val samverkar med förutsättningarna på en plats har ytterligare bidragit med förståelse för vilka hinder som finns när det gäller att tillämpa inkluderande design utan att göra den exkluderande. I denna studie ingick en granskning av bidragen till den arkitekttävling som genomförts för torget (Sveriges Arkitekter u.å., Gävle kommun 2014). *Se Dokumentanalys Tävlingsbidrag i Appendix 9.2 s. 156.*

Litteraturen härrör från olika discipliner och forskningsfält, men det jag extraherat ur texterna har haft att göra med relationen mellan skateboardåkning och det offentliga rummet. Relationen mellan skateboardåkning och det offentliga rummet har varit utgångspunkten och "sökmotorn" för arbetet; det som sållat fram arbetets teoretiska perspektiv. Det kan också kallas ett "transdisciplinärt" arbete, eftersom det kommer från både akademiska och praktiska källor, från olika discipliner och professioner och därutöver innehåller en experimentell del där jag undersökt en plats genom skissande och landskapsarkitekturens designmetod. Med ett annat uttryckssätt är detta också en kvalitativ forskningsmetod. John W. Creswell, professor i pedagogisk psykologi, beskriver detta i sin bok *Research Design - Qualitative, Quantitative, and Mixed Methods Approaches* (2014), något som kan göras för att skapa ett rikt och fylligt material som identifierar kvaliteter istället för att mäta dem som i en kvantitativ forskningsmetod (Creswell 2014:184f).

Studien har påverkats av mina egna erfarenheter, vilket har påverkat val av fall samt frågor jag ställt mig, liksom sättet att förstå material och dra slutsatser.

1.3.1 LITTERATURÖVERSIKT

I teori-kapitlet "SKATEBOARD I DET OFFENTLIGA RUMMET" redogör jag för forskning och teorier från olika perspektiv kopplade till uppsatsens tema. Som material för att beskriva relationen mellan platsanvändning och design av det offentliga rummet har vetenskapliga skrifter använts i kombination med populärvetenskap och icke-vetenskapliga texter. Dessa handlar dels om själva miljöerna där skateboardåkande äger rum, dels om hur man ska förstå detta i stadens kontext.

Iain Bordens *Skateboarding, Space and the City: Architecture and the Body* (2001) en ofta citerad bok i diskussioner kring skateboard och staden, har varit mycket användbar i studien. Inte bara som faktaunderlag och insikt i skateboardens historieskrivning, utan också för en större förståelse av skateboardåkningens relation till arkitekturen. Dessutom tar den upp skejtandets kroppsteknik och koppling till materialiteten i dessa miljöer. Bordens analyser kring skateboardåkning i förhållande till kropp, tid och rum är de jag finner mest intressanta. Dessa relationer har jag även studerat i filmer, klipp och dokumentärer av skateboardåkande, samt filmer producerade av lokala skejtare i de studerade städerna. Åsa Bäckströms avhandling *Spår. Om brädsportkultur, informella lärprocesser och identitet* (2005) har bidragit med insikt i vad skateboardåkning kan bidra med utöver själva åkningen.

För att få kunskap om hur det offentliga rummet tas i anspråk har Lina Olssons avhandling *Den självorganiserade staden* (2008) varit en viktig källa. Hur den arkitektoniska utformningen står i relation till hur människor tar platser i anspråk har studerats i Mattias Kärrholms avhandling om *Arkitekturens territorialitet* (2004). För att beskriva olika elements multifunktionalitet har begreppet *affordances* av psykologen James Gibson studerats. Vidare har Jan Gehls böcker *Life Between Buildings* (2006) och *Cities for people* (2010) använts för att förstå och undersöka hur det offentliga rummet och dess fysiska förutsättningar är kopplat till det sociala agerandet.

För att öka förståelsen ytterligare kring hur skateboardåkningen kan uppfattas som ett "problem" i de offentliga rummen har Borden också här varit till hjälp. Genom William H. Whyte (2009) och Don Mitchells (2003) beskrivningar av objekt som exkluderar människor från stadsrummet, har jag fått mer kunskap om exkluderande design som förhållningssätt.

Flera av dessa teorier har jag mött under utbildningens gång, både under programmet Arkitektur, visualisering & kommunikation, samt masterprogrammet i Landskapsarkitektur. För ytterligare relevant litteratur inom ämnet har jag sökt i bibliotekets databas samt på internet, framförallt i referenslistor i böcker och forskningsartiklar. Sökord har varit: Exkluderande + design, Inkluderande + design, Skateboard + Malmö, Skateboard + Köpenhamn, Skateboard + Gävle, Urban + Skateboard, Appropriation + offentliga rum.

1.3.2 METODISK TRIANGULERING

För att gå på djupet och undersöka offentliga platser, det fysiska ramverket och hur det används under olika tider, samt att analysera människors beteendemönster beroende på detta, utförde jag ett antal fallstudier. Detta gjordes genom en så kallad metodisk triangulering där jag med tre olika tekniker - observering, spontansamtal med brukare samt intervjuer med personer knutna till platsernas tillkomst - maximerade förståelsen för hur platserna används. De olika metoderna, som enskilt är svaga, stärker på detta vis varandra och ger mig förståelse för platsen från olika perspektiv, vilket förhoppningsvis också gynnar förståelsen för komplexiteten av problemet och dess motsägelser (Valentine 2001:41-54).

1.3.2.1 FALLSTUDIE

URVAL

Vid urvalet av fallstudier började jag med Malmö, som utvecklats från industri- till kunskapsstad, men som även under senare år skaffat sig ett internationellt rykte som skatestad. Det är också här jag bor och under min utbildningstid sett hur staden aktivt arbetar med att aktivera de offentliga rummen. Då jag vardagligen rör mig i Malmös miljöer har jag studerat en mängd platser, stora som små, vilka kommer dyka upp i uppsatsen på olika sätt. På dessa är det ofta aktivitet och inte sällan i form av skateboardåkande. De platser och offentliga rum jag främst studerat och som jag redogör för här, är Konsthallstorget och Nobeltorget. Platserna har besökts ett flertal gånger, olika länge och vid olika tidpunkter under hösten 2017.

Som kontrast till Malmö valde jag Gävle, staden jag växte upp i och där jag genom egna erfarenheter upplevt att utbudet av aktiva offentliga platser är dåligt. Jag valde att studera Stortorget eftersom det är den plats jag anser att det är mycket aktivitet på, men också Rådhusorget, ett torg som i kontrast är outnyttjat och som mestadels står tomt, trots dess centrala läge. Jag har varit på dessa platser flera gånger förut, men för detta syfte och under denna period har jag besökt Gävle tre gånger. Jag har uppehållit mig längre tid än normalt för att studera dessa offentliga rum noggrant och framför allt tittat extra efter om det varit någon form av fri aktivitet, främst i form av skateboardåkare.

Den tredje staden, Köpenhamn, valdes framför allt för att få en bra inblick i multifunktionalitet. Det är svårt att undvika att stöta på Köpenhamn i forskandet kring detta ämne, då staden ofta nämns i artiklar och andra texter om skateboardåkande. Köpenhamn har länge varit i framkant när det gäller platser där olika aktiviteter och brukare kan samsas om utrymmet och här såg jag en möjlighet att finna inspiration. Köpenhamn är en stad jag ofta besöker, men för detta syfte har platserna Israels plads och Charlotte Ammundsens plads studerats närmare. Platserna besöktes två gånger vardera under denna period.

Alla platserna i de olika städerna har olika utformning och storlek, med olika fokus på detaljer och objekt i gestaltningen. Däremot är alla, förutom Rådhusorget i Gävle, relativt

nygestaltade med en arkitektur som tilltalar skateboardåkare. Jag har studerat material, mönster i markbeläggning, objekt, växtlighet, rumsligheter, sikt, belysning, sittplatser. Dessutom har jag studerat hur till exempel sittplatserna är utformade och var de är placerade och hänger ihop, samt om det existerar former av exkluderande design. Detta sätts i relation till flödet av människor, hur länge de olika objekten används och av vilka. En annan viktig faktor som jag studerat är också platsens läge i staden och dess sammanhang.

Platserna som undersöks redovisas med kartor, illustrationer/diagram och fotografier i kapitel "RESULTAT" under varje stad, samt en beskrivning av min egen rörelse och upplevelse av platserna.

Ett speciellt fokus har satts på att identifiera aktivitet i form av skateboardåkande. I och med att objekt och markmaterial är två viktiga fysiska attribut för skateboardåkande och val av "skate-spots", så har detta studerats noga.

OBSERVATIONER

I fallstudien valde jag att göra kvalitativa observationer, något som Creswell menar innebär att individers beteenden, handlingar och aktiviteter studeras ute på plats (Creswell 2014:190f). Målet var att ta reda på hur och på vilket sätt människor uppehåller sig på platsen, vad de använder den till samt hur invånarna interagerar med varandra på just den platsen och vilka faktorer det kunde bero på. Jag valde att göra en icke-deltagande observation där jag försökte smälta in så mycket som möjligt i miljön och studerade på avstånd, men också på mer nära håll, på olika avstånd och från olika platser varje studietillfälle. Jag närmade mig även platserna från olika håll för att se om jag upptäckte nya detaljer eller rörelser. Jag förde fältanteckningar, tog foton, skissade, studerade kartor, ritningar och andra dokument över platserna. Jag har också försökt vara öppen för tankar, känslor och andra intryck som spontant uppstått på plats.

ETNOGRAFISKA INTERVJUER

Under pågående observationsstudie har spontana samtal med brukarna gjorts på några platser, något som antropologen James P. Spradley benämner som etnografiska intervjuer. I boken *The Ethnographic Interview* (1979/2016) beskriver han hur det går att se stora likheter mellan etnografiska intervjuer och trevliga samtal, som en vardaglig konversation (Spradley 2016:55). Dessa samtal har jag återgivit i mina fältanteckningar så gott det gick. Dock inte exakta återgivna citat, eftersom det är svårt att minnas den exakta ordalydelsen, utan mer som referat av vad som avhandlats. Fördelen med samtalen var framförallt att det i situationen gick att direkt knyta frågorna till kontext och individ. Den informella tonen och icke strukturerade upplägget gjorde också att konversationen blev avslappnad.

1.3.2.2 EXPERTINTERVJU

KVALITATIV FORSKNINGSINTERVJU

Utöver de intervjuer som gjordes under platsobservationerna valde jag att göra kvalitativa forskningsintervjuer för ett mer specifikt syfte och med mer formell karaktär och struktur än de spontana samtalen. För dessa hade jag i förväg tänkt ut semistrukturerade frågor som tillät de intervjuade att svara utifrån sina egna tankar, åsikter och erfarenheter. Creswell menar att det leder till att den som intervjuar undviker att styra frågorna och svaren i en viss riktning, samt att den intervjuade istället tillåts att på egen hand reflektera (Creswell 2014:190f), vilket var något jag eftersträvade. De öppna frågorna tillät mig vid intervjuerna att anpassa frågorna till situationen, samtidigt som de hjälpte mig att hålla den ram intervjuguiden gav.

INTERVJUGUIDE

Vid utformningen av Intervjuguiden som jag använde mig av, valde jag en rad frågor kategoriserade under olika teman. *Se intervjuunderlag i Appendix 9.1 s. 152.* Ordningsföljden på frågorna var inte statisk, utan de gick att anpassa beroende på åt vilket håll samtalet ledde och den intervjuade kunde utveckla sina svar fritt.

URVAL

Intervjuerna gjordes med ett strategiskt urval av informanter, personer som på olika sätt är knutna till platserna i sin yrkesutövning eller genom engagemang. Detta för att få en förståelse för hur tankarna går och har gått i design- och utvecklingsprocessen, vilket inflytande personerna har att påverka designval samt deras inställning till hur skateboardåkning har och ska hanteras. För att få olika perspektiv på platserna jag studerade i Malmö och Gävle har jag valt ut fyra personer från två grupper; planerare från kommunen samt brukare/icke-brukare av platserna. I med att jag i detta arbete använder mig av skateboardåkning som aktivitet att studera har personerna jag benämner som "brukare" naturligtvis skeptat själva.

GENOMFÖRANDE

Under genomförandet av intervjuerna har jag spelat in och tagit anteckningar. Detta för att noggrant kunna lyssna igenom intervjuerna igen och för att undvika att missa något av stor vikt. Sedan transkriberades och sammanfattades intervjuerna där nyckelpassager valdes ut för att återge intervjuobjektens svar, något som Svend Brinkmann och Steinar Kvale i boken *Den kvalitativa forskningsintervjun* (2009) kallar meningskoncentrering. Meningskoncentrering innebär att sammanställa de svar som gavs under intervjuerna och sedan korta ner dem till mer komprimerade meningar som innehåller relevant information för uppsatsen (Brinkmann & Kvale 2009:221).

1.4 AVGRÄNSNINGAR

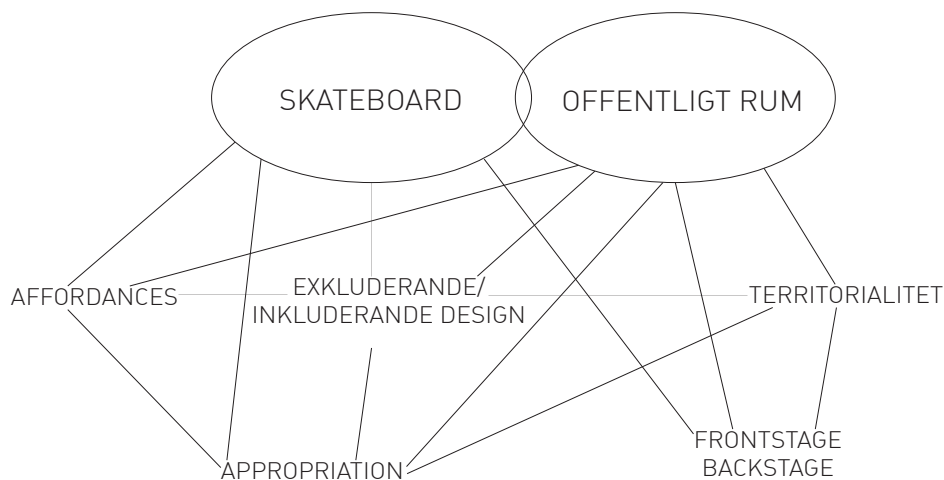
Arbetet avgränsas till att behandla det urbana offentliga rummet med fokus på dess användning i relation till designen och materialiteten. Detta exemplifieras genom aktiviteten skateboardåkning som i många år väckt stor debatt och blivit en aktuell planeringsfråga i många kommuner. Detta inte minst i Malmö, vilket gör det till ett angeläget ämne för oss landskapsarkitekter. **För att skapa en större tydlighet och inte inkludera alla aktiviteter låter jag skateboardåkning representera fysisk aktivitet i offentliga rum.** Det kan dock hända att jag nämner andra aktiviteter då de ibland hindrar eller går väl ihop med skateboardåkning.

Skateboardåkning förekommer i många olika former, till exempel i parker specifikt utformade för just skateboardåkning med en gestaltning som tillåter transitions och vertikal åkning. I detta arbete har jag dock avgränsat studien till att gälla street-åkning, urban skateboardåkning, det vill säga att åkarna tar sig an miljöer som i första hand inte är utformade för deras aktivitet och att åkningen sker i ett samspel med andra invånare i staden.

DIY-parker och transport-skateboardåkning är intressant i en diskussion om inkluderande och exkluderande design, vilket jag kommer snudda vid men inte gå djupare i.

1.5 TERMINOLOGI

Framåt redogörs för begrepp som används i uppsatsen för att förtydliga definitionen av dessa.

Figur 1: Terminologi-diagram

TEORETISKA BEGREPP

Offentligt rum avser i denna uppsats de publika rummen mellan husen, de utemiljöer i staden som allmänheten har fritt tillträde till.

Exkludering används i förhållande till det offentliga rummet och livet på platserna i staden där individer utesluts från offentliga platser. Detta sker både genom exkluderande design och social exkludering via sociala normer.

Territorialitet handlar i denna uppsats om att via rumslig kontroll både belysa och tydliggöra ett förhållande mellan användning och arkitektur/design.

Affordances beskriver objekt på flera sätt än det vid första anblick givna funktion.

Multifunktionellt fokuseras här på platser och objekt som kan ha flera funktioner och användas och aktiveras på flera sätt.

Frontstage- och backstagebeteende handlar om rumsligheter i det offentliga rummet som tillåter olika slags beteenden och aktiviteter i relation till att människor tenderar att bete sig olika beroende på om någon betraktar dem eller inte.

SKATEBOARD TERMER

Skate spot - plats för skateboardåkning.

Street-skating - gatuåkning i stadsmiljö.

Rails - räcken och stänger av olika slag.

Transition - en böj mellan vägg och golv för att möjliggöra åkning på vertikal vägg.

Curb - lägre hinder, till exempel en trottoar- eller annan kant.

Ledge - högre kant eller hylla, till exempel bänk eller mur.

Manual pad - upphöjd yta som refug.

Gap - avstånd mellan exempelvis två curbs.

Skate-stopper – avsiktligt uppsatta hinder på bänkar, räcken och kanter för att förhindra åkning, ofta i form av metallklamrar.

Skate-dots - små, enskilda installationer som går att skejta på.

2. TEORETISKA PERSPEKTIV: SKATEBOARD I DET OFFENTLIGA RUMMET

2.1 SKATEBOARDÅKNING

Skateboardåkare har genom åren tagit sig an offentliga rum, och genom sin aktivitet, umgåtts med staden och arkitekturen på ett sätt som få andra. De har ett ovanligt lekfullt förhållande till staden och de rumsliga och materiella egenskaperna står i relation till deras sätt att använda en plats. Iain Borden, professor i arkitektur och urbankultur, har efter mångåriga studier beskrivit skateboardåkning i vår urbana miljö både historiskt och i nutid, samt de subkulturella aspekterna av skateboardåkning. Särskilt intressant är hans undersökningar av skateboardåkande i relation till kroppen och tid och rum vilket han beskriver i *Skateboarding, Space and the City: Architecture and the Body* (2001).

Det var genom ett kroppsligt ianspråktagande av staden som det välkända skateboardgänget "z-boys" tog sig an platser i Los Angeles och det var i och med det som skejtandet tog fart. De tog sig an skolgårdar och pooler, strandpromenaderna vid Santa Monica med föremål som diken, vallar och avloppsrör (Borden 2001:35-46). Det är här som skateboardåkandet sägs ha sitt ursprung. I Kalifornien var surfing stort och det var just surfare som uppfann skateboarden på 1950-60 talet, när de skruvade fast hjul på sina brädor då surf-förhållandena var dåliga. Detta gav möjligheten att "surfa" fram på de hårdgjorda ytorna i staden istället, något som blev mycket populärt (Bäckström 2005:30). Emma Nilsson beskriver i sin avhandling *Arkitekturens kroppslighet. Staden som terräng* (2010), associationen till vågorna som det som tog åkandet till nya höjder, vilket ledde till ett skifte i skejtarnas kroppslighet men också i deras terräng (Nilsson 2010:145). Drivkraften att kunna surfa på ytorna i staden gjorde, tillsammans med brädan, det möjligt för skejtandet att utvecklas i ett samspel mellan åkarna, ytmaterialet och den kurvatur som existerade runt om i Los Angeles; njurformade pooler, dräneringstunnlar och asfaltsbelagda skolgårdar (Nilsson 2010:52f, Borden 2001:35-46).

Skateboardåkning har genom åren gått upp och ned i popularitet och har etablerat sig som en praktik med miljontals utövare över hela världen. Från att åka på skolgårdar och tömda pooler flyttade åkarna på 70-talet över till ändamålsbyggda skateparker och ramper. Här kunde de skejta i fred utan risk för att bli bortjagade av vakter eller arga husägare (Borden 2001:57-88) Det var inte förrän på 80-talet som "street-skating" återuppstod i och med att Steve Rocco satte en "handplant"¹ på trottoarkanten och skejtare började appropriera urbana miljöer som till exempel torg igen. Sedan dess har skateboardåkning skett både i särskilda skateparker och i det offentliga rummet, två helt olika miljöer med olika karaktär (Borden 2001:177f, Bäckström 2005:35f).

¹ En handplant är ett trick som innebär att sätta ner handen på ett objekt, och låta kroppen och brädan lyfta av farten, den andra handen håller i brädan (Bäckström 2005:35f)

De olika sätten att åka på:

FLAT GROUND – Flat ground eller freestyle innebär att man åker på öppna, platta ytor och gör så kallade flat tricks.

TRANSITION – Vert eller vertical riding innebär precis som det låter, att man åker på en vertikal vägg. För att komma dit krävs en slags böj, en transition. Denna stil föddes ur åkningen i de rundformade poolerna i Kalifornien. Därefter byggdes mer lättåtkämpliga ramper i plywood och masonit.

STREET – Street-åkning kräver en särskild kreativ stil och innefattar allt från att ta sig an stora trappor, glida på trappträcken, hoppa på kanter och balansera på två hjul i olika kombinationer. Detta är numer en av de vanligaste stilarna och de flesta sponsrade åkare utövar denna. Brädan som används har ofta smalare hjul, ca 50 mm, för att lättare kunna åka efter en landning.

LONGBOARD – Longboard är en större och längre variant av en skateboard som också är mjukare med större och mjukare hjul, för att göra åkningen mer mjuk och mindre skakig. Denna bräda svänger också mindre än en liten bräda. Åker gör man ofta i backar och i hög fart, men den används idag också ofta som transportmedel för att ta sig fram på platt mark.

DOWNHILL – Downhillåkning utförs också i branta backar och man tävlar ofta med lite kortare brädor med mjukare hjul som möjliggör glidningar av olika slag. Brädorna har även mer stabilitet. Här handlar det om att ta sig ner genom kortast möjligaste väg på snabbast tid.

FREESTYLE – Dagens street-style utvecklades ur den traditionella freestyleåkningningen där man åker med låg fart och använder sig av akrobatik, spins och många fingerflips. Ofta var denna bräda mindre smalare och rakare med längre tail och nose.

MEGA RAMP/BIG AIR – I denna stilen kör åkarna på stora ramper och utför trick i luften, snurrar samt gör volter. För att stanna avslutas vanligtvis åket med ytterligare ett trick på quarterpipen för att sakta ner farten.

(Widow 2016)

Även media och skatefilmer har haft stor inverkan på hur kulturen kom att utvecklas. 1991 lanserades den legendariska skatefilmen "Video Days" av Spike Jonze vilken sägs fungera som mall för hur en skatefilm ska se ut. Än idag ligger denna film till grund för många filmer som lanseras (Bäckström 2005:36)

Åsa Bäckström beskriver i *Spår: Om brädssportkultur, informella lärprocesser och identitet* (2005), hur skateboardåkningen slog igenom i Sverige på 1970-talet. Den fick sitt verkliga genomslag våren 1978 då antalet åkare ökade från 10 000 till 50 000 stycken (Bäckström 2005:33f). En mängd ungdomar sågs rulla fram i städerna på dess gator och torg och iakttogs med stor fascination men också skepsis. Aktiviteten uppskattades inte av alla vilket beskrivs av Bäckström i ett utdrag ur tidningen "Skateboard - specialtidningen för actionsport" från 1978/1 s. 35:

Innan någon hade fattat vad som höll på att hända började folket i Gallerian - shoppingväskorna, dokumentportföljerna, lunchflanörerna - skrämmas och fascineras och imponeras av ungdomar som snirkade sig nedför det sluttande golvet på inomhusgatan mot Sergels torg - stående på en bräda med fyra hjul. Och polisen kom. Och förbudet mot skateboardåkning. Snart hade alla kommuner i Sverige förbjudit skateboardåkning på allmän plats - få eller ingen bjöd på något alternativ.

(Bäckström 2005:33)

Detta tillsammans med bristen på förståelse ledde till att intresset för skateboardåkning avtog i Sverige och var i det närmaste obefintligt under 80-talet (Bäckström 2005:36). Populariteten minskade främst på grund av bristen på platser och lokaler för utövarna att vistas på. Under 90-talet fick aktiviteten återigen ett uppsving när åkarna i stället började använda de olika element som fanns att tillgå i staden, trottoarer, trappor, ledstänger och bänkar. Endast fantasin satte gränser för vad som var möjligt (Borden 2001:179-182).

2.2 OFFENTLIGA RUM

Det är på platser som stadens öppna gator och torg som människor möts, oavsett ålder, kultur och folkslag, och de ska kunna känna att de har samma rättigheter och skyldigheter att vistas där. För att det ska skapas gemenskap och jämställdhet bör alla, oavsett samhällsklass, kunna delta i det offentliga rummet och tolerera varandras olikheter. Denna tolerans är det som definierar en offentlig plats, menar Björn Andersson i *Öppna rum: om ungdomarna, staden och det offentliga livet* (2002:22-28).

Begreppet "offentlig" kan spåras ända tillbaka till antiken och den grekiska agoran som då fungerade som en plats för politik, beslutsfattande, handel och nöjen. Don Mitchell beskriver i sin bok *The Right to the City: Social Justice and the Fight for Public Space* (2003) om hur det offentliga livet under den tiden var väl reglerat men inte hanterades demokratiskt (Hartley 1992 i Mitchell 2003:131). De offentliga rummen i våra städer representeras idag ofta av stadsparker, shoppinggator och torg (Mitchell 2003:129). Genom själva akten att som grupp eller individ representera sig själv i den större offentligheten skapas de offentliga platserna. Denna representation både kräver och skapar de offentliga platserna (Mitchell 2003:35).

"BY CLAIMING SPACE IN PUBLIC, BY CREATING PUBLIC SPACES, SOCIAL GROUPS THEMSELVES BECOME PUBLIC"

Don Mitchell (2002:129)

Jan Gehl beskriver i sin bok *Life Between Buildings: using public space* (2006) att det är människorna som är stadens största dragplåster. Gehl menar att människors närvaro på en plats är en viktig faktor för hur och om en stad genererar liv. Han beskriver hur människor som håller på med en aktivitet kan ses som underhållning för andra, men samtidigt inspirerar till aktivitet bland åskådarna. Han anser också att om utemiljön är rätt utformad, har den möjlighet att stimulera människor (Gehl 2006:29).

Detta beskriver även Mattias Kärrholm som viktigt i artikeln *The Materiality of Territorial Production - A Conceptual Discussion of Territoriality, Materiality, and the Everyday Life of Public Space* (2007), men poängterar också att risken finns att platser som "är öppna för alla" endast erbjuder aktiviteter som gör platsen tillgänglig för några grupper. Det skapar då restriktioner kring vilka som får vistas där (Kärrholm 2007:446). Kärrholm beskriver

att en plats blir tillgänglig genom att där erbjuds en variation av aktiviteter, en plats med olika möjligheter. Detta beskriver även Gehl i boken *Cities for People* (2010). Att på samma offentliga plats integrera olika typer av aktiviteter skapar enligt Gehl bättre möjligheter för olika grupper av människor att mötas och låta sig inspireras av varandra (Gehl 2010:20-25). Detta skapar levande offentliga rum och städer, där tillgång till välplanerade offentliga platser är viktigt, både för det demokratiska samhället och för den enskilda individen.

Gehl delar in aktiviteter i det offentliga rummet i tre kategorier där var och en ställer olika krav på den fysiska miljön: nödvändiga aktiviteter, valbara aktiviteter och sociala aktiviteter (Gehl 2006:9). De nödvändiga aktiviteterna är de som mer eller mindre måste göras, vilket kan vara att ta sig till jobbet eller skolan, handla etc. Dessa aktiviteter påverkas inte nämnvärt av den fysiska miljön. De valbara aktiviteterna är de som utövas av egen fri vilja om det finns tid och tillgång till plats att utföra dem på. Det kan till exempel vara att gå på promenad eller sitta och sola, alltså mer rekreativa aktiviteter, vilket också ställer mer krav på den fysiska miljön i och med att den måste tillåta och gynna aktiviteten. De sociala aktiviteterna uppstår på offentliga platser när de sker i sällskap andra personer. Hit räknas aktiviteter där personer interagerar med varandra, men också när det går att se och höra andra personer. De sociala aktiviteterna uppstår till följd av de valbara och nödvändiga, framför allt om det förekommer valbara aktiviteter och om miljön tillåter att människor rör sig och kan befinna sig på samma plats (Gehl 2010:20ff). Mångsidigheten och komplexiteten av de olika aktiviteterna som överlappar varandra och går i olika skift är det som karakteriserar livet i stadsrummet (Gehl 2010:19).

Så resonerar även Kärrholm i *Arkitekturens territorialitet* (2004). Han menar att avgörande för hur välbesökt en plats blir är platsens komplexitet. Om en plats används till exempel bara för biltrafik eller kommersiell verksamhet innebär det begränsningar för vilka grupper som får vistas där och därmed vilken aktivitet som kan uppstå på platsen (Kärrholm 2004:271f). Om en plats ska ha förutsättningar för att bli spontant använd bör den innehålla en tidsmässig flexibilitet och inte vara för låst i sin materiella utformning (Kärrholm 2004:277).

En av de vanligaste aktiviteterna i det offentliga rummet är att betrakta andra människor. Gehl menar att det är av stor vikt att den offentliga miljön erbjuder olika möjligheter att iakttä, för att sedan eventuellt bli intresserad av att delta. Enligt honom växer aktiviteterna från kanterna in mot mitten, vilket gör kantzonen utformning extra viktig (Gehl 2006:149f). Vi människor tycker om att ha något att stå nära och luta oss mot. Det är sällan vi placerar oss i mitten av en stor öppen yta om det inte finns något element att stödja sig mot (Gehl 2006:151ff). Erving Goffmans teorier om *frontstage-* och *backstage-beteende* kan sättas i samband med detta. De handlar om att människor tenderar att bete sig olika beroende på om någon betraktar dem eller inte. Om en person i ett offentligt rum blir observerad så är

personen "frontstage", medan personen genom att vara omgiven av nära vänner känner sig mer som hemma och bekväm, mer "backstage" (Goffman 1959).

2.3 TERRITORIALITET

Diskussionen om hur de offentliga rummen skapar fysiska gränser i staden pågår bland oss, hur detta ramverk, på ett eller annat sätt dikterar användandet av rummet och människors beteende och rörelser i det. Mattias Kärrholms avhandling *Arkitekturens territorialitet* (2004) kan beskrivas som ett banbrytande arbete när det gäller att studera och begreppsliggöra relationen mellan användning och byggd miljö. Kärrholm beskriver hur den traditionella forskningen har fokuserat på vad den byggda miljön uttrycker och hur den uppfattas och inte på vad den konkret gör, det vill säga vad den byggda miljön har för roll i användningen i vårt vardagsliv. Kärrholm beskriver begreppet territorialitet, och att det kommer ur en samhälls- och beteendevetenskaplig diskussion om makt och kontroll. Han avser en rumslig kontroll, en hierarki mellan vad som är privat och publikt, där termen alltså beskriver den byggda miljön och dess relation mellan arkitektur och användande. Vi tvingas konstant att vara uppmärksamma på olika territoriella ordningar och det påverkar oss, både medvetet och omedvetet, i våra rörelser och beteenden. Hur lätt vi kan tolka dem beror på hur starka de är och för att göra det krävs att vi pratar om både det fysiska ramverket och människorna i relation till varandra (Kärrholm 2004:9, 24f). Territorialiteten kan också sammanfalla med identifikation och Kärrholm exemplifierar detta med hjälp av Kevin Lynch:

"Division of the environment into spatial or temporal regions symbolically controlled by various individuals or groups or within which certain types of behaviour are expected" - Lynch (1960) i Kärrholm (2004:25)

Lynch beskriver i sin bok *The Image Of the City* (1960/2007), att territorialitet karaktäriseras av en viss typ av användning vilken är baserad på det förväntade beteendet. Designen av det urbana landskapet har betydande inverkan på det visuella intryck vi får och i sin tur hur vi tolkar och förstår staden, detta utifrån de olika elementen. Om det känns igen och förstås skapar vi, beroende på tidigare erfarenheter och kunskap, en mental bild och en förståelse som influerar hur vi rör oss och orienterar oss i staden (Lynch 2007:46ff). Dessa individuella och enskilda bilder går att gruppera beroende på människors bakgrunder och kunskaper. Människor med liknande förutsättningar kommer troligtvis att tolka miljön på liknande sätt, och på så sätt kan en generell och gemensam bild fås. Ur ett planeringsperspektiv är det de gemensamma bilderna som är intressanta i ett försök att gestalta miljöer som kommer användas av en mängd olika grupper av människor (Lynch 2007:157).

Det finns inte någon plats som helt saknar territorialitet, utan alla ordnar sig under någon enligt Kärrholm. Han menar även att platser kan ingå i flera territorier samtidigt och tar upp en sittbänk i ett bostadsområde som ett exempel. Den kan fungera som en plats för en förälder att sitta på medan barnen leker i lekparken, eller områdets bästa solplats under sommarmånaderna. För att förstå hur territorier på olika platser skapas samt upprätthålls använder Kärrholm metoden att undersöka olika produktionsformer (Kärrholm 2004:81). Kärrholm föreslår fyra olika principiella produktionsformer, vilka är territoriell strategi, territoriell taktik, territoriell association och territoriell appropriation (Kärrholm 2004:81f). De två formerna territoriell strategi och territoriell taktik menar Kärrholm representerar platser som är medvetet planerade med ett aktivt försök att skapa en avgränsning, ett territorium. Genom att till exempel lägga ut sin picknickfilt i en park skapas det ett temporärt territorium. De två andra formerna, territoriell association och territoriell appropriation, är former som representerar en konsekvens eller ett resultat av en plats användning (Kärrholm 2004:83, 88f). Dessa skapas däremot inte ur projekt genom att någon eller något medvetet etablerar en kontroll av en viss plats eller område, utan är mer knutna till vanor. De är resultat av miljön och livet på platsen (Kärrholm 2004:90). När en person eller en grupp människor, genom ett ständigt upprepat bruk på vardaglig basis, etablerar en viss tillhörighet på platsen så uppstår territoriell appropriation. Från att vara vilken plats som helst har den gått till att vara en mer speciell plats. Om det är en grupp som etablerar en tillhörighet kan det ses som en gemensam appropriation (Kärrholm 2004:91).

2.4 APPROPRIATION

De offentliga rummen och dess ramverk och territorialitet påverkar och påverkas av mänsklig interaktion och skapar förutsättningar för hur vi tar vår miljö i besittning. Lina Olsson skriver i *Den självorganiserade staden: Appropriation av offentliga rum i Rinkeby* (2008), om våra publika platser och hur dess användning påverkas av stadsplaneringen men också om betydelsen av designen av de olika elementen, hur de påverkar användandet av de offentliga rummen. I många fall begränsar de användningen då de faller in i ett ramverk där användandet har blivit normaliserat (Olsson 2008:230f). Olsson diskuterar hur olika platser kan tas i anspråk och hur individer eller grupper kan göra ett rum till sitt eget. Detta gör hon genom att använda sig av begreppet *appropriation* (Olsson 2008:53). Begreppet appropriation härstammar från Lefebvre och hans bok *The Production of Space* (1991) och enligt honom handlar appropriation om att göra något till sitt eget, utan någon form av ägandeskap. Vilket, enligt Olsson betyder att ockupera en plats och använda den som sin egen, utan att äga den. Det skiljer sig från ägande på så vis att begreppet står för en form av besittningstagande som möjliggör deltagande och appropriation av andra. Appropriation representerar en form av

rumslig produktion, att en plats anpassar sig till en grupp individer och deras krav och behov och platsen blir således en produkt av dess användares handlingar och avsikter (Olsson 1008:67f). Enligt Lefebvre ger appropriation människor rätten till staden, inte bara att delta i utan också staden som ett kollektivt verk för alla (Lefebvre 1991 i Olsson 2008:68f).

Emma Nilsson som byggt vidare på Kärrholms teorier kring territorialitet i sin avhandling *Arkitekturens kroppslighet. Staden som terräng* (2010) belyser hur stadens och arkitekturens gränser skapar förutsättningar för ianspråktagandet av stadsrummet. Hon beskriver appropriation som något som opererar genom ett konstant och repetitivt användande på platser eller miljöer som känns igen (Nilsson 2010:148). Detta diskuterar Nilsson i relation till ubi-sporter, vilket är en grupp av sporter som tar spjörn mot stadens arkitektur och material genom en kroppslig aktivitet. Det kan till exempel vara skateboarding, buildering, street biking och parkour (Nilsson 2010:51). Dessa urbana aktiviteter är inte nödvändigtvis bundna till en viss arkitektonisk stil, utan handlar mer om de olika förutsättningar arkitekturen har att erbjuda med olika ytor att ta sig an. För skateboardåkare kan detta, enligt Nilsson, till exempel vara granitbänkar, stenlagda sluttningar, rännor och släta stålrör, alla kvaliteter som karaktäriserar den modernistiska miljön (Nilsson 2010:187).

Skejtaren är, enligt Borden, känsligare och mycket mer medveten om vad den har under fötterna då det har effekter på åkupplevelsen. För en promenerande person spelar det inte lika stor roll om fötterna går på betong, stenplattor eller asfalt då texturen inte har samma betydelse. För skateboardåkaren är det av stor vikt att få en mjuk och jämn åkupplevelse, utan exempelvis besvärande fogar mellan plattor (Borden 2001:194ff).

Nilsson diskuterar också ubi-sporternas roll som normbrytande och om de är en form av subkulturella aktiviteter (Nilsson 2010:59). Olsson spinner vidare på detta och beskriver det offentliga rummet som en plats för både unik och generell appropriation, där unik appropriation är ett eget och alternativt tillåtet sätt att använda stadsrummet. Detta sätt strider dock mot de normer som finns och det föreskrivna sätt om hur miljön "ska" användas. Detta ses ibland som ett hot mot offentligheten men Olsson menar att det är genom denna ständiga kamp mellan människors olika intressen som det offentliga rummet hålls vid liv (Olsson 2008:100ff).

Appropriation kan uppfattas som en kritik mot platser och objekt med entydig design. Heterotopier, eller *heterotopia*, är ett begrepp först myntat av filosofen Michel Foucault (1984). Begreppet beskriver ett rum eller en plats som kan ha flera olika lager som vi medvetet eller omedvetet läser in. Ordet härstammar från grekiskan där *hetero* betyder annan eller annorlunda och *topia* betyder rum eller plats. Detta kopplas till en utopi vilket syftar till en vision och en version av ett bättre samhälle som inte existerar. Foucault menar att det finns flera betydelser eller relationer inbäddade i en plats, som vid första anblick inte kan

uppfattas. Hur den uppfattas bygger också på egna erfarenheter (Foucault 1984). Borden menar att skateboardåkare återupptäcker platser som har ett programmerat användande genom att de skapar egna parallella platser, deras egna heterotopier (Borden 2001:187f).

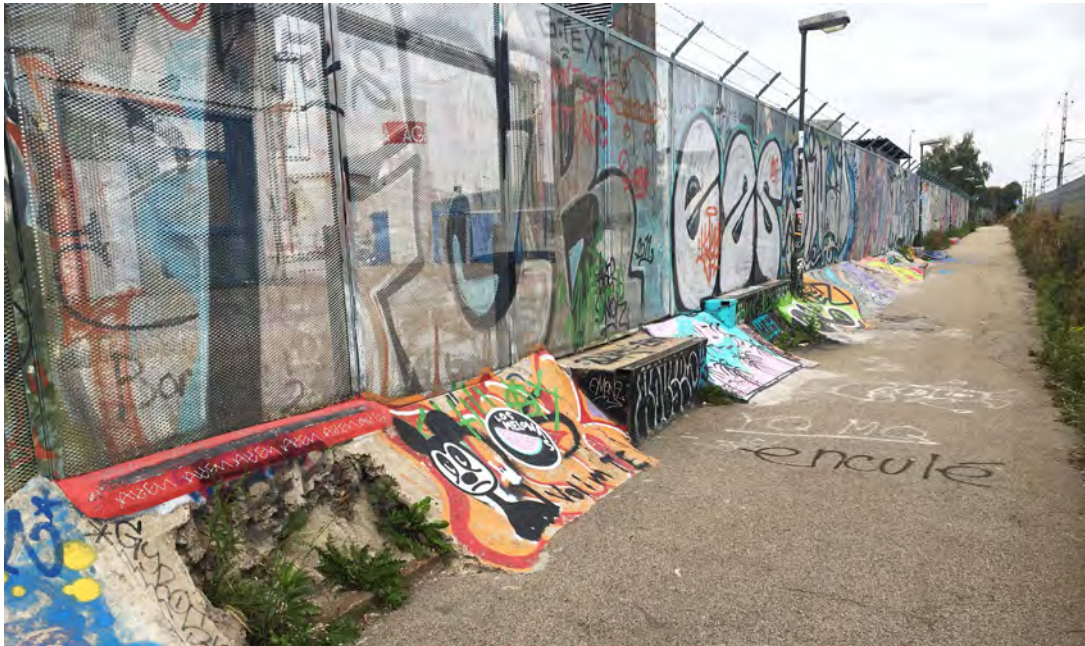
Olika stilar kräver olika rum, vilka går att dela in i två huvudkategorier; hittade och konstruerade platser (Borden 2001). Till konstruerade platser räknas till exempel skateparker, medan hittade platser inte är designade för att passa skateboardåkning. Ofta går det att se spår av skateboardåkande på en plats då det kan lämna små märken efter sig på objekt de tagit sig an, tecken på aktivitet (Borden 2001:211).

Figur 2: Vax som spår av skateboardåkning

Ett annat sätt skejtarna tar sig an de urbana miljöerna på är att bygga sina egna skate-spots, vilka blir betydligt synligare spår efter deras aktivitet. Detta beskrivs som en DIY-rörelse (Do It Yourself) som används för att överbrygga glappet mellan konstruerade och hittade platser och för att öppna nya skatebara platser i staden. Dessa DIY-platser uppkommer snabbt och byggs ofta med begränsad budget på platser som blivit över i staden. Det är ett sätt att "reclaim the city" och ett försök att väcka liv i en bortglömd urban plats genom att göra den livligare (Clasper 2016). Train Bank Skatepark "TBS" i Malmö är en av Europas mest kända DIY-

platser. Den byggdes olagligt men blev sedan godkänd av kommunen (Edén 2017). Här har skatebara objekt byggts för att överbrygga gapet mellan cykelbana och staket och förvandlat ett annars ganska öde stråk till en skateplats.

Figur 3: TBS – Train Bank Skatepark

Borden använder begreppet “zero degree architecture”, *noll arkitektur*, för att beskriva överblivna ytor som lämnats åt sitt öde och som nu saknar mening i den moderna staden. Det kan till exempel vara en tom tunnel, ett bortglömt gathörn eller ett tomt torg. Borden beskriver dessa noll platser med hänvisning till Lefebvres och menar att dessa reduceras till ytor utan mening, vilket i sin tur föder olyckliga människor. Med skejtarnas blick får de vardagliga tingen nya betydelser och ytorna blir brukbara (Borden 2001:185ff).

2.5 AFFORDANCES

Begreppet affordance beskrivs av psykologen James Gibson i boken *The Ecological Approach to Visual Perception* (1979/2014). Affordances är ett ekologiskt begrepp som beskriver vad i en miljö som tillåts att tas i anspråk på ett eller ett annat sätt (Gibson 2014:127ff). Han beskriver det som en relation mellan objekt eller en miljö och en organism, som ger möjlighet för den organismen att utföra en handling. Gibson menar att personer i första

hand uppfattar det funktionella i den yta de ser, till exempel att en person ser räcket i trappan som något att hålla sig i och inte som en utsmyckning eller något att leka på (Gibson 2014).

En skateboardåkare omtolkar miljöns konkreta egenskaper till att passa sitt levnadssätt. Objekt som vid första anblick har en funktion, till exempel ett trappräcke, omtolkas av skateboardåkaren till något att grinda på. Borden beskriver i kapitlet "A Performative Critique of the City: The Urban Practice of Skateboarding" i boken *The City Cultures Reader* (2003) hur skejtarna har en särskild blick - the skater's eye - med vilket menas att de ser staden som en uppsättning av olika ytor, texturer och objekt och analyserar vilka arkitektoniska förutsättningar en plats har för skateboardåkande (Borden 2003:294).

Skiftet från surfning i havet till skateboardåkande i staden gjorde att aktiviteten blev starkt länkat till de materiella förhållandena på en plats, en avgörande faktor för om en plats övervägs att skejta på (Nilsson 2010:182). Relativt plana underlag går bäst att åka på, som asfalt, betong eller trä, där stadsmiljön ligger som en brukbar yta (Bäckström 2005:202). Skejtarna ser, med sin särskilda blick, likgiltigt på byggnaders och objekts ideologiska, historiska, auktoritära eller andra symboliska betydelser, enligt Borden (2001:213-228). Istället fokuserar de på delar av staden och ser vilken grad av skatebarhet de har. Underlag, lutningar och höjder blir alltså tredimensionella objekt som kan gå att åka på. "Det innebär att stadens kanon kring arkitektur omskapas" (Bäckström 2005:227). Samtidigt skrivs också stadens geografi om då skejtare, istället för att säga gatunamn, ofta refererar till objekt. Borden menar att skejtare inte strävar efter att se staden som helhet, inte heller att förstå den, utan att leva den (Borden 2001:213-228), detta på ett helt annat sätt än den promenerande invånaren.

2.6 EXKLUDERANDE DESIGN

För att förhindra att människor tar sig an objekt på "fel" sätt och för att undvika att en viss grupp uppehåller sig på platser för länge, har olika försök gjorts för att exkludera dem. Detta beskriver William H. Whyte i boken *City, rediscovering the center* (2009). Till exempel görs bänkar för korta för att ligga på, det monteras spikar på dem, allt för att förhindra att hemlösa ligger på dem en längre tid (Whyte 2009:156ff). Ofta är de knappt märkbara detaljer men de syftar till att exkludera vissa samhällsgrupper och gör det svårt för dem att stanna för länge på en specifik plats i staden. Fredrik Edin skriver i sin masteruppsats *The Message Is the Medium* (2014) om ämnet exkluderande design ur ett ideologiskt perspektiv och använder ordet "luffarsäkra bänkar". Edin lyfter tanken att det inte är föremålen i sig som är exkluderande utan att det är samhället som dessa förekommer i som har en exkluderande

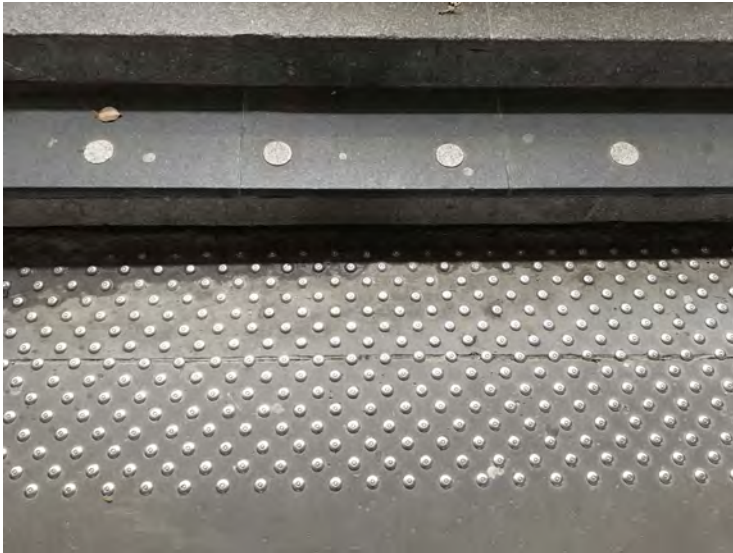
struktur (Edin 2014:16). Han menar också att dessa metoder inte på något sätt är till för att lösa sociala problem som hemlöshet, fattigdom eller missbruk, utan snarare att slippa se det genom en diskret och medveten ovänlighet (Edin 2014:6). Don Mitchell menar att dessa försök att exkludera människor som inte följer normerna från offentliga rum beror på smala ideal och gentrifikation. De gör saker som inte är i linje med vad samhället skapat, eller med en rådande vision om stadens utveckling, vilket hotar bilden av platsen och vad den är skapad för (Mitchell 2003:183).

***THIS REGULATION OF PUBLIC SPACE CONTROL WHAT
BEHAVIOURS THAT ARE CONSIDERED LEGITIMATE
AND WHAT GROUPS THAT FIT IN"***

Don Mitchell (2003:182)

Detta har vi sett historiskt också, ända tillbaka till den grekiska agoran under antiken. Även om det var en offentlig plats i staden för politik, handel, nöjen och beslutsfattanden, var åtkomsten väl reglerad och hanterades inte under demokratiska former (Mitchell 2003:131). Det var inte platser för fri interaktion, utan här möttes väl utvalda människor, högt uppsatta, respekterade i samhället, en homogen grupp. De uteslutna bestod främst av slavar, kvinnor och invandrare. Detta är roten till vår tids exkluderande (Mitchell 2003:131f).

När det gäller skateboardåkning var det samma sak som skedde vid poolerna i Kalifornien på 70-talet (Borden 2001) och i Sverige i och med förbudet mot åkning på allmän plats, som Bäckström (2005) beskrev med hjälp av utdraget ur tidningen *Skateboard - specialtidningen för actionsport 1978*. En av de vanligaste anledningarna till konflikt med skateboardåkare är ljudet, att det låter när skateboards hjul rullar över mindre plattor eller en grövre yta. Dessutom klagas det mycket på slitningar på material som flisning och vax på stenkanten samt skador på trä. Det beror på att den del av brädan som är gjord av metall många gånger är hårdare än materialet åkaren tar sig an. En annan orsak är det demografiska, att skejtare ofta är unga män, vilket kan ses som störande eller otryggt av äldre människor och andra grupper (Lampinen 2016). Runt år 2000 ökade användandet av exkluderande design gentemot skateboardåkare och det och spreds snabbt över världen. Överallt går att hitta exempel på detta i olika former (Borden 2001:247-260).

Figur 4: Skate-stoppers på tågstationen i Gävle

För att försvåra för skejtare installeras *skate-stoppers*, vilket är en form av metallklamrar som fästs på bänkar, räcken och kanter (Woolley et al. 2011:480f). Dessa används som ett tillägg att applicera om skateboardåkare ses använda objekten. Borden anser dock att försök att förbjuda skateboardåkning på offentliga platser är en kontraproduktiv och misslyckad strategi, då det är svårt att klassificera aktiviteten som olaglig. Han menar att skateboardåkarna inte kommer att sluta på grund av det, snarare se det som en utmaning och ytterligare ett hinder som ska övervinnas (Borden 2001:257f).

Trots att det idag juridiskt sett är tillåtet för alla människor att vistas på offentliga platser, finns det tydliga gränser mellan olika sociala grupper, en social exkludering, vilket är ett komplext problem. Det finns outtalade överenskommelser om vad som är accepterat i det offentliga rummet, vilket i sin tur leder till sociala regler (Lefebvre 1991:56, Olsson 2008:94f). Dessa normer skapas av en majoritet i samhället, medvetet och omedvetet, och påverkar indirekt vilka som vistas var. Detta kan också skifta mellan olika platser, det som är socialt accepterat på en plats betyder inte att det är det på en annan. Vissa platser har således större social acceptans än andra och då blir designen av detaljer viktig i och med deras påverkan på användandet av de offentliga rummen. Denna begränsade användning av offentliga rum har blivit normaliserat (Olsson 2008:95, 230f).

Jeremy Németh har efter noggrann forskning skrivit artikeln *Conflict, Exclusion, Relocation: Skateboarding and Public Space* (2011) där han argumenterar för att denna exkludering främst har att göra med att, oavsett om det är hemlösa som sover på en bänk

eller skateboardåkare som slidar ned för ett räcke, stör de den tänkta ordningen. Németh beskriver att de som har makten definierar ordningen på en plats, vad som tillåts eller inte tillåts där. De grupper som faller utanför ramarna för denna förutbestämda ordning hotar då att ge platsen en ny mening och betydelse genom sitt agerande. De blir då en oönskad del av det offentliga rummet (Németh 2011:298).

Detta kopplas också ofta ihop med ekonomiska aspekter. Där ett nytt beteende ger en plats ny mening, kan rummets status påverkas och därmed också dess ekonomiska vinning. Det offentliga rummet förväntas idag alltmer användas för konsumtion eller för att ta sig till och från sitt arbete, inte för att "hänga" på. När skateboardåkarna då approprierar en plats som domineras av kommersialisering och använder en sådan programmerad plats för dess fysiska ramverk, istället för på det normativa sättet, blir det enligt Borden extra laddat (Borden 2001:229-260).

Genom försök att "rena" platser från oönskad aktivitet förflyttas endast problemet. Människorna inte bara exkluderas från en plats, utan förflyttningen kommunicerar också att de inte är en del av det offentliga rummet enligt Mitchell (Mitchell 2003:81). Han menar att det finns en motsägelse i det offentliga rummet. Även om det krävs en viss ordning och oförutsägbarhet för att en plats ska fungera som demokratisk, krävs också enligt den demokratiska teorin, en viss ordning och rationalitet (Mitchell 2003:130). Den moderna stadens offentliga rum har alltid varit motstridigt och komplext, och bör kanske också vara så (Mitchell 2003:129ff).

Istället för att använda metallklamrar och andra skate-stoppers, som sänder ut signaler att någon inte är välkommen, går det att arbeta med designen. Helen Woolley, Teresa Hazewood och Ian Simkins diskuterar i artikeln *Don't Skate Here: Exclusion of Skateboarders from Urban Civic Spaces in Three Northern Cities in England* (2011) att på platser där det med största sannolikhet kommer att skejtas och det kan bli ett problem, går det att istället integrera lösningar i designen. De föreslår till exempel rundade kanter, grovt material på bänkar och väggar, förskjutna bänkar som inte går att skejta på i en rak linje, upphöjda planteringsbäddar som inte går att hoppa upp på och markmaterial som fungerar dåligt att åka på (Woolley et. al 2011:480f).

2.7 INKLUDERANDE DESIGN

Skateboardåkare har länge, trots motvind, kämpat för sin rätt att ta stadens rum i anspråk. Borden skriver om hur denna kamp är ett möte mellan kropp, bräda och arkitektur.

”[...] skateboarders are part of a long process in the history of cities, a fight by the underpowered and disenfranchised for a distinctive social space of their own. In doing so, they bring time, space and social being together through a performative confrontation of the body and board with the architectural surface.”

Iain Borden (2001:260)

Bäckström beskriver också hur kampen mot normen inte bara gjorts genom att åkarna använt stadens arkitektur utan också via slagord som “Skateboarding is not a crime”, vilket främst spreds genom klistermärken (Bäckström 2005:222). Budskapet förekom också i annonser för skate-märket Powell-Peralta 1987 i Thrasher Magazine (Borden 2001:258).

Under de senare åren har detta börjat förändras och ett flertal städer arbetar med eller försöker arbeta med att integrera skateboardåkningen i stadens torg och andra offentliga rum. Att se denna aktivitet som något positivt har kommit att kallas för “Skateboard Urbanism”. Det handlar främst om utmaningen att få städerna att erkänna skateboardåkarna som en grupp av många, som bidrar till ett levande stadsrum och tillmötesgå dem därefter. Istället för att ha åkarna isolerade på ett ställe, i en park de aldrig lämnar, är istället målet att ge dem tillgång till hela staden. Det kan göras genom att addera mindre designelement i staden, “skate-dots” (Owens 2014, Colville-Andersen 2016).

Lina Olsson understryker att det endast kan skapas sammanhållning mellan människor om alla samhällets grupper får möjlighet att vara en del av det offentliga rummet (Olsson 2008:97). Det är här som grupper och också individer kan synliggöra sin identitet, sina intressen och sin rätt till staden genom att representera sig själva (Mitchell 2003:33-36). För att sammanhållning ska nås menar Lefebvre att det är viktigt att vi medborgare har möjligheten att faktiskt ändra och påverka det offentliga rummet. Då krävs att det offentliga rummet är neutralt och objektivt med samma rättigheter och skyldigheter för alla (Lefebvre 1991:98). Genom att göra anspråk på platser i det offentliga rummet blir sociala grupper sedda och hörda. Grupperna blir då legitima delar av det publika rummet och genom deras användning definieras också platserna som publika (Mitchell 2003:129). Gehl poängterar, att om människor och individuella aktiviteter sätts samman, är det stor chans att de stimulerar varandra. Vi bör därför söka oss till offentliga rum och mötesplatser där vi kan interagera med varandra (Gehl 2006:81). En inkluderande design handlar om att skapa miljöer som passar för olika individer och grupper som alla har olika behov. Den har som mål att riva barriärer som skapar osämja och separation. Den inkluderande designen och den byggda miljön kan

istället skapa förutsättningar för att flera målgrupper ska kunna njuta av stadsrummet och delta på lika villkor, tryggt och självständigt. I boken *Public Places - Urban Spaces* (2010) av Matthew Carmona, Steven Tiesdell, Tim Heath och Taner Oc, beskriver de att platser som samlar människor med olika intressen och behov och låter dem mötas i sociala och kulturella aktiviteter, ger ett rikare stadsliv som inkluderar alla. För att detta ska vara möjligt, krävs dock en förändring i tankesättet hos ansvariga för designen och omhändertagandet den byggda miljön. Inkluderande design kan ge ett designresultat som är av största värde för den bredaste möjliga gruppen användare (Carmona 2010:166).

“IT ARGUES THAT, BY ITS VERY NATURE, GOOD DESIGN IS INCLUSIVE AND IS THE RESPONSIBILITY OF ALL BUILT ENVIRONMENT PROFESSIONALS, AS WELL AS LAND AND PROPERTY OWNERS”.

Carmona et al. (2010:166)

2.8 FRÅN TEORI TILL RESULTAT

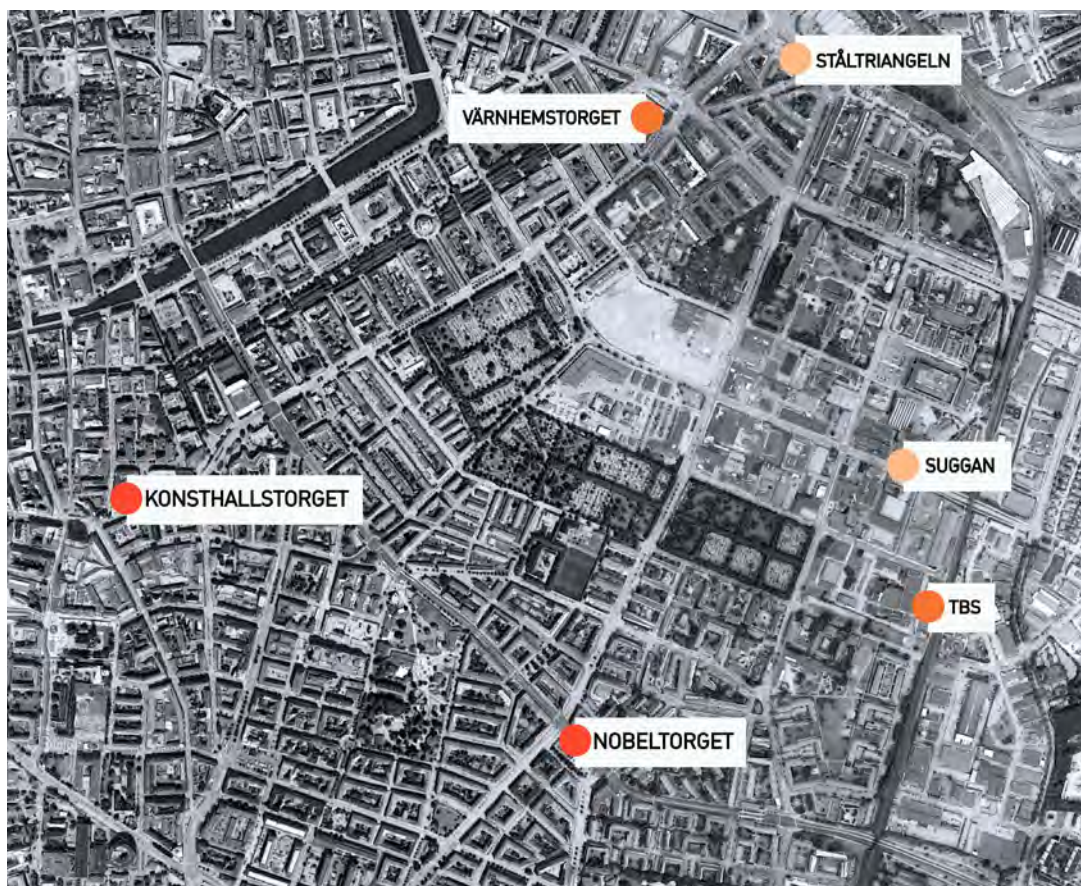
Denna litteraturoversikt har haft stor betydelse för det fortsatta arbetet. De teorier och begrepp som beskrivits gav mig en begreppsapparat att ha med mig ute på plats när jag genomförde fallstudier, förde samtal och gjorde observationer. Dessutom gav de ett sammanhang att samtala kring vid intervjuerna, samt en nödvändig faktabakgrund till diskussionen (Jfr s. 110). Till exempel vikten av att förstå historieskrivningen kring skateboardåkande och samtida teori kring detta vid intervjuer med brukarna.

3. RESULTAT: STUDIER AV TRE STÄDER

Varje platskaraktäristik inleds med en beskrivning av min egen rörelse - en upplevelse av rumslighet och skala.

3.1 MALMÖ – Skejtarna bjuds in till stadsrummen

Innan jag flyttade till Malmö visste jag att Malmö var känt i skateboard-kretsar då jag hört mina vänner i Gävle prata om denna stad i samband med “coola skate-spots”. Många väljer att besöka staden, eller till och med flytta hit, just för skateboardåkningens skull. Dessutom har staden en stark samlande kraft, en god relation mellan utövare och kommun för att skapa goda skate-förutsättningar. Malmö har dessutom ett skate-gymnasium sedan 2006, Bryggeriet, vilket erbjuder en världsunik utbildning. Det är en liten fristående skola som drivs utan vinstintresse där eleverna läser estetiska programmet med inriktning mot bild och formgivning, alternativt estetik och media. Samtidigt har de möjlighet att i kurser utveckla sitt intresse för skate då skolan tar deras passion på största allvar (Bryggeriets gymnasium 2017). Det finns flera stora skateparker att besöka och här anordnas internationella tävlingar flera gånger om året. Det är dock inte bara dessa platser som gjort Malmö känt utan också den skateboardscen som utvecklats i en stark tradition av öppenhet (Edén 2017). Att hitta platser i Malmö att studera var därmed inte svårt. Under det varmare halvåret syns ständigt skejtare som rör sig på gatorna, som tar sig an torgen, transport-åker eller skejtar i en park. Det finns även mängder av platser som åkarna skapat själva, så kallade DIY-platser. Alla finns samlade på den officiella hemsidan “Skate Malmö” som hjälper skejtare att hitta spots (Skate Malmö Spots u.å.). Malmö har blivit en symbol för att skateboardåkning kan ske på platser även utan gynnande väder eller andra fysiska förutsättningar.

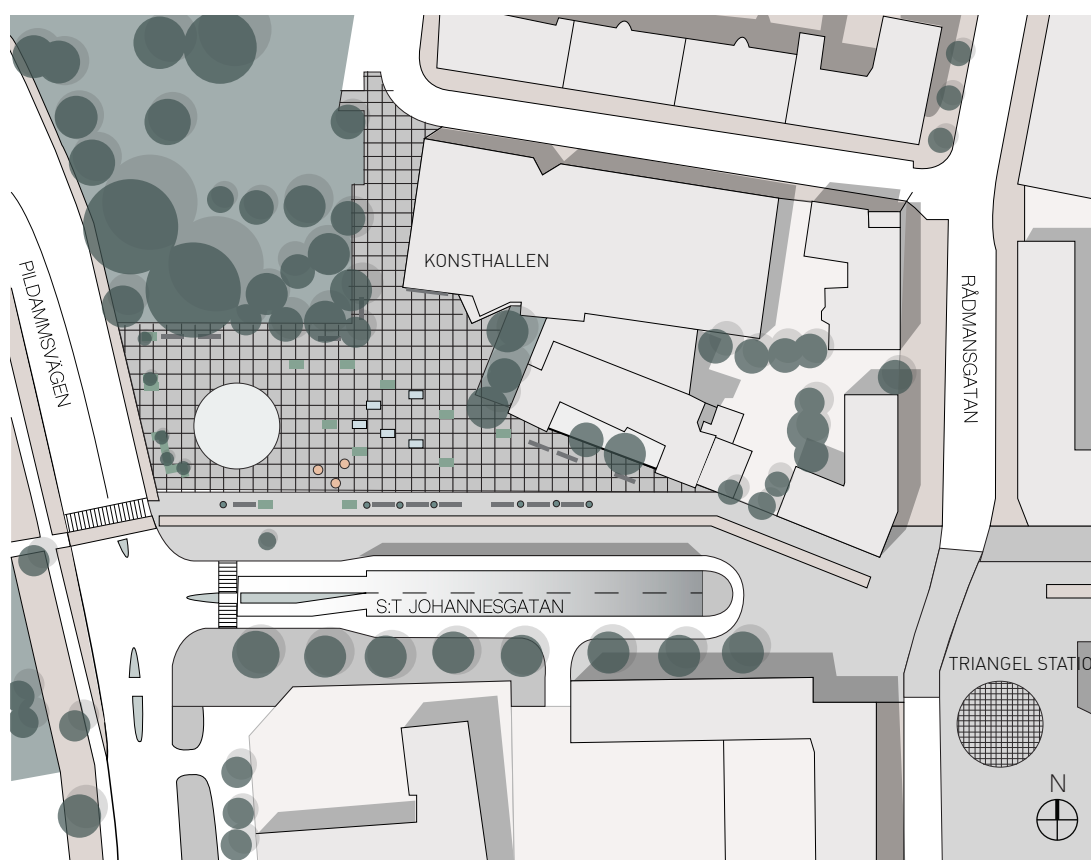
Figur 5: Översiktskarta Malmö

- Studerade platser
- Andra platser nämnda
- Mindre objekt

3.1.1 MALMÖ: KONSTHALLSTORGET

Jag närmar mig ofta platsen från kyrkans håll, från öst. Rummet känns mäktigt. Öppet. Stort. Men lockar mig ändå in och jag omsluts av de olika objekten runt mig. Det är alltid folk här, ändå rör jag mig tvärs över ytan och slår mig ned på en bänk i ena hörnet, med perfekt utsikt över hela torget. Lugn.

Figur 6: Karta över Konsthallstorget

0 |—————| 50 m

Figur 7: Konsthallstorget

BAKGRUND OCH TILLKOMST

Konsthallstorget är ett generöst offentligt rum i centrala Malmö, beläget i området kring Triangelns station och i anslutning till S:t Johannesplan. Det är ett helt nytt torg designat 2014 av arkitektkontoret White Arkitekter AB med Niels De Bruin i spetsen (Landezine Konsthallstorget 2015, Archdaily Konsthallstorget 2015). Tidigare var här en lokalgata med ett viktigt öst-västligt cykelstråk och med en parkering belägen på sidan (Malmö stad Projekttävling 2008). Till det nya förslaget drogs gatan om vilket skapade en större yta framför Konsthallen. Platsen var tidigare avskild från de trafikerade huvudgatorna, men i och med den nya Citytunneln har Triangeln-området transformerats till att bli en nod för regionens alla pendlare och en av de livfullaste platserna i Malmö. Samtidigt fungerar platsen också bra en lugn söndagsmorgon, den känns inte öde trots att det är betydligt mindre folk i rörelse.

PLATSBYGGNAD

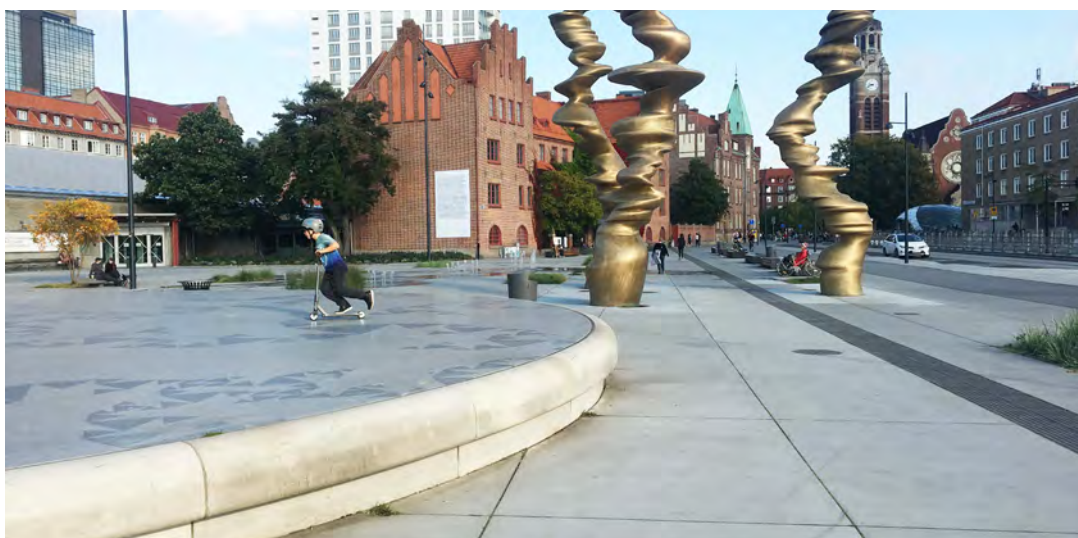
Konsthallstorget består av ett betonggolv med plattor som är 2x3 m och olika rumsligheter som skapas genom objekt, vegetation och material. Framförallt finns en stor upphöjd betongskiva, en disk, ett element som skejtarna gärna tar sig an. Disken fungerar också som en scen, inte bara under event utan också vid spontana uppträdanden av till exempel barn. Dessutom används den som bänk att sitta på.

Betongplattorna i marken bryts av genom att vissa rutor har galler där det växer prydnadsgräs och som hjälper till med avrinning. Dessa är ofta ordnade nära bänkar, men förhåller sig inte till endast torgets kanter utan är utspridda. Utöver det finns det inte mycket vegetation. Dock har några nya träd planterats och äldre har bevarats nära parken och Konsthallen. Dessa ger känslan av att torget är grönt samtidigt som det skyddar för viss vind och skapar rumslighet på platsen.

Det finns även en fontän placerad på torget som är 30 m² stor vilket ger en dynamik och bidrar med ljud, men framförallt lek. Detta bidrar även det guldiga och höga konstverket med. Det sätter en karaktär på platsen, tar ner skalan på den stora öppna ytan något och går att klättra samt skejta på.

Utöver dessa större element finns ett flertal bänkar placerade på torget, de flesta längs kanterna men med möjlighet att sitta och se åt båda hållen. På några har det installerats skate-stoppers men det finns även andra slags bänkar i granit som det skejtas på, dessa har tillkommit i efterhand.

Malmö Konsthall som är belägen i torgets nordöstra del ger det en unik prägel. Konsthallens ena fasad ger en inramning till torget som annars är väldigt öppet. Fasadens ligger också i perfekt söderläge vilket gör den härligt att sitta mot då solen skiner.

Figur 8: Upphöjda betongskivan

Figur 9: Bänk med skate-stoppers

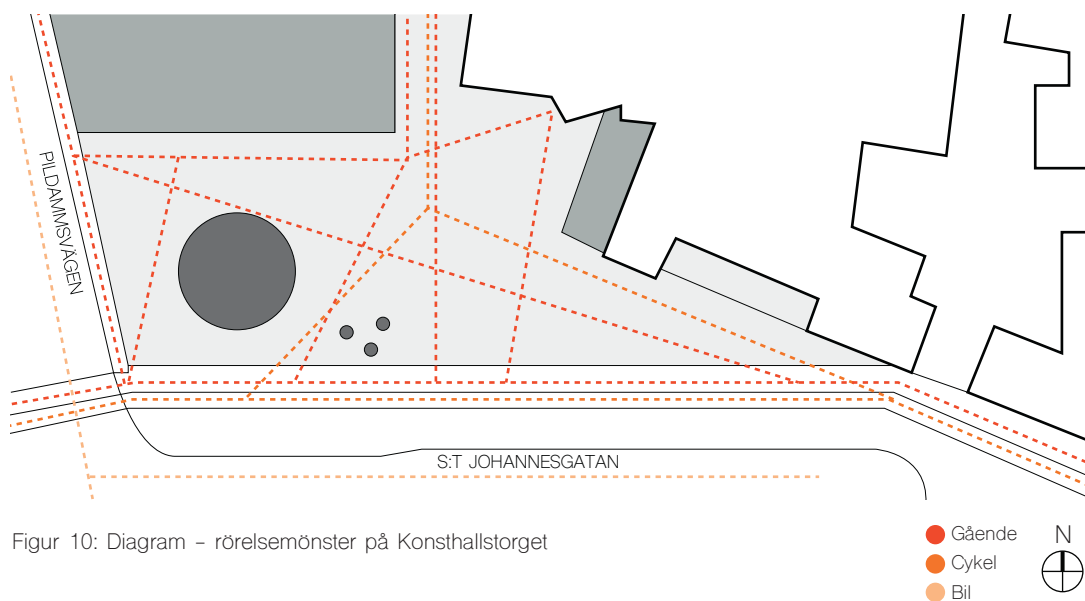
När mörkret faller blir belysningen framträdande. Torget är upplyst utan att ge känslan av att ha en spotlight på sig. Fyra större strålkastare finns på platsen och det finns även belysning under den upphöjda betongskivan vilket gör den till en lysande platå, något som är mycket effektfullt. Utöver det har även gallren belysning i form av spotlights.

Trots platsens möblerade karaktär kan torget lätt transformeras till att passa evenemang eller liknande.

RÖRELSE

Vid varje besök på den här platsen har det varit ett intensivt flöde av människor i olika riktningar, kors och tvärs. Det är ständig aktivitet på platsen oavsett tid, dag och årstid. Bilisterna och de flesta cyklisterna håller sig längs två av torgets sidor, på Pildammsvägen och S:t Johannesgatan. Några cyklister korsar också torget och samsas med gående, springande, skejtande, lekande och sparkcyklande människor, alla i olika tempo men nödgade att interagera med varandra. Det tycks fungera bra trots denna ständiga aktivitet.

Torget erbjuder även möjligheter att slå sig ned, vilket många också gör. Besökare sätter sig vid Konsthallens fasad men också på bänkarna som står placerade i olika lägen på torget, beroende på den utsikt som önskas. Många sitter och äter sin lunch, dricker en kaffe, vilar eller möter vänner här. Några sitter också här och tittar på de som skejtar. Torget erbjuder med andra ord variation, det bjuder in till möten och samvaro.

Figur 11: Ljussättning under disk

Figur 12: Belysning Konsthallstorget

SKATE-ANALYS

Torget approprieras främst av skejtare och är faktiskt en av Malmös mest tillförlitliga mötesplatser vad gäller skateboardåkning. Torget har ett markmaterial som bjuder in till skateboardåkning med de stora plattorna och knappt några synliga fogar mellan dem, vilket är mycket uppskattat av skejtarna. Gallerplanteringar placerade nära en bänk försvårar skateboardåkning på just den bänken. Däremot går det att se spår av skejtning på papperskorgarna, samt hur de flyttat korgen närmare disken för att skapa ett "hinder". Det går också att se nötning i form av skavda kanter och flisning längst ner på konstverket.

SAMTAL

Vid ett av besöken talade jag med en skejtare som berättade att de nya bänkarna kom till efter att skate-stoppers installerats på de gamla. "De nya är toppen!" sa han. "Många använder dem för att sitta på såklart och det får de ju, men det brukar funka att fråga om de skulle kunna flytta på sig till en annan bänk", berättade han. Vid ett annat tillfälle pratade jag med en dam som satt och vilade på en av bänkarna. Hon berättade att hon brukar gå hit för att det finns mycket att titta på. "Skateboardåkarna är duktiga. Just metallklamrarna är inte så fina", säger hon, men kan förstå att de kanske behövs om bänkarna gick sönder av åkandet.

"WE SEE THE AREA AROUND THE TRIANGELN STATION AS AN 'OPEN STAGE' FOR EVERYONE TO SHARE. A SINGLE FLOOR OF BEAUTIFUL IN-SITU CONCRETE AND COMMON DETAILS INCLUDING LIGHTING AND SEATING UNIFY THE SEQUENCE OF SPACES. THE VISION IS AN ELEGANT FLOOR CONTAINING EVERYDAY LUXURY."

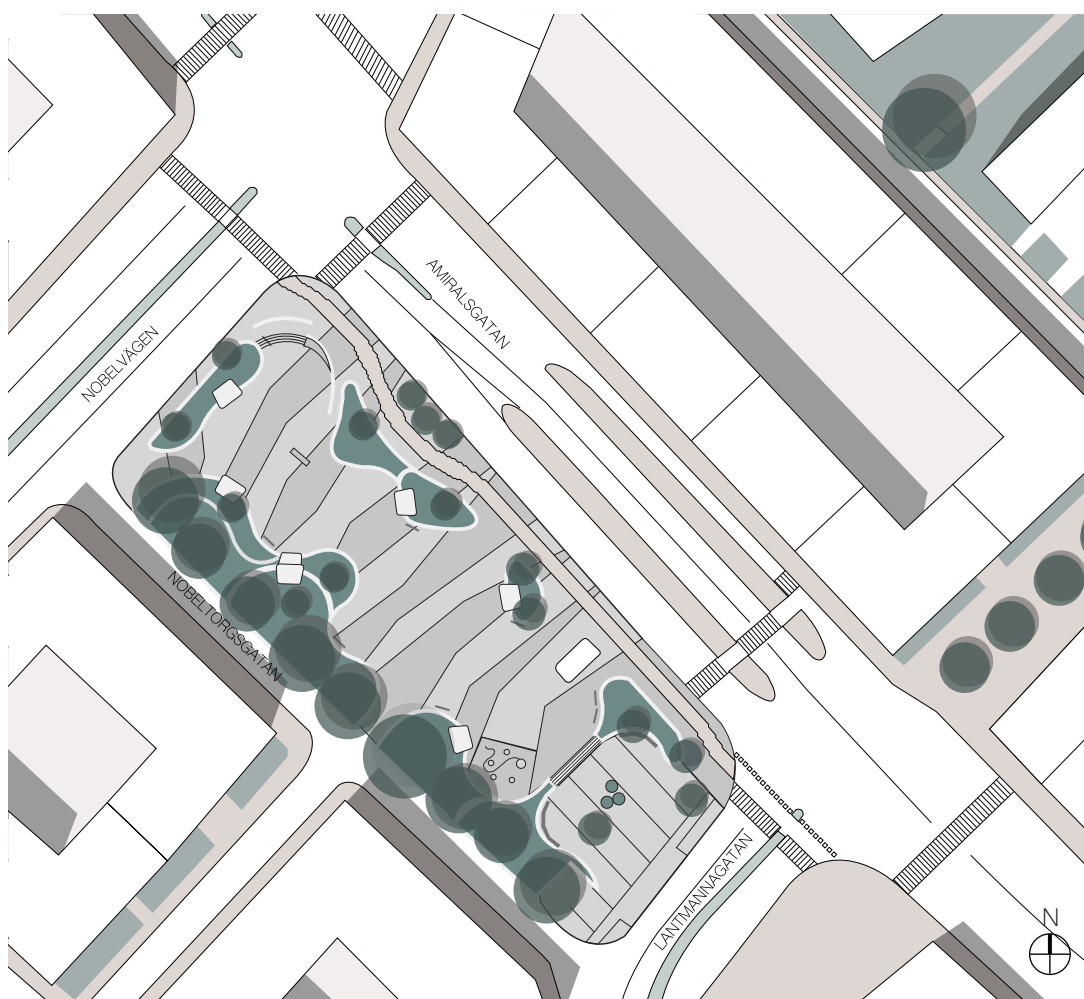
Niels De Bruin, White (Archdaily Konsthallstorget 2015)

Figur 13: Papperskorg flyttad för att agera hinder

3.1.2 MALMÖ: NOBELTORGET

Växtlighet omsluter mig när jag äntrar torget och de böljande formerna mjukar upp intrycket. Jag saktar ner och markmaterialet får mig att stanna till istället för att fortsätta rakt över torget. De möjliga sittplatserna är många. Jag väljer ett av trädäcken. Genom de olika öppningarna kommer folk som sneddar över torget kors och tvärs. Skateboardåkarna håller till i sitt hörn.

Figur 14: Karta över Nobeltorget

0 | 50 m

Figur 15: Nobeltorget

BAKGRUND OCH TILLKOMST

Nobeltorget är beläget vid en av Malmös mest trafikerade korsningar, Nobelvägen/Amiralsgatan, på östra sidan av den centrala kärnan. Här börjar genomfartsleden Lantmannagatan och platsen är även en viktig bussnod för staden. Själva torget tillkom 1932 efter en stadsplan av Erik Bülow Hübe, stadsingenjör vid den tiden (Andersen 2016). Då var det ett tidstypiskt torg, ett parkrum med en nedsänkt gräsmatta och en fontän. På Malmö stads hemsida idag beskrivs hur torget kändes oattraktivt och otillgängligt i och med att dess struktur och innehåll inte var anpassat till dagens behov. Det var ett torg kantat av stora vägar som många passerade men få använde (Malmö stad Nobeltorget 2017).

I och med planeringen för busslinjen MalmöExpressen och förbättringen av cykelbanor i anslutning till torget, ställdes större krav på att det skulle rustas upp till en användbar och attraktiv plats både för besökare och boende i området (Malmö stad MalmöExpressen 2017).

Idag är torget nyligen omgestaltat (2016) av Anders Dahlbäck som är landskapsarkitekt på Malmö stad, Stadsbyggnadskontoret, utifrån ett förslag framtaget av Atkins Sverige AB

i Malmö. I och med att Malmö växer utåt, vidgas även stadskärnan och Nobeltorget är nu beläget precis vid gränsen till innerstaden. Därför var målet att skapa ett urbant innerstadstorg (Malmö stad Nobeltorget 2017).

PLATSBYGGNAD

Torget's nedsänkta karaktär har bevarats från förra designen och i och med höjdskillnaden skapas en kant längs med torget, en platsgjuten mur i betong. Denna har fått en organisk form, som bidrar med rumsligheter. Längs med muren finns ett antal trädäck som vilar på den och sticker ut någon meter. Muren uppmuntrar till aktivitet genom att den fungerar både för skateboardåkande men också som scen i och med trädäcken. Utöver muren finns mängder av andra möjligheter för att sitta, i olika material och olika placeringar beroende på vad som föredras.

Det är även mycket grönska runt torget då trädraden bevarats längs Nobeltorgsgatan, dessutom har träd, gräs och planteringsytor adderats längs med betongmuren. Detta skyddar torget och den aktiviteten som försiggår, både från väder och buller samt skapar rum, vilket gör att torget känns mer avskilt.

Belysningen som finns på torget kallas för tvådimensionellt ljus (Satz 2015), och ger olika karaktär beroende på från vilket håll du ser den. Från sidan liknar den en klassisk armatur med rund lampskärm och ställbar arm, men framifrån är den helt platt. Det finns sju stycken exemplar av denna som samsas med små cylindrar i betong som strålar ut ljus, samt fem större strålkastare. Trots det känns torget något mörkt kvällstid, åtminstone för att utföra någon aktivitet.

Det ska även finnas en vatteninstallation i det södra hörnet, dock har jag aldrig sett den i bruk. En publik toalett utan avgift men med begränsade öppettider under vinterhalvåret finns också.

Torgytans markmaterial består av ett mönster av olika typer av asfalt och granithällar. Plattorna är mellanstora med ett mått på 50x25 cm och fogarna mellan dem är relativt små.

Figur 16: Belysning på Konsthallstorget med den klassiska armaturen

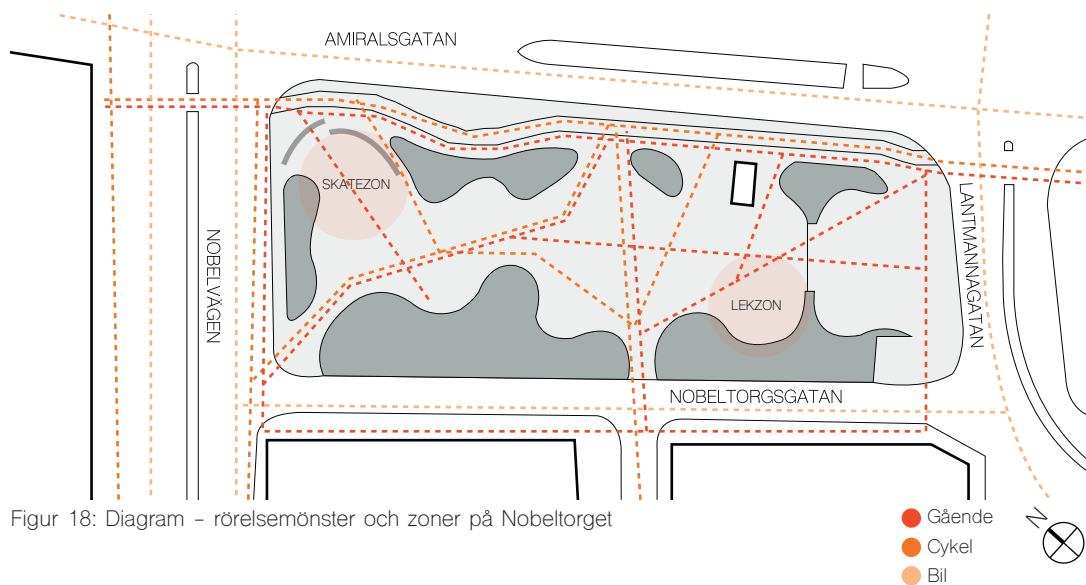
Figur 17: Ljussättning i cylindrarna på torget

RÖRELSE

Mönstret i markbeläggningen har ingen funktion av att leda och känns öppet och tillgängligt med mängder av rörelsemöjligheter. Det ger också känslan av att dra ner tempot och reducerar skalan på torget.

Under mina besök har det varit ett jämnt flöde av människor. De flesta passerar torget men det verkar även fungera som en mötesplats, antingen bara för att stanna till och möta en vän eller för att slå sig ned för en lunchrast eller bara en paus. Många väntar även på bussen här, eller passerar på väg till hållplatsen vid Amiralsgatan. Aktiviteter som lek och skate är styrda till egna zoner. I ena hörnet mot Nobelvägen/Amiralsgatan skejtas det, i det andra hörnet vid Folkets hus, vid lamporna och vatteninstallationen går det att leka.

Någon annan form av aktivitet än skateboardåkning har jag inte sett utspela sig här, förutom gående. Bilar passerar framför allt längs tre av torgets sidor, på Amiralsgatan, Lantmannagatan och Nobelvägen. Även cyklister passerar torget, främst längs med Amiralsgatan där en ny väldefinierad cykelbana finns. Emellanåt korsar också cyklister, men då är känslan att de saktar ner något.

Figur 18: Diagram – rörelsemönster och zoner på Nobeltorget

SKATE-ANALYS

Lågmålt utförd design har gjorts för att fasa in skateboardåkning. En stålskoning på betongmuren, en transition längs med muren, ett granitblock som agerar ledge och ett trapppräcke att grinda på.

Detta har gjorts på ett subtilt sätt där mindre justeringar av den befintliga utrustningen har gjorts för att anpassa den till aktiviteten. Ett otränat öga hade troligen inte kunnat säga att torget anpassats för skateboardåkning. Granitblocket är placerat mitt på torget, det enda objektet som inte är placerad längs kanterna. Detta går även att sitta på. Plattornas mellanstora storlek med små fogar fungerar bra för skateboardåkning. Däremot har några plattor vickat, sjunkit i ena hörnet, vilket inte alls är fördelaktigt för skateboardåkning. Det skapar snarare hårda övergångar som hjulen kan fastna i.

Belysningen på torget hade kunnat vara bättre för att underlätta för åkning då det börjar bli kväll. I skymning har jag sett skejtare på denna plats men senare blir det för mörkt.

Bostäderna som kantar torget kan störas, men det är inget jag upplevt under mina besök. Troligen spelar den dämpade belysningen in för att markera att torgets läge medför krav på hänsyn till de boende.

Figur 19: Stålskoning längs kant

Figur 20: Detaljbild trappräcke

Figur 21: Detaljbild transition

Figur 22: Detaljbild bänk

Den andra december var jag på en filmvisning, premiären av "In Residence". Det är ett filmprojekt i Malmö som startades för att sätta de olika skateboard-gängen, som lever och skejtar i Malmö, i strålkastarljuset. Det första av de tre gängen var "Svampen crew", ett inbitet Malmö-gäng av erfarna skejtare där bland annat Kristoffer Hallgren är med. Det andra var unga åkare från skateboardgymnasiet Bryggeriet och det tredje var "Tösabidarna", Malmös tjejgäng. Projektet initierades för att ge dem en enad plattform att uttrycka sig själva genom, och samtidigt ge resten av världen en inblick i vad skateboardscenen i Malmö håller på med och har på gång. Detta slutade i tre filmer från de tre gängen tillsammans med en bok av fotografier från inspelningstiden, vilket visades upp under denna kväll. Vad som slog mig var allas öppenhet gentemot varandra, oavsett nivå, kön eller ålder. De hade samhörighet.

"Like any skate scene, Malmö has its crews, its styles and its spots. Loosely connected and loosely separated. Being part of it means being amazed at what the collective keeps achieving together"

(Skate Malmö In Residence 2017)

Figur 23: Filmvisning – In Residence

3.1.3 SAMTALSBERÄTTELSE

I Malmö gjordes intervjuer med två personer, texten som följer är en sammanfattning av de båda intervjuerna i en samtalsberättelse.

Gustav Svanborg Edén, Skateboardsamordnare, Malmö stad

Datum: 2 oktober 2017

Kristoffer Hallgren, skejtare

Datum: 15 oktober 2017

BANDET MELLAN ÅKARE OCH STADEN

Jag möter Gustav Svanborg Edén på ett kafé i Malmö en regnig höstdag i början av oktober. Vi inleder med att prata om honom och hans roll i kommunen som skateboardsamordnare, ett helt nytt yrke och något som han är ensam om i världen. Han berättar att tjänsten vuxit ur en roll som bara handlade om arrangemangs-samordning där det arbetades med event och stora tävlingar. Detta ledde sedan till att arbeta närmare och närmare skateboardnätverket i Malmö och utifrån det har det blivit fler och fler samarbeten. Från stadens sida har man även börjat arbeta med att aktivera stadsrummen mer via de här evenemangen och samverka med skejtarna. I och med detta blir det mer en samordningsroll av olika instanser och då kändes den titeln mest passande, beskriver han.

Den öppna dialogen har varit grunden till det goda samarbetet mellan kommunen och skejtarna och Edén berättar hur det hela började i parkeringsgaraget under Triangeln på 90-talet. Malmö var under den tiden en relativt nedgången stad och skateboardmässigt hände det inte mycket. En liten grupp skejtare, som inte var så omtyckta av allmänheten, höll till där och de startade en förening som staden sedan fick upp ögonen för. Den här föreningen blev ganska stor och bestod av en grupp ungdomar som annars är svåra att nå. Bland dessa var flera väldigt drivna och kommunen och fritidsarbetare tog hand om de dem och lärde dem hur det går till att söka pengar på olika sätt. Flera av de här killarna var senare också med i utvecklingen av skateboardgymnasiet Bryggeriet. Dessa har försvunnit allt eftersom, men Bryggeriet som verksamhet är fortfarande en förening som bedriver en skola och får medlems- och lokalbidrag. Utöver gymnasiet, som är en jättestor ekonomisk institution, driver de också skatebyggarföretag och bygger parker där vinsten går tillbaka till skolan. Dessutom anordnar de tävlingar. Alla verksamheter går inte med vinst men tillsammans kan de skapa den här stora plattformen som skateboard är och har blivit i Malmö.

I och med byggandet av en stor inomhushall år 1998, som fick just namnet Bryggeriet, så började skateboardscenen i Malmö att ta fart på allvar. Tre år efter detta började tanken

om en utomhuspark att växa och ta form, vilket år 2005 resulterade i "Stapelbäddsparken" belägen i Västra Hamnen. Malmö har under åren gjort sig känt i skateboardkretsar i och med de egenbyggda platserna skapade av åkare och dessa har florerat mycket i media relaterad till skateboard. Detta var en av de främsta anledningar till att Kristoffer Hallgren flyttade till Malmö. Honom träffar jag för en intervju cirka två veckor senare och han kan beskrivas som en profil i Malmös skateboardkretsar. Hemma hos honom, där vi pratar, pryds väggarna av olika brädor likt konstverk. Han berättar att han gillar hur Malmös invånare och kommunen ser tillåtande på skateboardåkare och att det händer mycket i staden.

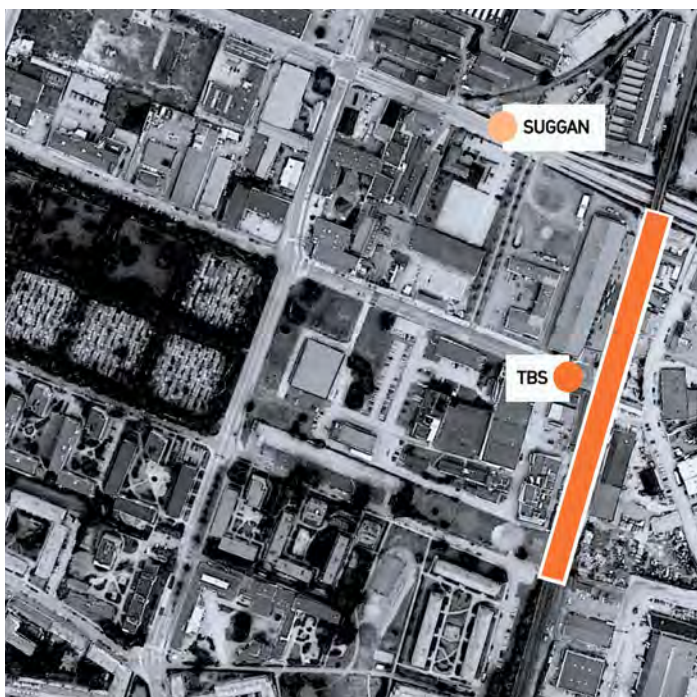
I och med det goda samarbetet mellan Malmö stad, Bryggeriet och skejtarna, har de tillsammans arrangerat ett flertal olika skateboardtävlingar i staden och har för sitt samarbete fått mycket positiv feedback. Malmö stad ser nu att skateboardåkning är ett bra sätt att marknadsföra staden på och inkluderar gärna åkarna när det byggs nya parker och torg. Edén beskriver att: "... om det är något som de har lärt sig genom skejten så är det att om man investerar i nördiga brukargrupper som vill väldigt mycket och driver saker själva, så kommer man åt djupa brukarspecifika kunskaper. Att sitta på 100 m avstånd och tro att man kan precis lika mycket som dem så är man fel ute". Edén poängterar dock också att det åkarna kanske inte vet är hur de ska vara en bra partner till staden, utvecklas som verksamhet, nå stabil ekonomi och liknande. Där har staden en betydande roll, att fånga upp de förslag som inte är helt färdiga istället för att säga nej och att ta tillvara på det driv som skejtarna har. Genom att istället vägleda dem till att bli starka och oberoende kan de själva utveckla sin verksamhet, det är något som Edén har sett i skejten och tycker är jätteintressant.

När jag frågade om de offentliga rummen och hur Malmö stad tänker kring dem, så beskriver Edén att det finns olika sätt att ta sig an den frågan. Du kan antingen se till vad stadens måldokument säger, eller angripa frågan genom kulturen och den attityd som finns hos medarbetarna. Edén tror dock att Malmö, på alla plan, är ganska bra på att försöka tillgängliggöra sina offentliga rum och skapa en aktiv stad. Gatukontorets tidigare slogan, som förvisso håller på att omarbetas, var "hellre ute än inne". Det sänder en stark signal om att de önskar att folk ska vilja vara utomhus, men som Edén säger: "Det räcker inte med att det bara finns rum ute, utan de måste ju leva också! Det måste finnas något att göra. De konkurrerar ju med inne-livet som i Sverige är väldigt starkt!". Och där tror Edén att skejten är väldigt viktig. "Man ska säga ja, innan man säger nej", säger Edén. Det sammanfattar kommunens attityd till skateboardåkning och är troligen starkt bidragande till Malmös starka ställning i skate-världen.

DETALJER OCH DIY-PROJEKT

Vi fortsätter med att prata om det driv som finns hos åkarna, kreativiteten och skapar-andan. De uttrycker sig kreativt både med hjälp av stil och kläder, film, sättet de ser på och skapar egna objekt. Önskas en ny plats att åka på, bygger de en. I och med att åkarna har filmat sina trick på platser, som de antingen hittat eller konstruerat själva, har ryktet spridit sig och Malmö har blivit en symbol för att skateboardåkning kan ske, trots att klimatförutsättningarna inte är speciellt gynnsamma.

Det finns flera små detaljer i staden som man, om man tittar noga, kan se spår av skateboardåkare på. Jag berättar för Edén att just sådana detaljer, lite skrap eller vaxrester, kan göra mig så glad och han håller med. Bortom Värnhem finns till exempel en triangel i cortenstål. Den passerar jag flera gånger i veckan och när jag pratar med Hallgren om denna bekräftar han den som en bra och också roligt annorlunda skate-spot. Sådana här "skate-dots" gör mycket för skejtandan i staden berättar Hallgren. Ibland kan det till och med vara roligare att åka någon timme på ett sådant här objekt än att hålla till vid en större plats. På Industrigatan finns en betongsugga som någon byggt en transition mot, ett roligt inslag vid transport-åkning till exempel. Denna ligger inte långt ifrån något mycket mer sprakande, Branteviksgången, eller TBS - Train Bank Skatepark som den kallas.

Figur 24: TBS i relation till Suggan

Figur 25: "Skate-dots" – Triangeln

Figur 26: "Skate-dots" – Suggan

Här är det skateboardåkarna själva som tagit initiativet och som staden sedan bejakat. Edén berättar att skejtarna höll på där i flera år och platsen har varit med i många filmer, vilket lett till att den idag är en världskänd skate-spot. Alla stora arrangemang som de ordnat under åren kan knappt mäta sig med slagkraften i denna plats. "Den är helt unik i sitt slag", berättar Hallgren och här har åkarna gjutit egna former. "Men, så fick vi in ett klagomål från en cyklist som ansåg att skateboardåkarna var i vägen på cykelbanan, och det måste man ju ta ställning till" beskriver Edén. Branteviksgången var registrerad som en GC-väg i Detaljplanen, men bara ett kvarter bort hade man ersatt den med ny cykelväg då den ursprungliga slutade i en trappa. Edéns föregångare lade då fram ett förslag, "antingen lyssnar de på den här medborgaren och ber skejtarna försvinna och vi förlorar de här och de här värdena. Eller så hänvisar vi cyklisten till den nya cykelbanan och omklassificerar Branteviksgången". Sagt och gjort och platsen tilläts som skateplats.

Figur 27: TBS (Branteviksgången)

KONTINUERLIG ÖVERSYN OCH TILLÄGG

Just detta toleranta förhållningssätt är något som Malmö vill ha och fortsätta arbeta med, att aktivera platser och torg som blivit öde eller tappat sin attraktivitet, så som man till exempel gjort med Värnhemstorget. Edén kallar dem för skate-anpassade platser där skatebara objekt subtilt eftermonterats för att öka skatemöjligheten.

Figur 28: Skatebara objekt anpassade till Värnhemstorget

Som en motsats till DIY-projekt, har dessa skatemonifikationer skett genom officiella processer. Signalerna om att “här är ni inte välkomna” har vänts till “här är ni absolut välkomna om ni delar platsen med andra”. Några skejtare kontaktade kommunen och bad om ett antal subtila skateobjekt för att öka Värnhemstorgets funktion för skate. Kommunen kontaktade då platsens arkitekter och visade ritningar på hur tilläggen skulle kunna utformas. Arkitekterna godkände förslaget under förutsättning att objekten var av samma material som de befintliga på torget. Edén berättar att alla tyckte det var en bra ide eftersom torget behövde aktiveras igen, eftersom det börjat förfalla och bli ett tillhåll för personer med missbruksproblem.

Däremot håller inte alltid allmänheten med i dessa frågor. Det finns många fördomar mot skateboardåkare om att de för en massa ljud och orsakar skadegörelse på objekten i staden. Hallgren berättar att de då och då skriks på och blivit bortkörda från platser. Detta händer framför allt i områden eller på platser med boende runt omkring, till exempel i Västra Hamnen, som har ett tilltalande formspråk för skejtarna. Även i parkeringsgaragen de ibland åker i kommer väktare och skriker på dem, berättar han. Ibland dyker det även upp skate-stoppers eller andra exkluderande grepp. Det är väldigt tråkigt, då åkarna bara är där för att utöva sin aktivitet och sitt intresse. "Detta sänder ju väldigt starka signaler om att man inte är välkommen", menar Hallgren. Edén anser att det är dålig design.

Jag pratar med Edén om bänkarna på Konsthallstorget, där den exkluderande designen är tydlig med metallklamrarna på bänkarna. De bänkarna var perfekta för skateboardåkning. Däremot var de gjorda av ett material med en mix av grus och betong där gruset var hårdare än betongen, vilket gjorde att gruset bröts loss och bänken gick sönder, berättar Edén. När detta problem uppstod installerades skate-stoppers för att förhindra åkande.

Figur 29: Skate-stopper – metallklammer

“Precis som att är skateboard-åkarnas fel?”, säger Hallgren. Edén håller med i detta och menar att det finns ju fler slit-sätt i staden. “Se bara på bilarna och hur mycket de nöter!”

I Malmö har det faktiskt gjorts ett försök att skapa ett torg som möjliggör för aktiviteter som skateboardåkning, Nobeltorget. Edén var inte med i början, men berättar hur det gick till i processen. Malmö stad hade en plan för att göra om Nobeltorget och landskapsarkitekten som ritade på förslaget hade en idé om en stor hårdgjord yta i mitten. Då var det någon som förstod och påpekade att hit kommer skejtare att komma, vilket efter en tids funderande slutande i tanken att de kanske skulle uppmuntra till aktivitet på torget istället. Därefter tog de kontakt med några skejtare i Malmö och bad dem om synpunkter och genomförde några justeringar. När Edén sedan kom in i processen och var med på möten gjordes ändringar, till exempel typen av metall och fasningen av kanterna. De försökte även ändra vissa detaljer kring beläggningen, men det fick de inte igenom då det var för sent i processen. Något bitter berättar han att “... det som hänt nu är att, trots den subkulturella kompetensen och skejtarna som säger att såhär måste det vara för att det ska funka, så går man inte hela vägen. Som det är nu har man byggt ett väldigt bra torg, man har haft en dialog, ett deltagande, men beläggningen under stenplattorna är ojämn”. Edén berättar att när det regnar mycket glider plattorna och fogarna blir stora och skeva, något som är extremt känsligt för skejtarna. Dessutom skramlar och låter det mer och hjulen fastnar. Även Hallgren berättar om detta när vi pratar om Nobeltorget. Han tycker att det är riktigt dåligt, att det redan efter ett år har blivit näst intill oåkbart. Han är aldrig där och åker längre och menar att de skulle behöva riva bort allt och göra om. Göra rätt. Mycket av känslan och platsens karaktär sitter i markmaterialet och texturen. Ser man dock på platsen som en “naturlig” streetskate-spot så är den ju bra menar både Edén och Hallgren. Samtidigt så är det nu en plats som är gestaltad för att möjliggöra skate. Även om de har gjort det bra, menar Hallgren, så tappar det tjusningen med streetskate lite. “Känslan av att ha hittat en fet skate-spot försvinner”.

Jag och Edén diskuterar detta ett tag och det är komplext. “Man tänker att man vill göra en gest och bidra för att underlätta, samtidigt vill man ju inte hindra kreativiteten, som är kärnan i skateboarding. Man vill ju inte att de ska sluta göra egna spots osv, då dödar man ju skejten”, menar Edén. Jag frågar också Hallgren om hur han tycker en street-spot ska vara, oavsett naturlig eller gestaltad. Viktigast är framförallt underlaget och där kommer underarbetet också in, beskriver han. Han föredrar stora plattor, men mindre kan också vara bra förutsatt att fogarna är små så att inte hjulen fastnar för mycket, och att inte mossor börjar växa. Egentligen krävs det inte så mycket saker menar han. Det får gärna finnas något element på platsen, och något som ger identitet, som den upphöjda betongskivan på Konsthallstorget till exempel, vilket gett skate-spotnamnet “Svampen”. Dessutom är bra belysning en faktor att tänka på. På Nobeltorget är det lite för mörkt på kvällen. Helst hade Hallgren velat ha

“arenaljus” men förstår samtidigt att det kanske inte är så trevligt för andra besökare.

Ljuset är bättre på Konsthallstorget, vilket också är ett av Hallgrens favoritställen att skejta på. Dessutom är underlaget alltid bra här och ytan på betongskivan är den bästa du kan få. Men framför allt fungerar alla delar med bänkar, belysning, disken och konstverket för andra också menar han. Här går det att samsas och Edén tror på att det är exponeringen som varit utbildningen. Vanligtvis hägrar ofta gamla myter och uppfattningen om skate. Om man ofta exponeras och utsätts för något ökar också förståelsen och acceptansen för det. Detta gäller för Malmö i stort då staden nu haft en relativt lång historia som skate-stad kopplad till många positiva signaler. Det gör att kommunen vågar säga ja och är öppna för medskapande igen och igen. Skate har blivit något för allmänheten, något som finns och är bra.

I närheten av Konsthallstorget finns heller inga boende som blir störda, berättar Hallgren. Han har aldrig hört något klagomål från någon när han varit där. Platsen är också öppen vilket gör att man ser varandra och hinner svänga undan. Människor cyklar kors och tvärs, barn springer i fontänen och så vidare, men brukarna lär sig att förhandla med varandra, och den förhandlingen bör uppmuntras menar Edén.

Rörelse i stadsrummet, som i det här fallet skateboardåkning, bidrar till mycket, inte bara kultur-nyttor, marknadsförings-nyttor, utan även hälso-nyttor. Skejtarna är ute i friska luften, rör på sig och gör av med överskottsenergi. Dessutom befolkar de platser som annars inte skulle vara befolkade.

Jag fortsätter diskussionen med att koppla till inkludering och exkludering och gör en jämförelse med andra sporter. Ofta krävs en avgift för att få delta, utrustning och material kostar och det ska bokas en lokal om aktiviteten sker inomhus. Detta exkluderar många unga från att vara aktiva. Inom skateboardåkningen finns istället mötesplatser, öppna offentliga rum dit du kan ta dig och det är nästan alltid någon där som du kan skejta med. Hallgren berättar att du behöver inte ens ha en bräda, det är bara att komma dit och testa, låna en. Edén beskriver detta som viktigt för resurssvaga och de som har det jobbigt hemma eller för dem med en massa energi de behöver göra av med. Det kan ge någon att hänga med och ett socialt sammanhang man kan närma sig steg för steg, “levels of engagement” kallar Edén det. “Många kommer dit och är lite blyga i början men efter ett tag börjar man säga hej helt enkelt, du behöver liksom inte signa upp dig i ett lag. Det handlar mer om ett annat sätt att hänga på”. Edén menar att de gärna vill utveckla den typen av platser.

Sedan går det också att diskutera hur exkluderande skateboardåkning som aktivitet kan vara, till exempel av tjejer. Skateboardåkning är en mansdominerad aktivitet, men både Hallgren och Edén uppmuntrar tjejer att vara med.

Edén menar att det är jättesynd att de inte är fler men de arbetar ständigt med att förbättra detta. Ser man på utvecklingen så har Bryggeriet gått från att ha en till två kvinnliga

medlemmar till att nu ha ca 300-400 st. De har satsat jättemycket på att balansera upp det i skolorna i unga åldrar, för att ändra synen på skateboardåkning som "kill-aktivitet". Något som fungerar i Malmö, men också ute i landet, är att ha separata tjej-tider så inte killarna armbågar sig in och tar plats. I och med tävlingen Malmö:street, ordnades världens första jämlika tävling berättar Edén. För "syns man så finns man" och då är det inte längre bara en "cool killsport" som tjejerna ska sitta och beundra från läktaren.

Innan den långa och roliga intervjun med Edén var slut och vi åkte vidare till Bryggeriet för en rundtur, poängterade han vinsterna med skateboardåkning. Under skatetävlingen Malmö:street hade ledande proffs från hela Europa kommit till staden och i och med tävlingen visades nya Nobeltorget och potentialen där upp. Proffsen demonstrerade för de lokala åkarna möjliga sätt att ta sig an denna plats. Efter att ha aktiverat en ny plats på det här sättet vill Edén även poängtera vikten av uppföljning. Arrangemangen skapar reaktion men för att locka till fortsatta aktiviteter samarbetar de även med skolan Bryggeriet eller samverkar med olika aktörer. Edén berättar till exempel om fallet med skateparken i Kroksbäck som byggdes för tävlingen Vans Park Series med deltagare från hela världen. Alla ungdomar i området var där och klättrade och hängde varje dag och undrade vad som var på gång. Edén förstod då att dessa, som han lärde känna under tiden, måste ju få prova att skejta här när tävlingen är över. I samarbete med MKB (Malmö stads fastighetsbolag) hölls en skateskola där varje dag. I och med att ungdomarna sett tjejer i finalen på tävlingen så kom även många tjejer dit, berättar Edén. I slutet av säsongen ordnades gratis bussturer till Bryggeriet så de skulle lära sig att hitta dit. Vissa av ungdomarna har fortsatt skejta. "Man måste våga satsa, det är då de långa konsekvenserna blir av", menar Edén.

Tävlingen i Kroksbäck lockade mängder av besökare och hela 1,6 miljoner tittare via nätet. Detta gjorde att staden exponerades och Malmö gjorde stora marknadsföringsmässiga vinster. Vi pratar om att det finns röster i samhället som trots detta ifrågasätter Malmös skejtsatsning. Hur mycket pengar ska läggas på en grupp som redan står stark i Malmö när det kanske finns andra grupper som behöver rum i staden? En väldigt svår fråga anser Edén, men i och med de vinster vi får från skateboardrörelsen är det för Malmö den effektivaste investeringen vi kan göra. "Det ena behöver inte utesluta det andra", menar han.

***“DET ENA BEHÖVER INTE
UTESLUTA DET ANDRA”***

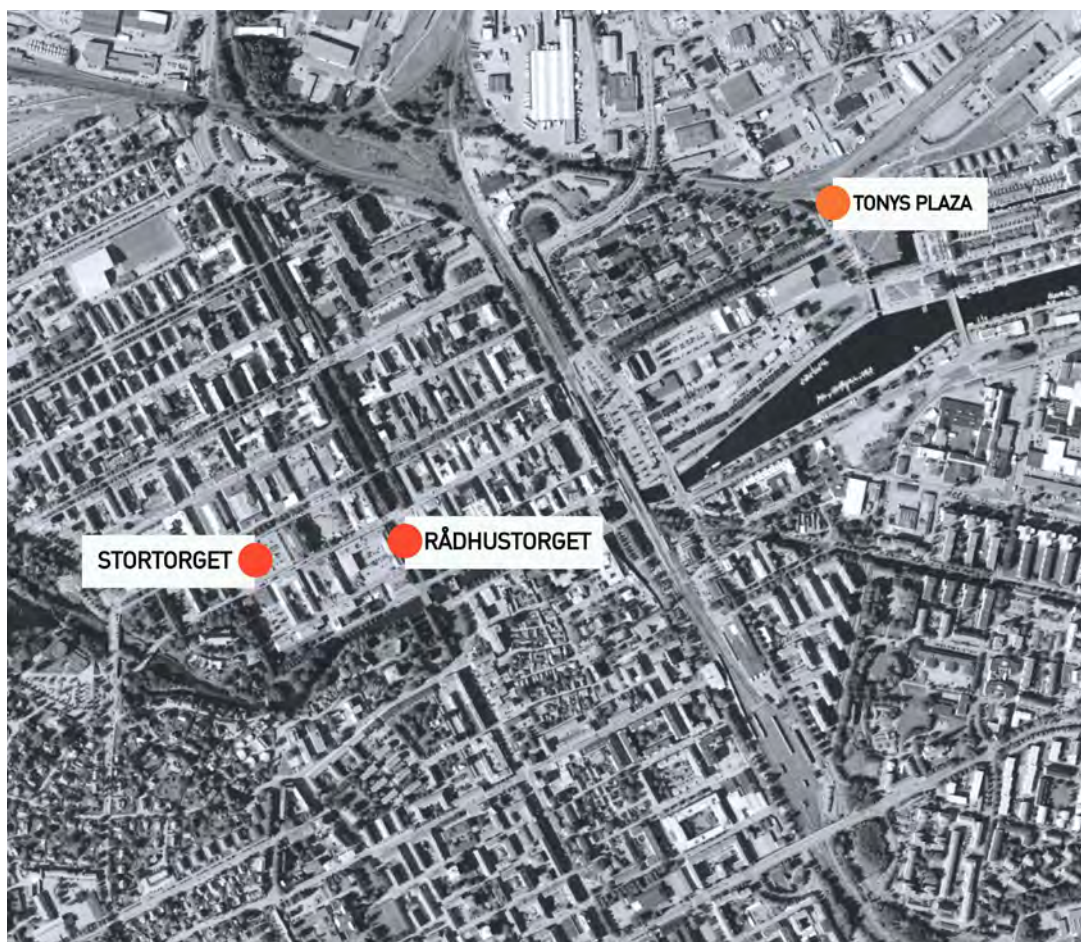
Gustav Svanborg Edén (2017)

3.2 GÄVLE – Skejtarna erbjuder en specifik arena

Under min fallstudie i Gävle letade jag efter platser som innehöll någon form av spontan aktivitet eller ianspråktagande, framför allt av skateboardåkare, men utan framgång. Den plats som åkarna i Gävle har att tillgå är främst "Tonys plaza", skateparken på Alderholmen. Den är dock ofta full av utövare och går bara att åka på under några månader om året, då det är en utomhuspark. För åkning inomhus finns det idag bara två små lokaler, Bunkern i Marielund och fritidsgården Brynjan på Brynäs. Båda är trånga och svåråtkämpliga vilket exkluderar många av Gävles åkare. Alla ligger dessutom i stadens utkanter, spridda på olika håll.

I centrum finns flera torg av olika karaktär och med olika funktioner. Eftersom jag växt upp i Gävle kan jag stadens rum någorlunda bra. Gävle kommun beskriver själva att de vill att torget ska vara öppna platser och bjuda in till möten, samtidigt som de ska vara "trygga, vackra, användarvänliga och bidra till trivselen i staden oavsett väder och tid" (Gävle kommun 2014). Stortorget har dessa egenskaper, vilket jag kommer beskriva framåt.

I Gävle finns det utvecklingspotential och kommunen satsar just nu på flera delar av staden både genom upprustning och utveckling. Till exempel ska de centrala delarna med Slottstorget, Å-rummet och Rådhusplanen göras om. Av de platserna jag valde att studera i Gävle är Rådhusstorget en del av detta projekt.

Figur 30: Översiktskarta Gävle

- Studerade platser
- Andra platser nämnda

3.2.1 GÄVLE: STORTORGET

Torget välkomnar mig från nord- och sydsidan var helst jag vill, trots träd och torghandel. Jag lockas att gå mellan dem snarare än att de skapar ett hinder. Att korsa platsen rakt över känns heller inte märkligt trots dess stora öppna yta. Markmaterialet är ljust med spännande mönster och pylonerna skapar ett mäktigt intryck och fin blandning av nutid och historia på platsen. Torget lever.

Figur 31: Karta över Stortorget

0 |—————| 50 m

Figur 32: Stortorget

BAKGRUND OCH TILLKOMST

Stortorget är Gävles största torg och viktigaste handelsplats och räknas som den mest centrala punkten i staden, med andra ord den huvudsakliga mötesplatsen. Torget har funnits i ca 140 år och skapades efter stadsbranden 1869. Sedan dess har torget haft många olika funktioner, namn och utseenden. Här har det länge varit torghandel, men också drosk- och busstation. Den mest genomgripande förändringen genomgick torget mellan 1953 och 1974 för att ge plats åt bilsamhällets nya krav och handelsideal, vilket också syns tydligt i bebyggelsen kring torget (Gävle Centrumplan 2014). Torget tycks vara både älskat och hatat av gävleborna, åtminstone har de mycket åsikter om det. Vid varje omgestaltning och förslag till förändring uppstår livliga debatter. Ofta ilska, i sällsynta fall beröm, både före och efter genomförandet (Gävledraget 2013).

Mellan år 2009-2010 rustades torget med den design det har idag. Arkitekt för detta var Andersson Jönsson Landskapsarkitekter, på uppdrag av Gävle kommun. På det nya torget har de gett plats för mer öppen yta än tidigare, vilket tillåter aktivitet och rymmer stadsliv.

Dessutom har försök att stärka kopplingen till söder gjorts, samt utvidgning av torget i norr mot Flanör över Nygatan (Gävle Centrumplan 2014).

Torget tillsammans med den parallella Nygatan fick Sienapriset för bästa offentliga miljö 2011, samt Svenska Stenpriset 2013 (Sten 2011).

PLATSBYGGNAD

Torget har gestaltats likt en matta, eller som en "Damast" som arkitekterna beskriver det (Sten 2011). Ytan är en stram och repetitiv mönstrad väv med stora plattor i tre sorters granit med både flammad och krysshamrad yta. Stenen skiftar fint i yta och färg beroende på årstid, väder och ljus vilket är tydligt under mina besök denna höst. Varpen i mattan gestaltas som ränder med hjälp av graniten samt med stålband, en fin estetisk detalj. Runt om mattan ligger smågatsten i mjuka bågar, vilket definierar mattans slut på ett fint sätt. Stenen skiftar även i röda nyanser.

Torget består främst av en stor öppen yta som tillåter evenemang och tillställningar. Genom att dela upp ytan i en matta och sedan sätta ett mönster på den reduceras skalan av torget och jag uppfattar det inte som så stort. Plattorna varvas på ett bra sätt och luckrar upp golvet, annars hade det kanske kunnat upplevas som något sterilt. Några planteringsurnor i cortenstål finns utplacerade och dessa går att flytta om det behövs. I kanterna av mattan repas väven upp och vatten och trä kommer in. Träet i form av möbler, sittplatser som nästan stiger ur marken. Dessa ger möjlighet för att sitta på flera olika sätt och är placerade i grupp med ryggarna mot fasaderna för att ge utblick mot torget. Designen för dessa har studion Bernstrand gjort med Anders Jönsson Landskapsarkitekter AB som co-designer. Vattnet kommer in i form av en konstnärlig fontän med oregelbunden aktivitet på strålen vilket bidrar till spänning. Den är dessutom placerad strax bredvid den lekplats som finns på torget, också mycket konstnärligt utformad med stålrör böjda i olika former.

Mitt över torget löper även ett subtilt konstverk i form av en dragkedja designad av Kristina Matousch. Denna smälter in bra med den dagvattenränna i gjutjärn som vävts in i varpen på mattan.

Det finns också permanenta tak för torghandel i form av gula markiser som fälls ut. Dessa går att fälla ihop då de inte används, men stolparna är kvar. Förutom torghandel finns även en restaurang placerad på torget, i norra hörnet. Den öppnar upp mot torget och under sommarhalvåret utökas den med en uteservering vilket ger extra liv. Bakom restaurangbyggnaden känns det dock väldigt mörkt, som en baksida. Byggnaden går ihop med den trädrad som finns längs sidorna. Gamla lindar bevarades i omgestaltningen och de har idag fått ett trädgaller av cortenstål under. Träden bidrar med rumslighetskänsla.

Fler kvarvarande element från den äldre gestaltningen går att hitta på torget. Pylonerna från 1974, designade av Erik Höglund, är också ett konstinslag på torget. Även dessa var kritiserade av Gävleborna när de kom (Gävledraget 2013), men bevarades i den nya designen. De fungerar bra som kontrast till det nya och påminner samtidigt om torgets historia.

Nattetid är belysningen bra, inte ljus, men ändå trivsamt. Inga strålkastare finns utan det mesta av belysningen kommer från butikernas skyltfönster. Under det senaste besökstillfället hade även alla träden fått julbelysning, vilket bidrog med ytterligare ljus och värme.

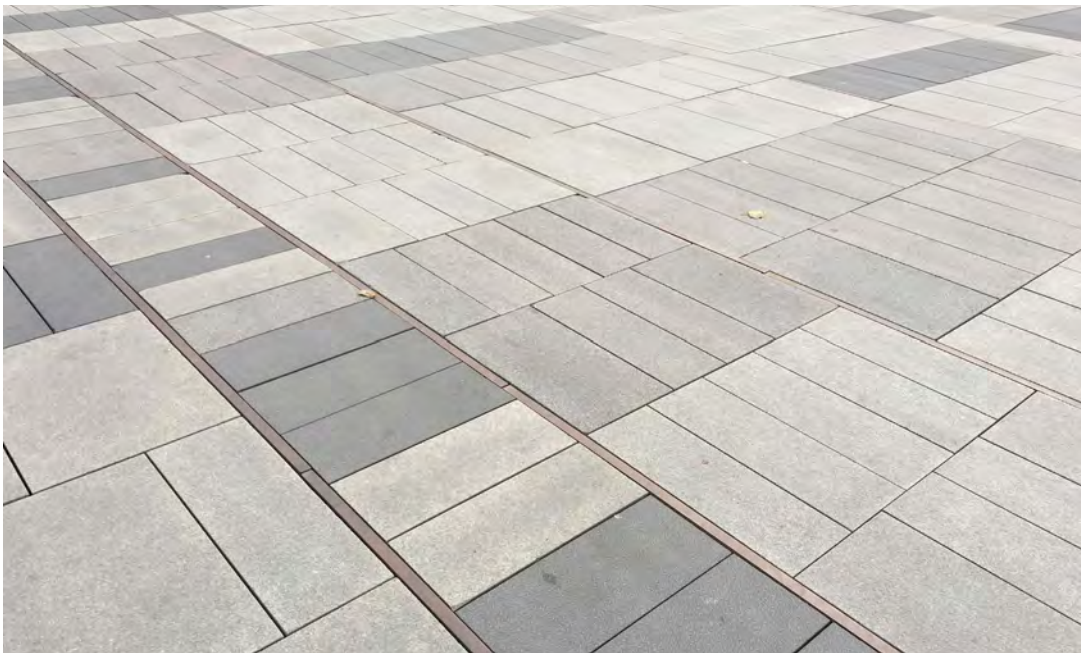
De flesta av stadens butiker och gallerior ligger runt torget samt SF bio, gym och restauranger. Torget sträcker sig ut över Nygatan och binder samman ytan i en arkitektonisk helhet.

Figur 33: Dragkedjan som subtielt konsverk på torget

Figur 34: Sitt- och lekmöjligheter

Figur 35: Markmaterial

Figur 36: Tak för torghandel

RÖRELSE

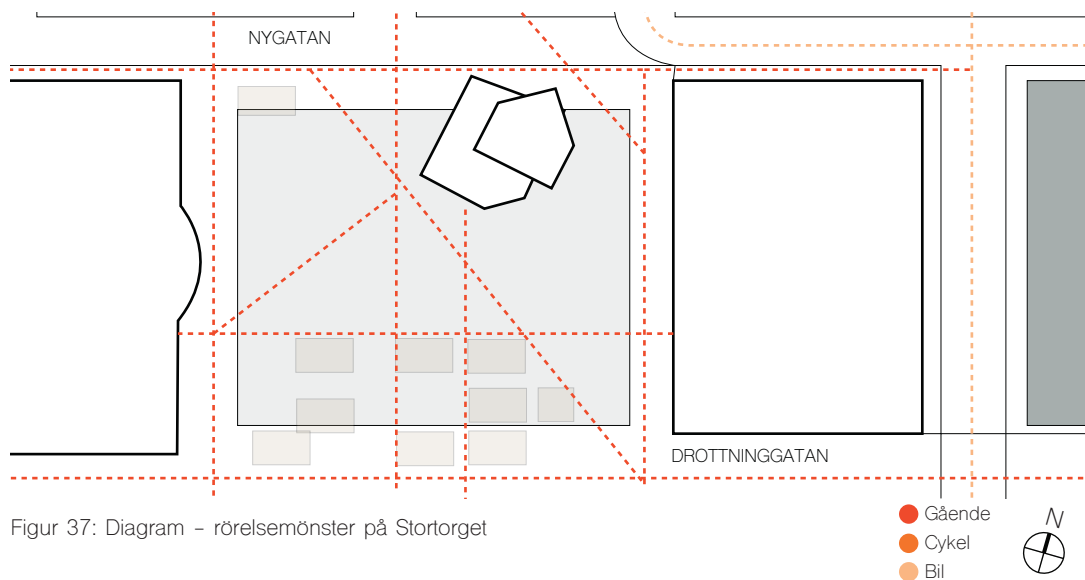
Människor rör sig kors och tvärs över torget. Inget där hindrar eller styr rörelsen speciellt mycket. Markmaterialet påverkar inte rörelsen på något sätt mer än känslan av att kliva på mattan när materialet övergår från smågatsten till granitplattorna.

Markistaken för handel hindrar inte heller människor att gå tvärs över torget trots att de ligger placerade i band längs sydöstra sidan. Då blomster- och fiskhandlare har sina stånd uppe hindras inte Gävleborna att röra sig mellan dem. Många rör sig mellan de olika butikerna som är belägna runt torget. Även cyklar kan passera snett över utan hinder och utan att de stör annan rörelse.

I övrigt har de olika funktionerna som lek, handel, vila, och möten fått olika zoner och delar in torget som helhet i mindre rum. Det är också i dessa zoner som de flesta av människorna som uppehåller sig på torget håller till. De verkar vara naturliga knutpunkter och mötesplatser för brukarna. Även kring fontänen samlas många, speciellt barn, då den bjuder in till lek. Däremot finns inga spår av egen spontan aktivitet, framför allt inte av skateboardåkare. Det är överlag inte så många som stannar till på platsen under en längre tid. Det kan nästan upplevas som något konstigt, vilket jag kunde känna av under mina

studier av platsen. Även på kvällar och nätter uppehåller sig eller passerar det en del folk här, speciellt på helgerna. Det är restaurangen Brända Bockens och SF biografen förtjänst då de drar till sig besökare även efter butikernas öppettider. Taxistationen vid Nygatan bidrar också med rörelse.

Det är också fascinerande att torget är en sådan hjärteangelägenhet för invånarna - ett äkta medborgarnas vardagsrum.

Figur 37: Diagram - rörelsemönster på Stortorget

SKATE-ANALYS

Torget har ett markmaterial som lämpar sig ypperligt för skateboardåkning med dess stora och plana plattor, vilka dessutom har små fogar mellan sig. Dock finns inte många objekt att ta sig an eller något som sätter en identitet på platsen, mer än markens "matta" vill säga. Jag vet att det vid något tillfälle har arrangerats ett skate-evenemang på Stortorget, men då har provisoriska skatebara objekt fraktas dit.

SAMTAL

Vid ett av besöken samtalade jag med en dam som satt på en av sittplatserna. Hon hade varit på ett bageri och handlat bröd och berättade att hon brukade slå sig ned här för att titta lite. Däremot saknar hon hur det såg ut tidigare, det nya torget är alldeles för tomt enligt henne.

3.2.2 GÄVLE: RÅDHUSTORGET

Oåtkomligt är det första ordet som dyker upp när jag går runt denna plats. De robusta murarna längs torgets långsidor avskärmar all typ av rörelse och aktivitet. Det ger en känsla av att “gå in” på torget vilket avskräcker mig. Att korsa det diagonalt genom öppningarna kan jag inte minnas att jag någonsin gjort, utan det känns mer naturligt att gå runt. Rådhuset ger annars ett pampigt intryck och jag kan inte låta bli att fantisera om vilken livfull plats detta skulle kunna bli.

Figur 38: Karta över Rådhusetorget

Figur 39: Rådhusorget

BAKGRUND OCH TILLKOMST

Rådhusplanaden belägen i hjärtat av Gävle är en av stadens stoltheter och innehar höga kulturhistoriska värden och en stark identitet. I Rådhusplanadens södra ände ligger Rådhuset och dess stora torg. Rådhusorget var en gång i tiden stadens förnämsta torg och det som kallades Stortorget före stadsbranden. Det omgavs av hus tillhörande rika affärsmän samt stadshuset och andra magnifika byggnader. Efter stadsbranden flyttades som nämnts Stortorget till där det ligger idag och Rådhusorget agerade sen främst drosk- och taxistation. Torget har under åren bytt beläggning, från kullersten till slät marksten till gatsten, det har fått låga stenmurar runt sig och det har även sänkts för att framhäva Rådhuset med en pampigare trappa. Under 1900-talet ska torglivet som en gång fanns gradvis ha avtagit och idag står torget större delen av året öde förutom under några helger på hösten med Bondens marknad (Löfgren & Sollbe 1988).

Någon ny gestaltning finns inte att beskriva angående den här platsen ännu, men planerna är stora. I och med den tävling som Gävle kommun utlyste för omgestaltning av

Slottstorget, Å-rummet och Rådhusplanen finns dokument att läsa om mål och planer för detta torg. (Jfr Appendix 9.2 s.156). Tanken från kommunen är att göra Rådhusstorget bättre som centrumhållplats samt att förse det med en restaurang- eller caféverksamhet med uteservering. Dessutom ska torget kunna fungera som en mindre evenemangsyta och gärna ge möjlighet till andra aktiviteter samt skridskoåkning på vintern.

PLATSBYGGNAD

Idag har Rådhusstorget en markbeläggning av smågatsten i granit och längs långsidorna löper de långa låga stenmurarna. På ena kortsidan står det pampiga Rådhusstorget med anor från 1790 och skapar en viktig fond mot torget samt ett starkt arkitektoniskt uttryck. På andra kortsidan av torget står konstverket "Gudinna vid hyperboreiskt hav" eller "Fnasket i plasket" som Gävleborna kallar den. Den är helt i granit och skapad av Eric Grate (Månsson 2016), och skiljer torget från Drottninggatan.

Torget är nedsänkt med två trappsteg upp till Drottninggatans och konstverkets höjd och sju trappsteg upp till Rådhusets entré. Detta lämnar endast fyra små öppningar in på torget vilket gör det svårtillgängligt.

Längs Rådhusplanen står hundraåriga lindar i rad och skapar en fantastisk rumslighet, men den grönskan upphör så fort esplanaden korsar Drottninggatan. På torget finns endast fyra träd placerade i varsitt hörn. Längs muren finns några Hortensia-buskar. I dagsläget finns inga bänkar på torget men jag vill minnas att det funnits det förut, då bara några stycken placerade längs med muren på ömse sidor. Under hösten installerade kommunen nya bänkar längs med Drottninggatan och längs fasaderna på torgets långsidor.

Figur 40: Stenmuren längs torget

Figur 41: Torgets stora och tomma yta

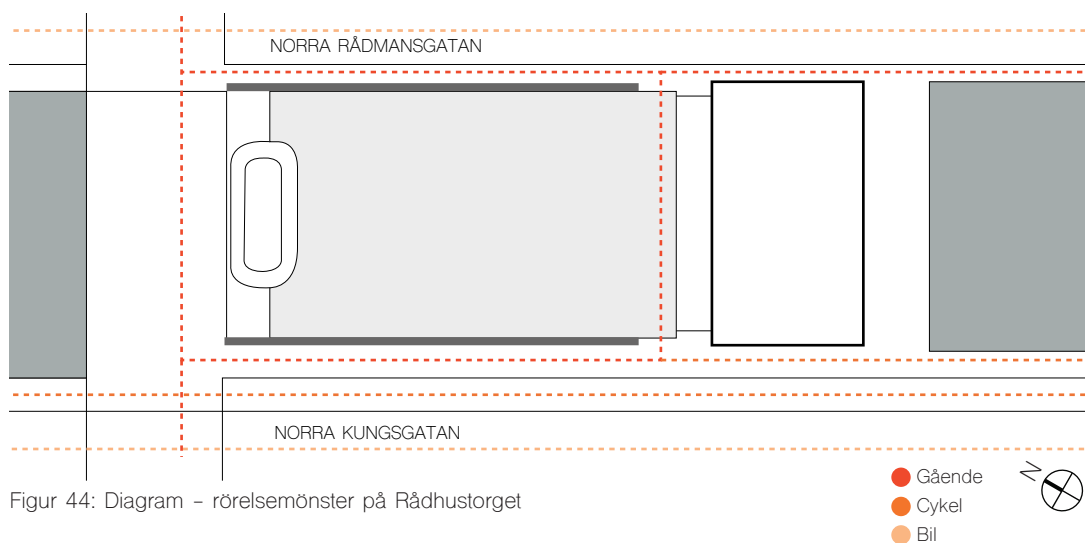
Figur 42: Skulpturen "Kvinna i Hyperboreiskt hav"

Figur 43: Rådhuset med dess trappa

RÖRELSE

I och med platsens omslutande, otillgängliga karaktär med endast små öppningar, är rörelsen på torget närmast obefintlig. Under alla besök har jag varit den enda som uppehållit mig på platsen. Den tillåter knappt att korsas. De flesta rör sig längs med Drottninggatan och Norra Kungsgatan samt Norra Rådmansgatan. Avsaknaden av bänkar och möjlighet att sitta samt bristande underhåll av platsen kan också förklara varför det inte är någon aktivitet där.

Figur 44: Diagram – rörelsemönster på Rådhusetorget

SKATE-ANALYS

På Rådhusorget är det omöjligt att skejta. Markmaterialet tillåter inte hjulen att rulla på torget. Det finns inte heller några objekt att ta sig an, mer än trappan och någon bit av muren som skulle kunna fungera för skateboardåkare. Inga bostäder finns dock runt torget.

SAMTAL

Här samtalar jag inte med någon besökare i och med att det inte fanns någon, men jag tog upp ämnet med en vän och diskuterade hur outnyttjat torget faktiskt är. Hon berättar att kommunen under sommarmånaderna de senaste åren börjat låta restaurang och barer husera i en temporär paviljong. Till exempel hade en närliggande restaurang sin uteservering på torget 2016. Under fotbolls-EM ordnade de möjligheten för invånarna att se på några matcher på storbildsskärm, något som blev väldigt uppskattat.

3.2.3 SAMTALSBERÄTTELSE

I Gävle gjordes intervjuer med två personer, texten som följer är en sammanfattning av de båda intervjuerna i en samtalsberättelse.

Lo Lennartsson, Landskapsarkitekt, Gävle kommun

Datum: 5 oktober 2017

Alfred Björebo, skejtare

Datum: 3 oktober 2017

I Gävle träffade jag en gammal vän, Alfred Björebo, på den i princip enda plats där du kan skejta i staden, skateparken på Alderholmen. Det är grått men vi klarar oss från regnet idag. Han berättar att det ofta är här som han börjar skejta, mycket för att komma igång, nästan som att värma upp inför match. Sedan åker han vidare för att fota och filma på någon "sweet skate-spot" då det inte är lika coolt att göra det i en park. Björebo beskriver att de ofta tar bilen då det är krångligt att transport-skejta i Gävle, dessutom är det ganska långt mellan platserna. Ofta åker han och hans vänner runt och letar nya ställen och det slutar ofta vid någon trappa med ett bra räcke i ett bostadsområde, eller en gammal lastkaj. Jag undrar om de ofta blir avhysta och han berättar att det händer väl några gånger per sommar. Han kan förstå det i och med att det låter ganska mycket när man rullar på plattorna om fogarna är grova, speciellt om de åker på en plats med boende runt omkring. Ibland kan det bli väldigt tjafsigt om de försöker sätta ett trick och någon kringboende vill att de ska ge sig av direkt.

När jag två dagar senare träffar Lo Lennartsson på Samhällsbyggnad, Gävle kommun, berättar hon att de i princip aldrig får in några klagomål angående störiga skejtare och att de inte upplever några problem med dem, varken i samband med ljud eller skadegörelse. Åtminstone inte sådana fall som jag berättade om att de får in i Malmö. Hon tror att det kan ha att göra med att de ganska nyligen byggt skateparken på Alderholmen och att skejtarna kan hålla till där. Möjligen kan det nybyggda bostadsområdet Gävle Strand, som ligger bredvid, ha påverkats lite. Området har det moderna uttrycket som tilltalar åkarna med raka linjer, hårdgjorda ytor osv.

Det finns inte så många sådana områden eller platser i Gävle idag med den moderna arkitekturen. Jag frågar henne om Stortorget som 2010 fick en ny gestaltning, men inte heller där har kommunen fått in några klagomål. Vi enas om att vi aldrig ens sett någon åka där och hon menar att det kan bero på att det bara är en matta, inga objekt de riktigt kan ta sig an och bänkarna är i trä. Björebo berättar att han aldrig åkt där och att det främst beror på att det inte finns några objekt att ta sig an och då tröttnar man, annars är markmaterialet bra.

Björebo menar att kommunen säkert tror att de är bra och att de uppmuntrar skateboardåkande, men han tycker inte att de gör det. Gävle är ingen liten stad och ändå finns det ingen riktig inomhuspark, trots många önskemål och påtryckningar. Med det klimat vi har här uppe som gör att säsongen är kort behövs verkligen en tycker Björebo. Flera kringliggande kommuner, som till och med är mindre än Gävle, ger möjlighet till inomhusåkning. Skejtarna lämnar alltså Gävle på helgerna för att åka till städer som Söderhamn, Hofors, Bollnäs och Avesta, en timme bort. Han berättar att han känner många som lagt ner mycket tid på att försöka få en till skatepark i staden men att "det känns som att man är bortglömd som skejtare i Gävle".

Vi kommer in på skate-stoppers och jag berättar att jag hör från många att det finns gott om det i staden, men att jag knappt sett några. Även Lennartsson berättar att det inte är något som hon reflekterat över när de gestaltar, att det aldrig funnits ett behov för det. Björebo säger däremot att det finns massor. Framför allt berättar han om stationsområdet, en plats de verkligen gillade med plant betongunderlag, några trappor och kanter att åka på. Men där sattes det upp små piggar i betongen, både ovanför och nedanför sex-stegs trappan, för att förhindra åkning där. I och med det menar Björebo att åkarna kände sig exkluderade.

Figur 45: Pluggar i betongen

Figur 46: Förbudsskylt

Lennartsson tror att det just i detta fall kan ha med säkerhet att göra och att åkandet kanske ansågs som ett störande moment enligt Jernhusen som äger stationsbyggnaden. Ofta handlar det också om att ingen vill stå som ansvarig om det skulle hända något.

Gävle blir allt mer ogästvänligt, iallafall enligt Kristian Ekenberg som skrivit en artikel i lokaltidningen Gefle Dagblad om *Designkriget mot de oönskade* (2015). Han menar att den exkluderande designen smugit sig in i stadsrummet, något som de flesta människor inte lagt märke till. Detta beror troligtvis på att de flesta av oss har jobb och pengar och en säng att sova i på natten. Ekenberg menar att de tidigare allmänna ytor är inne i en process att bli allt mer privata, att torget blir en galleria (Ekenberg 2015).

När vi sedan pratar om offentliga rum i Gävle är det som sagt svårt att komma på något specifikt torg som tillåter någon annan aktivitet än att sitta och framför allt ett som tillåter skateboardåkning. Jag undrade hur Gävle kommun ser på de offentliga platserna, till exempel torget, om de nischas mot en specifik användning eller om de önskar en blandning av aktiviteter och användare. Lennartsson förklarar att det beror på var i staden dessa rum är belägna. "Om man ska fokusera på city som vi arbetat väldigt mycket med på sista tiden i och med tävlingen, så tittar vi alltid på vilka behov som finns för just den platsen". Hon säger att kommunen dock försöker ha en ganska öppen syn med möjlighet till en bredd av verksamheter istället för att nischas på platsen. "Det ska finnas möjlighet till olika verksamheter och aktiviteter på torgytorna" säger Lennartsson.

Jag frågar vad hon tror det är som gör att Stortorget fungerar så bra i staden, jämfört med andra platser, men hon berättar istället att många Gävlebor inte skulle hålla med mig. Kommunen får ofta synpunkter på att torget är för ödsligt. Hon tror att det har mycket att göra med att människor jämför med hur det var före omgestaltningen och att det kanske handlar om vana. Jag minns inte så mycket av hur det såg ut tidigare, förutom att det fanns en fontän och att markmaterialets plattor skapade ett mönster i form av cirklar, vilka jag hoppade mellan. Vissa fick jag nudda, andra inte.

Jag tycker att torget fungerar bra trots dess storlek och öppna karaktär och Lennartsson håller med. "I dessa fall är det viktigt att arbeta med rumsligheter, men samtidigt inte styra för mycket. Det är en balansgång mellan hur man kan gestalta med ett individuellt uttryck men samtidigt möjliggöra för så många aktiviteter som möjligt". Hon tror att det inte är någon speciell skillnad på mängden aktivitet på torget idag jämfört med före omgestaltningen. Argumentet för att göra om torget var att de ville uppnå en striktare karaktär där torghandeln var samlad och därmed få mer yta till arrangemang, annan aktivitet och uteservering på sommaren.

Sedan diskuterar vi de andra platserna i staden och aktiviteten på dem. Slottstorget är svårt att uppfatta som ett torg då det idag mest är en sluttande gräsyta. Södermalmstorg har egentligen ett trevligt torgrum men är bortglömt och ligger avsides, det är endast under sommarhalvåret som någon uteservering tar upp en bit av ytan. Vi landar istället i en längre diskussion kring Rådhusorget och enas om att det är en yta som idag är ganska död och Lennartsson berättar att den inte används lika mycket som de skulle önska. "Mycket har att göra med gestaltningen", säger hon, vilket också var min tanke. Att torget är nedsänkt och har de långa murarna runt sig gör rummet avgränsat och avskärmat vilket inte bjuder in till någon aktivitet. Lennartsson berättar också att de kommit ganska långt i planerna för denna plats i och med tävlingen, men att "politikerna har satt lite stopp just nu". Anledningen beskriver

hon som oklar, men att det fördes många diskussioner kring nyttan av förändringen och att det ansågs som onödigt. I slutändan handlade det mycket om en budgetfråga.

De planerar också att fortsätta låta en entreprenör driva uteservering där även nästa sommar. Detta kommer att ge torget lite mer aktivitet säger Lennartsson, men jag tycker att det är synd att det då kopplas till konsumtion, att det krävs att man köper något för att uppehålla sig på ytan. Lennartsson önskar att torget hade haft mer aktivitet och varit mer inkluderande. "Den är ju väldigt exkluderande som det är i dagsläget", säger hon. Björebo berättade att det fanns massor av exkluderande design i staden, men att planera med exkluderande design är inget som Lennartsson menar att de gör. De tänker aktivt på exkluderande och inkluderande design och att de alltid vill, beroende på plats, bjuda in till aktivitet och nyttjande. Hon menar också att vissa platser är nyttjade bara genom att det har satts ut parkbänkar, så människor kan sitta där och ta det lugnt. De är väl kanske på ett sätt till för alla men samtidigt är de inte platser som uppmuntrar till att tas i anspråk på något annat sätt, genom till exempel en aktivitet som skapar liv. Detta lockar i sin tur andra att besöka eller stanna en längre stund på platsen.

Lennartsson beskriver det som svårt att skapa något som passar för alla grupper och att det ofta blir debatt kring de som är utstötta i samhället. "Problemet är framför allt att vi får in många synpunkter från medborgare om att de hemlösa blir för synliga i samhället, men det måste ju finnas platser för dem också". Vi pratar om att det inte hjälper att gestalta bort dem, att det bara flyttar "problemet" till nästa plats. Detta är en jättesvår balansgång vid gestaltande av det offentliga stadsrummet. Det är också svårt att få platsen att kännas inbjudande och välkomnande de gånger man faktiskt försökt att inkludera alla grupper.

Jag frågar om det var något som de tänkte på vid omgestaltningen av Stortorget, om valet av bänkar (utformning och placering) var ett medvetet grepp för att exkludera vissa grupper i smyg. Lennartsson trodde inte att den diskussionen var uppe på bordet, men håller med om att det före omgestaltningen var fler missbrukare som uppehöll sig på torget. Det måste då ha varit en mer tilltalande miljö för dem och hennes teori kring detta är just att sittgrupperna idag är mer centrerade och att det är svårare att hitta en undanskymd bänk att vara i fred på.

Som avslutning på intervjun frågar jag Björebo om han kunde tänka sig att skejta på Rådhusorget om den platsen omgestaltades med en design som tillät åkande, likt Nobeltorget i Malmö och platserna i Köpenhamn. Han tycker att det skulle vara jättekul, liksom att få visa upp hur många de faktiskt är som skejtar i Gävle.

Björebo berättar att skejtandet ändå blir mer inkluderat i stadsrummet nu, till skillnad från förr. Även antalet tjejer och nybörjare som vill lära sig åka ökar. De blir som ett community, ett tight gäng, av blandade bakgrunder, kunskaper och nivåer. De skapade i somras en egen

plats, ett DIY-plaza på Alderholmen i Gävle. Denna var av karaktären street-yta och något sådan fanns inte någonstans i Gävle. Det var en platt yta med markmaterial av betong efter en gammal parkering och skejtarna hade skapat, enligt dem, de perfekta förutsättningarna för att åka genom att bara addera små objekt såsom ett stålrör, en liten transition, ett gap att hoppa över med mera. Detta togs dock bort utan förvarning och skejtarna har inte kompensrats med något från kommunen, menar Björebo. Detta dödar den underbyggande kreativiteten och brukarnas egna initiativ att skapa något i det offentliga rummet. Istället borde man ha tagit tillvara på den kraften och sett det som ett tydligt tecken på att detta är något som saknas i staden.

3.3 KÖPENHAMN – Skategestaltning som inspiration

På andra sidan Öresundsbron har vi Köpenhamn, en plats som under det senaste decenniet har skaffat sig ett världsrykte som en skate-vänlig stad med en scen som växer sig större och bättre för varje år. Det är även en stad som ofta används som exempel i diskussioner kring tillåtande offentliga rum. Dessutom planeras platserna med målsättningen multifunktionell användning, till exempel att en plats inte bara är en lekplats eller bara en skatepark, som sedan lämnas tom efter rasten (Quartersnacks 2015).

I en intervju av Arthur Derren för Free Skateboard Magazine beskrivs även att Köpenhamn har en lång historia, på över 20 år, av bra kommunikation mellan åkarna och kommunen. Det började med att åkarna skapade en "skateboard association" vilket enligt reglerna gör att om de har tillräckligt många medlemmar så måste kommunen ge sitt stöd. Det har med åren lett till ett bra partnerskap. Detta reflekteras tydligt i den festival-liknande tävling som varje år attraherar skejtare från olika delar av världen, för en fem dagar lång session som kallas "Copenhagen Open". Tävlingen handlar mycket om Köpenhamn och de fantastiska invånarna, men är också en hyllning till skateboardåkande och sättet att ta sig an platser i staden med hjälp av sin aktivitet. Tävlingen utspelar sig på ett flertal udda platser, såsom inne i nöjesparken "Tivoli", utanför norra Europas största bank och inuti stadshuset etc. (Derrien 2016). En av skaparna bakom tävlingen, William Frederiksen, berättar i intervjun att det är otroligt att kommunen står ut med en sådan stor mängd människor som dricker på gatorna under tävlingen och går från plats till plats, men att de faktiskt vill det. Det är en ny generation av politiker som vill se en livfull huvudstad. **Normalt sett är många politiker rädda för att någon ska klaga, istället för att fokusera på de hundra tusen människor som trivs och njuter av staden** och kommer att rösta på dig vid nästa val, beskriver Frederiksen (Derrien 2016).

Denna mentalitet visar sig även i fallet kring platsen Jarmers plads. Här övertalade skejtarna arkitekterna av en annars oanvänd och outnyttjad plats att tillåta skateboardåkande. Trots att det skadade bänkarna något, tänkte arkitekterna att det ändå är bättre att någon faktiskt använder platsen. Det slutade med att både skejtare och arkitekter blev nöjda (Vice 2011).

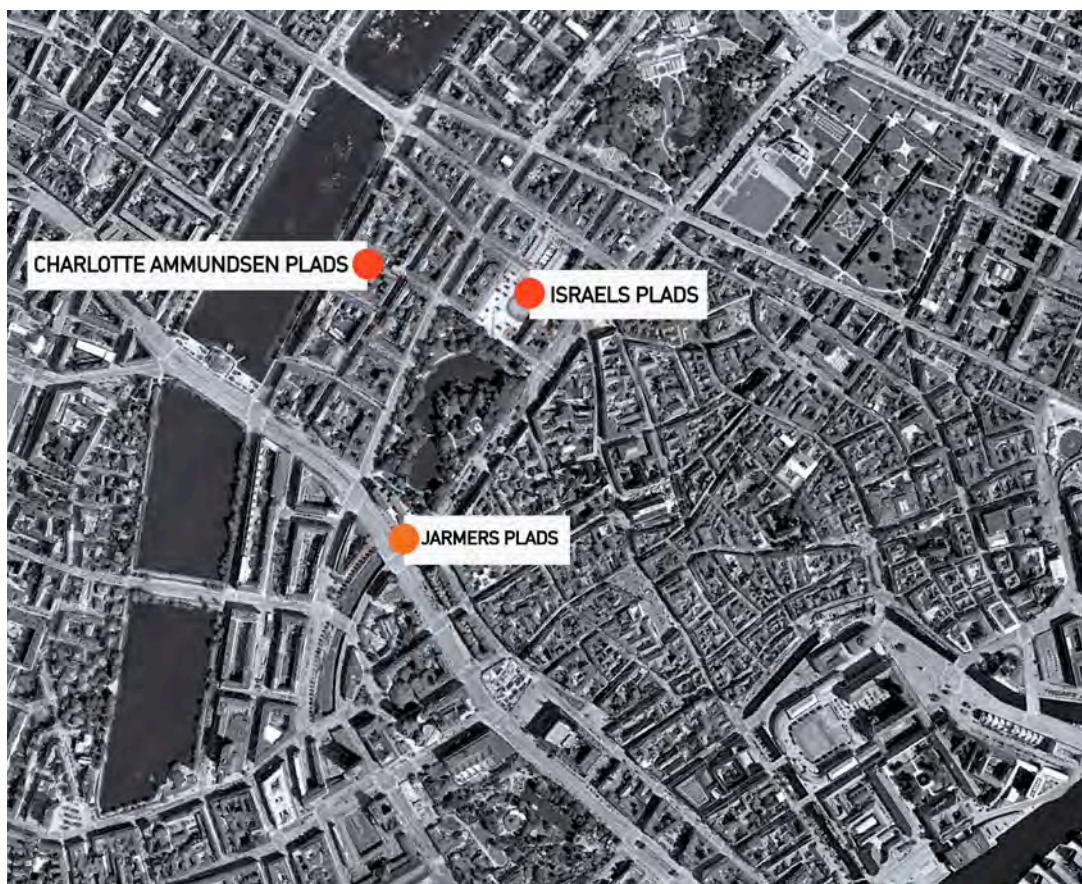

Figur 47: Jarmers plads

I och med stadsupprustningen har flera nya platser skapats som tillåter skateboardåkning, såsom Israels plads och Charlotte Ammundsens plads. De flesta ligger med korta avstånd mellan varandra, då staden är ganska tätbebyggd och med cykelbanor som binder ihop den. Det går i princip att spendera en vecka i Köpenhamn och skejta på flera fantastiska platser utan att någon gång behöva kliva in i en bil eller ett tåg. I artikeln "The scene: Copenhagen with Hjalte Hallberg, Jonas Scröder and more" i Kingpin Magazine beskriver killarna detta och benämner Köpenhamn som något unikt, en stad med platser som inte går att finna någon annanstans (Andersen, Gehin & Hvilsom 2013).

Figur 48: Bänk på Jarmers plads

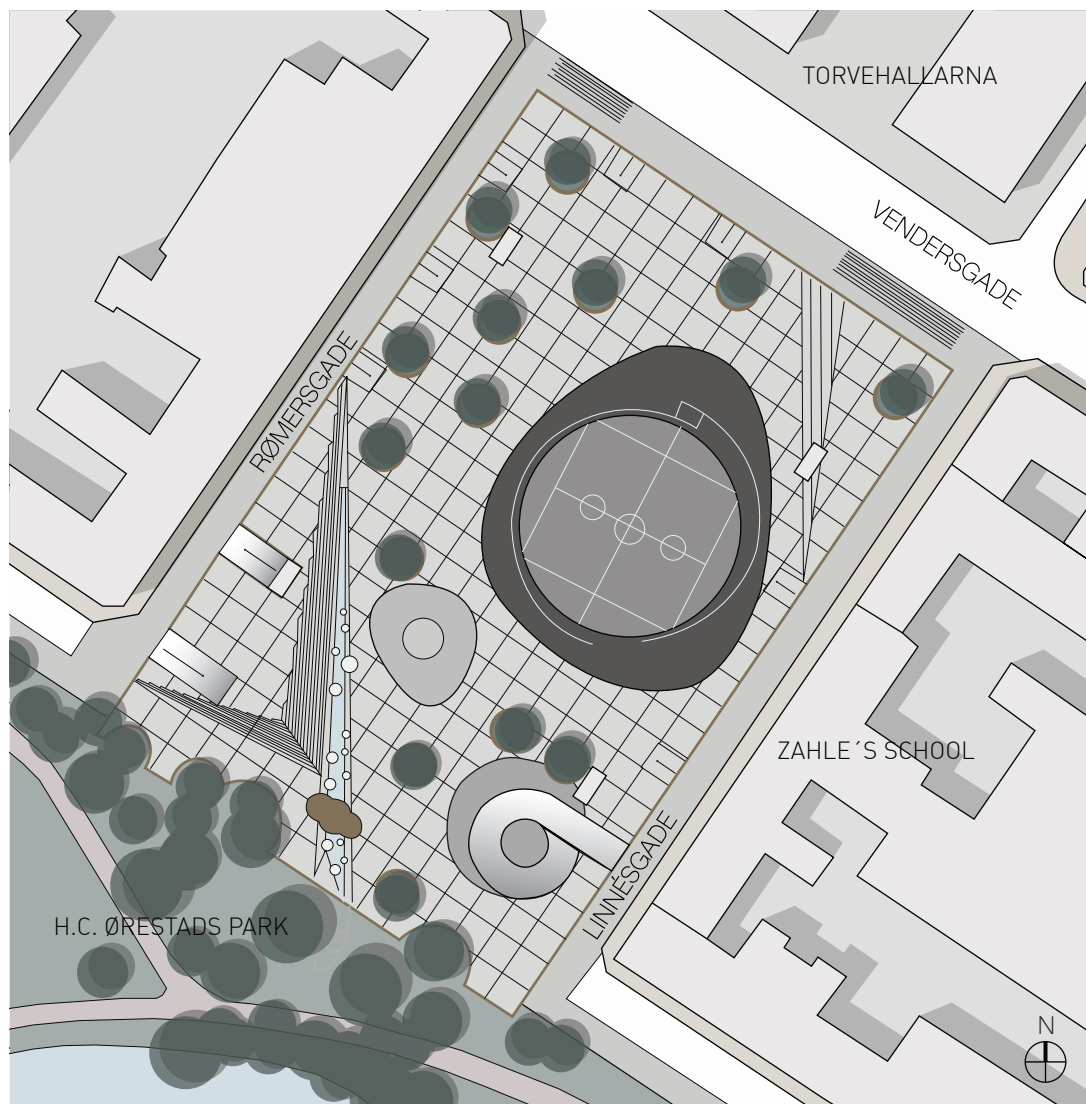
Figur 49: Översiktskarta Köpenhamn

- Studerade platser
- Andra platser nämnda

3.3.1 KÖPENHAMN: ISRAELS PLADS

De höga höjderna på torgets sidor lockar mig upp, det är en fantastisk utsikt. Torget tillåter mig att korsa som jag behagar och jag slingrar mig mellan olika cirklar. De är lätta att runda. Det blir tydligt när jag kliver ner från "mattan", den enda fyrkantiga formen. Trappan och vattenfåran i raka snitt bryter av men skapar inte heller någon gräns eller hinder och jag känner att jag kan röra mig obehindrat trots objekt och andra människor.

Figur 50: Karta över Israels plads

0 | 50 m

Figur 51: Israels plads

BAKGRUND OCH TILLKOMST

Israels plads är beläget i centrala Köpenhamn, nära Nørreport, och är ett av stadens största torg. Torget som anlades på 1800-talet låg en gång där staden slutade i en stadsmur och har under historien fungerat som både marknadsplats (fram till 50-talet) och sedan som parkeringsplats. 2007 inleddes arbetet med att förnya och modernisera platsen, då Köpenhamns kommun önskade att ge invånarna ett nytt rum i staden, anpassat efter dagens behov. Detta resulterade i en tävling som vanns av Sweco tillsammans med COBE, NIRAS och konstnären Morten Stræde. De hade en vision om att öppna upp platsen för att tillåta en bredare publik. För detta skapades nya attraktioner samt en oas i förbindelse till H.C. Ørestads parken i sydväst. Dessutom kopplas torget till Torvehallarna, en matmarknad, i nordost (Sweco 2017).

Torget, som blev klart 2015, beskrivs som ett urbant torg där man i ett försök att hylla historien och återuppliva den, förvandlat platsen till ett levande och mångsidigt torg för olika människor och aktiviteter. Det är en plats för sport och fritid samt en lekplats för

tre olika skolor i närområdet, en uppmuntran till att ta sig an utomhuslivet (COBE 2015). Parkeringen som en gång låg här och dominerade ytan har flyttats under mark, där torget ligger som ett lock som har fått namnet "Flygande mattan" (Landezine Israels Plads 2015).

PLATSBYGGNAD

Namnet "Flygande mattan" kommer från den vikta och svagt vågade ytan som svävar 30 cm ovanför marken. Två av torgets hörn, sydvästra och nordöstra, är uppvikta likt vingar vilka skapar sittplatser, en terrasserad sittyta som också fungerar som en utkikspunkt över torget i subtil design.

I botten av den stora trappan rinner vatten i en skåra. Denna sträcker sig snett över torget och uppmuntrar till lek och går att ta sig över genom små öar att hoppa på.

Torgets yta sluttar något och slutar i ett vattenfall i tre ovala kärl ned mot parken. I mattans hörn har det gjorts utskärningar för att bevara de befintliga träderna som länge funnits på platsen, istället för att ta ned dem. Dessa träd, tillsammans med ett flertal nyplanterade, förstärker känslan av att parken kryper in på torget och skapar en fin övergång.

Markmaterialet på torget är granit i en vacker ljusgrå nyans, med släta men ändå något strukturerade plattor. Det finns också en rund form gjuten i betong, vilket uppmuntrar aktiviteter som skateboardåkning eller inlines- och sparkcykelåkning. En del av torget utgörs även av en aktivitetsyta, likt en spelplan. På och runt denna är det en beläggning av gummiassfalt.

Planteringarna på torget har formen av en cirkel med inkluderad sittfunktion. I runda hål fyllda med gräs har träden planterats, vilket blir till en bra plats att hänga på.

Belysningspyloner finns utplacerade på torget. Längs kanten av torget finns även belysning genom små spottar, vilket förstärker illusionen om en svävande matta.

Torget är stort och har en öppen karaktär, ändå känns det inte för stort. De upphöjda hörnen, liksom betongformen, skapar en dynamik och fungerar nästan som skulpturer. Båda är multifunktionella objekt som kan approprieras av många samtidigt.

Torget är omringat av äldre byggnader samt Torvehallarna i nordost och H.C. Ørestads Park i sydväst. Runt torget går också cykelvägar och metro-stationen ligger nära, vilket gör platsen lättillgänglig.

Figur 52: Sydvästra hörnet med vattenskåran

Figur 53: Nordvästra trappan och Zahle's skola

Figur 54: Sydvästra trappan

Figur 55: Runda betongformen – Bowlen

Figur 56: Aktivitetsytan och dess staket

Figur 57: Torgets höjning

Figur 58: Utskärningar för träden

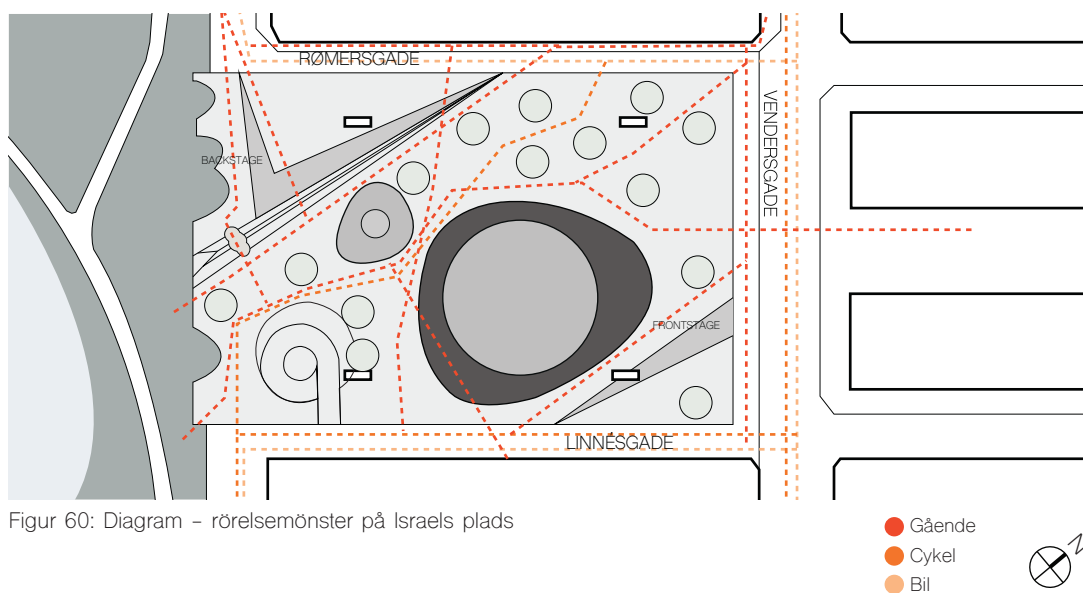
Figur 59: Vattenfall i tre ovala kärl

RÖRELSE

Vid de tillfällen när jag besökte platsen såg jag användare ta sig an torget på många olika sätt och de flesta delarna användes. Det tycks finnas något för de flesta, skejtare, mängder av barn från skolorna eller personer som bara vill observera vad andra gör eller njuta av tillvaron. Dessa aktiviteter och det breda åldersspannet på besökare genererar olika händelser, men framför allt trivs skateboardåkarna här. Lättillgängliga och intressanta objekt lockar till aktivitet, som till exempel den runda formen i betong, vilket också sätter prägel på platsen och ger den en identitet. Dessutom har torget ett markmaterial som tilltalar åkare men som även fungerar för flera syften. Trapporna har också varierande karaktär och bjuder in till olika aktiviteter.

Under rasten förvandlas platsen och framför allt aktivitetsytan till en stor skolgård då flera hundra barn från den intilliggande skolan Zahle's kommer. Det blir då barn överallt, men trappan tycks gillas extra mycket, även vattenskåran. När arbetsdagen är slut kommer ytterligare en våg av människor, denna gång för "häng" på till exempel den nordöstra trappan. Olika åldrar samsas på en och samma plats.

Många besökare ser ut att gå en runda på torget i samband med besök i Torvehallarna och de svänger också gärna förbi parken. Torget verkar leda personer i den nord-sydliga riktningen och bryta av den annars så påtagliga öst-västliga rörelsen längs med Vendersgade. Højningen på 30 cm känns inte som en gräns eller ett hinder. Det finns även sluttningar att åka upp på om det skulle behövas.

SKATE-ANALYS

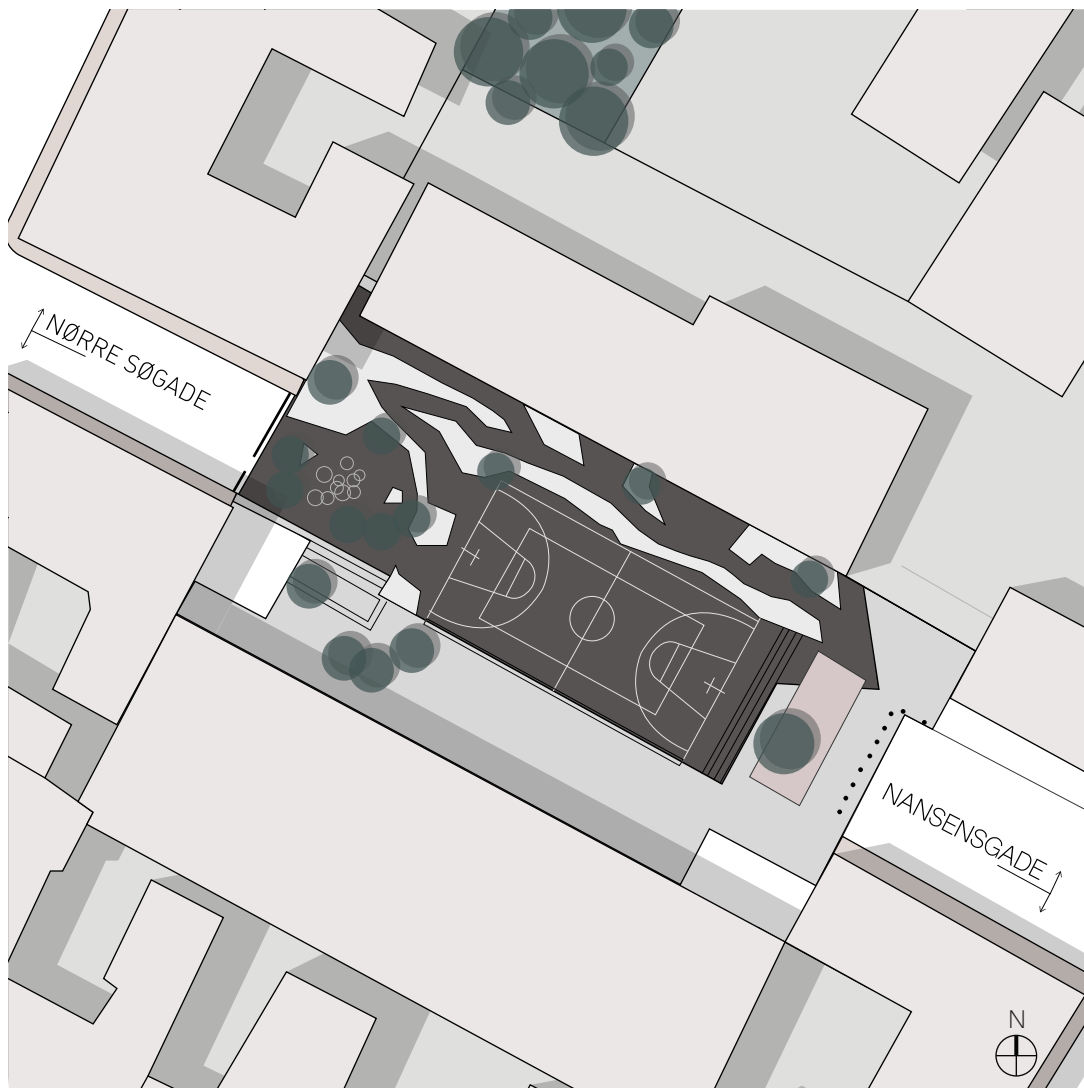
På torget finns många bra möjligheter för att skejta, framför allt i och på den runda formen i betong, vilket kan kallas för en "bowl". Denna tycks fungera för olika nivåer, för nybörjare men också för mer erfarna åkare. Även den norra, lägre trappan kan skejtas på och de stora, vida stegen ger möjlighet för åkande på "ledges" och "manual pads". Här går det att se mängder av spår i form av vax, skrap och flisningar. Torget med trapporna och bowlen tycks tillåta både frontstage- och backstage-åkande. Norra trappan har till exempel plats för publik, vilket här gör torget till en scen. Detta passar åkare som inte har något emot att bli sedda, vill åkaren istället vara ifred är den södra vingen mot H.C. Ørestads Park mer passande. Den ger en känsla av lugn och mer privat atmosfär trots att det är mycket människor i rörelse runt omkring. Någon exkluderande design i form av till exempel skate-stoppers eller liknande hittar jag inte.

SAMTAL

Vid ett tillfälle pratade jag med en kille som slog sig ned på trappan för att vila sig lite efter en runda på skateboarden. Han berättade om att han gillar att platsen är tillgänglig och en del av ett sammanhang med de andra skate-spotsen i närheten. Han beskriver åkandet i Köpenhamn som ett äventyr och menar att resorna mellan de olika platserna är lika viktiga som platserna de tar sig an. Skejtarna både skapar och blir en del av stadens puls, tycker han. Jag fick också höra att belysningen på torget kan ändras beroende på syfte. På Landezine beskrivs hur det kan ändras från ett dimrat ljus till ett mer spritt ljus eller till att fokusera på specifika områden vid till exempel event (Landezine Israels plads 2015).

3.3.2 KÖPENHAMN: CHARLOTTE AMMUNDSEN PLADS

Rummet omsluter mig på ett sätt de andra inte gjort och det känns som att kliva in i en annan värld. Du rundar ett hörn och plötsligt går du in i ett slags konstverk. De vita diamanterna är vackra, speciellt i kontrast till graffitin. Jag gillar att de är slitna och smutsiga, det är ett tecken på aktivitet. Det är enkelt att röra sig på platsen även som gående, utan en skateboard eller sparkcykel under fötterna. Jag lockas att gå längs med sidorna och sicksackar bland diamanterna innan jag tar ett steg ned i trappan för att sitta och titta ett tag.

Figur 61: Karta över Charlotte Ammunsens plads

0 | 30 m

Figur 62: Charlotte Ammundsens plads

BAKGRUND OCH TILLKOMST

Denna plats ligger endast fem minuters gångväg ifrån Israels plads, i det attraktiva bostadsområdet Nansensgade-kvarteren. Tidigare har platsen varit en mörk och murrig passage mellan Nansensgade och sjöarna, där graffiti, gamla slitna kullerstenar och mörka träd dominerade. Med mål om att istället skapa en demokratisk mötesplats där människor av olika åldrar, bakgrund och social klass kunde interagera, gestaltades Charlotte Ammundsens plads 2008. På uppdrag av Köpenhamns kommun tog arkitektkontoret 1:1 Landskab sig an uppgiften. Torget som är 1700 m² stort, har gestaltats till att vara just en multifunktionell plats där flera aktiviteter, även spontana och oplanerade, kan utövas samtidigt (Landezine Charlotte Ammundsens plads 2011).

PLATSBYGGNAD

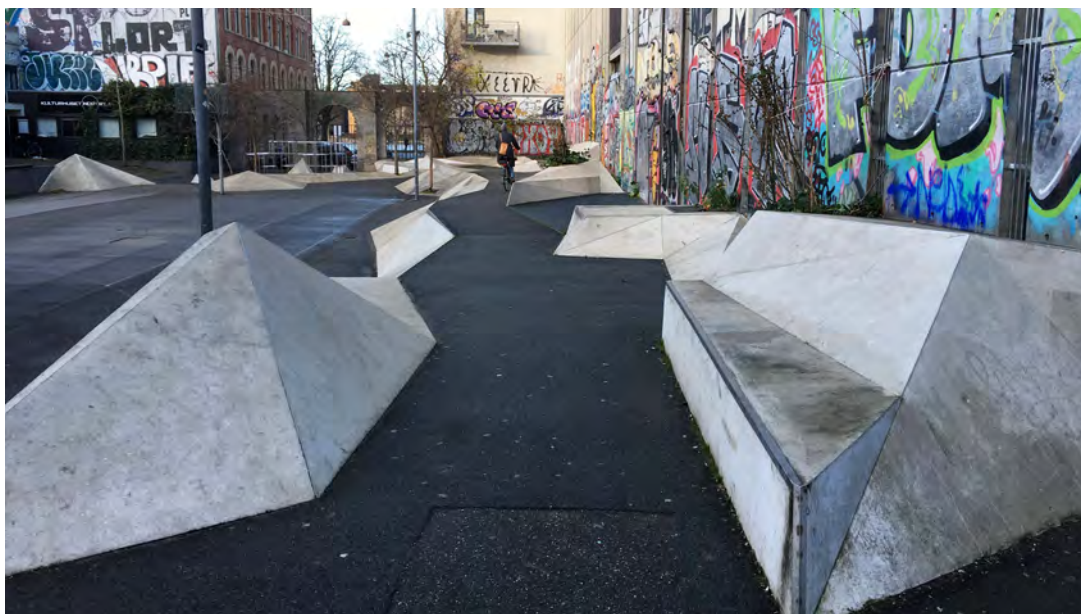
Torget är inramat av fasader av historiskt intressanta innerstadshus, ca 4-5 våningar höga. Detta skapar ett intimt rum, till skillnad från stora Israels plads, men erbjuder trots det en mängd

aktiviteter. Det syns tydligt på denna plats då den attraherar många olika brukargrupper och basket, skateboarding, boule och klättring samsas på denna yta. Funktionerna är uppdelade i olika ytor men flyter ändå in i varandra och bildar ett lapptäcke. Med enkla medel och med medveten design uppmuntrar platsen till appropriation.

Detta syns även i markmaterialet. Runt torget är det smågatsten och här finns fler möjligheter att sitta, njuta och titta. Zonen för bollsport är något nedsänkt och har ett markmaterial av svart asfalt. Denna fungerar också bra att skejta på. Vid ytan för lek består marken av svart gummi. Övergångarna mellan materialen flötar med diamanternas formspråk. Basketkorgar står utplacerade på ytan och det finns även en klätterställning som barnen gillar. Mot Nansensgade finns en trappa med tre steg som på vissa ställen fått ett lager av trä vilket gör de skönare att sitta på. Det som är mest framstående och tongivande på platsen är de vita diamanthöjda stenarna, gjutna i vit betong. Dessa skapar ett häftigt tredimensionellt urbant klipplandskap. Arkitektkontoret har verkligen tagit fasta på enkla medel i gestaltningen och verkar samtidigt ha lyckats med att ena olika aktiviteter.

Här har även "street"-kulturen, med graffiti som på många sätt speglar Köpenhamn, bevarats och ger tillsammans med diamanterna platsen en identitet. Klätterväggarna är ett roligt inslag och de samsas med ny "klassisk" landskapsarkitektur som nylagd markbeläggning och körsbärsträd.

Belysning finns i form av strålkastare vilka gör sig bra på platsen. Det krävs ett starkt ljus för att det inte ska kännas trångt och murrigt när mörkret faller på.

Figur 63: Diamanter likt ett klipplandskap

Figur 64: Bänkar i trappan

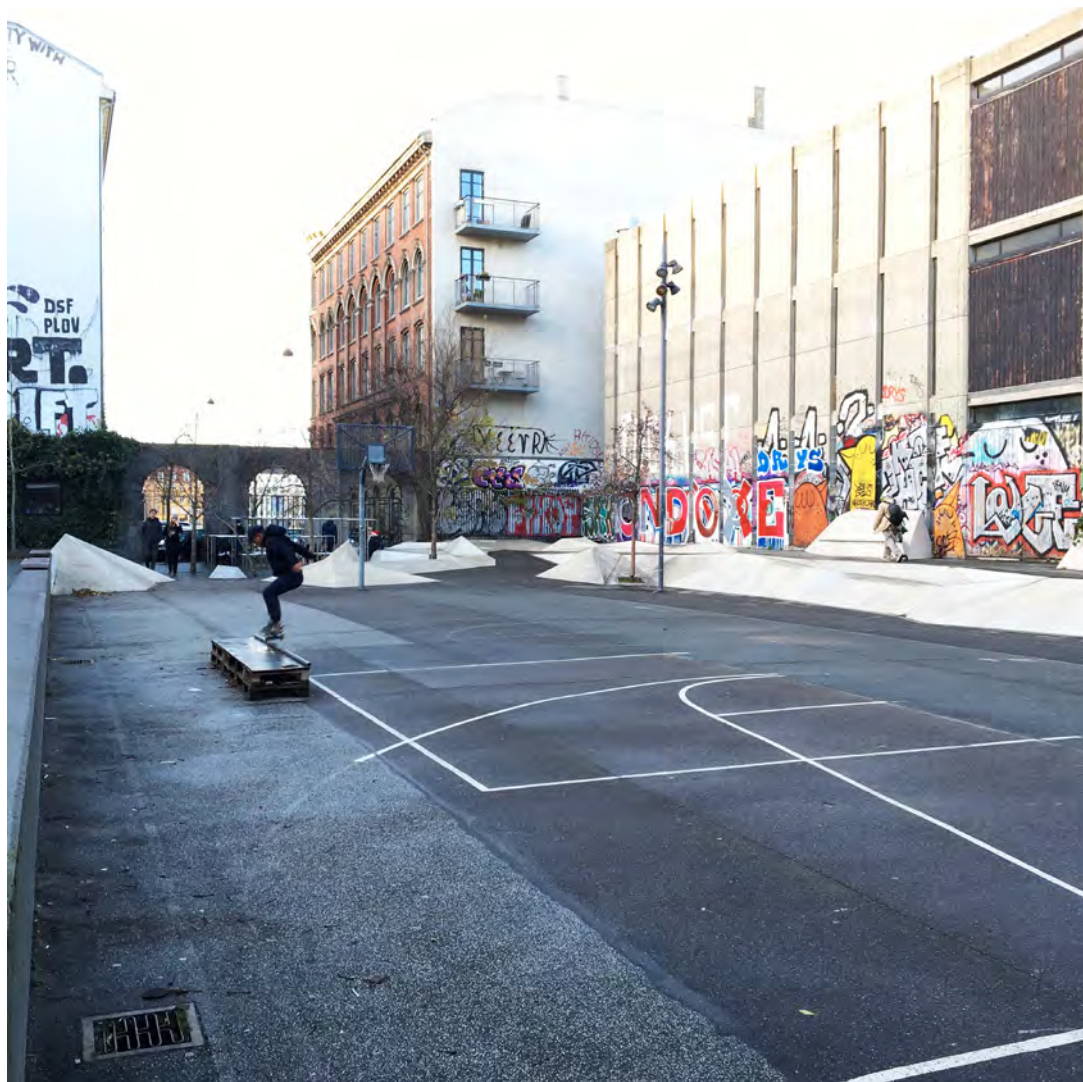
Figur 65: Spår av aktivitet på diamanterna

Figur 66: Nyplanterade träd

Figur 67: Lekplats och utgång till sjöarna

Figur 68: Aktivitetsplatsen

RÖRELSE

Platsen tycks fungera bra som mötesplats. Flera personer kommer ensamma men träffar sedan någon de känner, antingen för ett bestämt möte eller mer spontant. Många tar med sig något att äta från caféet som ligger i närheten och slår sig ned här.

Det finns någonting för både föräldrar och mindre barn som leker och åker sparkcykel, men också för äldre som skejtar.

Diamanterna är multifunktionella och främjar rörelse då de passar en mängd olika aktiviteter. De fungerar perfekt för skateboardåkning, klättring, cykling eller för att sitta och ligga på. Mellan dem är det svart asfalt vilken är lätt att åka på och det syns att diamanterna är väl använda.

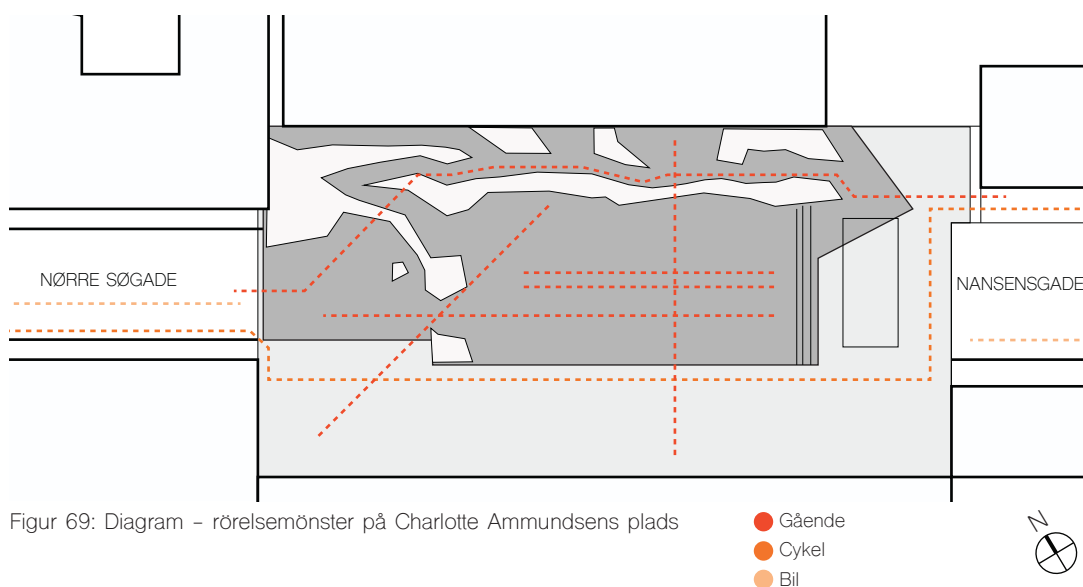
Även på trappan är det mycket folk och det är en omtyckt plats att sitta på. Härifrån är det bra utsikt över torget. En flicka använder lekytan i gummi till dans, likt en scen, medan mamma sitter på trappan och tittar.

Torget känns nästan mer som en aktivitetsplats än ett torg och i början av hösten var det mycket folk där, trots lite sämre väder. När vintern och kylan kom upplevdes torget istället ganska tomt. Det är däremot fortfarande en vacker plats även utan aktivitet och människor passerar här ändå. Många cyklister och gående rör sig längs sidorna.

SKATE-ANALYS

På denna plats finns mängder av multifunktionella objekt som går att ta i anspråk som skateboardåkare. Diamanterna, som passar för skate, är inga tydliga skateobjekt men fungerar ändå bra som det, utan att säga "här kan du skejta".

Markmaterialet mellan diamanterna är plant och lätt att åka på och det finns ingen tvekan om att det är något som också eftersträövades i planeringen och designen av platsen. I och med det hittar jag inte heller någon exkluderande design. Spår av aktivitet finns det gott om, vilket syns extra tydligt på de vita diamanterna. Det blir då klart vad som är möjligt och också tillåtet att göra på platsen. Platsen är känd som "white banks", ett turistmål i skateboardkretsar.

Figur 69: Diagram – rörelsemönster på Charlotte Ammundsens plads

3.4 SAMMANFATTANDE ANALYS

Litteratur, fallstudier och dokumentanalys har samverkat, både för inhämtning av information och som bidrag till förståelse för hur stadsrum och skateboardåkande agerar eller inte agerar ihop, samt för hur inkluderande och exkluderande design samverkar. Dessa fynd har samlats och kategoriserats i en tabell med mjuka och hårda värden i olika skalor.

Genom de aspekter som tas upp i tabellen följer även effekter.

Hållbart: objekt med material som håller och som fungerar för flera anspråkssätt

Integration: grupper kan mötas och det kan ske ett utbyte mellan dem

Aktivitet: inspirerar andra att ta sig an stadsrummen vilket också kan leda till ökad trygghet

Tillhörighet: skapar känslan av att vara en del av något större

Hälsa: stora hälsofördelar genom användande av kroppen utomhus

Sammanhang: kunskap om platsen som en del i staden

Platsidentitet: gör platsen känd vilket lockar dit besökare

Branding: staden syns vilket leder till ökad turism

SKATEFUNKTION							
	MALMÖ		GÄVLE		KÖPENHAMN		
	Konsthallstorget	Nobelstorget	Stortorget	Rådhusstorget	Israels plats	C.A plats	Kommentarer
FÖR- UTSÄTTNINGAR	En framgångsrik dialog med bra samarbete + Edén, anställd som skateboardsamordnare		Här bedrivs ingen dialog. Inte heller något samarbete mellan kommun och åkare		Lång erfarenhet av kommunikation mellan åkare och Köpenhamns kommun		Inställning till skateboard. Dialog mellan kommun och åkare
INFRASTRUKTUR NÄTVERK	Här finns möjlighet till bra rörelse över staden med platser länkade med varandra		Åkarna hänvisas endast till skateparken som finns, belägen i utkanten av centrum, ej ihopkopplade		Bra länkning mellan platser med möjlighet till stadsäventyr		Stadens långa rörelse., Länkning mellan platser. Stråk
MÖTESPLATSER	Båda platserna lockar till möten, Konsthallstorget mer än Nobelstorget		Stortorget fungerar bra som mötesplats, dock mest för konsumenter. Rådhusstorget fungerar inte alls		Bra mötesplatser för flera olika grupper av människor och aktiviteter. Mycket aktivitet på platserna		Uttryck som bidrar till att åkare vill träffas på platsen
MULTIFUNKTION	Platserna har gestaltats på ett sätt som möjliggör för flera användningsområden		Inga spår av multifunktion på dessa platser		Framförallt C.A plats har uttryck som talar för multifunktionalitet. Element finns även på Israels plats		Uttryck som talar till både skateboardåkning samt annan användning
SKATE-DESIGN							Design som passar sig för skateboardåkning
Underarbete ¹	+++	—	++	—	++	+++	Kan vara glidande markbeläggning, sprickor och ojämna fogar
Markmaterial	+++	++	+++	—	++	+++	Val av material, ytbehandling och fogar
Objekt	++	+++	+	—	+++	+++	Objekt som möjliggör för ianspråkstagande
Variation	+++	++	+	—	+++	+++	Tillåter olika typer av människor, ålder, kön, aktivitet
Rumsligheter	++	++	+	—	++	++	Skapas tex. genom vegetation och objekt och kan påverka skalan
Identitet	+++	+	+	—	+++	+++	Objekt eller material med speciellt uttryck
Belysning	+++	+	+	—	++	++	Bra belysning har betydelse för om platsen befolkas under större del av dygnet
Skötsel och underhåll	+++	++	++	—	+++	++	Omhändertagande av platsen

¹ Om det ej finns tecken på dåligt underarbete har det setts som bra.

Figur 70: Tabell sammanfattande analys

4. DISKUSSION:

VAD SKATEBOARDÅKNING BERÄTTAR OM STADEN OCH VAD STADEN BERÄTTAR OM SKATEBOARDÅKNING

Det har genom studien av litteratur och de olika fallen blivit tydligt hur platserna approprieras, särskilt av skateboardåkare, och vilka mekanismer som påverkar ianspråktagandet av det offentliga rummet där just samspelet mellan materialstruktur och design haft stor inverkan. Strukturen av platser, det fysiska ramverket, har också visats ha stor betydelse för hur vi rör oss i staden. Detta beror inte enbart på de enskilda objekten, även strukturer i samhället är avgörande faktorer som påverkar och skapar förutsättningar för vilket liv som utspelas där och om skateboardåkande kan få verka som en socialt integrerande funktion. Även exkluderande och inkluderande design som går att hitta på platserna har i studien visats ha en betydande påverkan.

4.1 EXKLUDERANDE FORM PÅ OFFENTLIGA RUM – STRATEGI ELLER TILLFÄLLIGHET

I litteraturen beskrivs hur skateboardåkning i decennier varit en del av det offentliga rummet och att åkarna sedan 1950-60 talet har approprierat platser i staden genom sin aktivitet på ett kreativt sätt (Bäckström 2005, Borden 2001). De är kanske inte lika vanliga som pendlaren eller affärsidkaren, men ändå lika närvarande som gatumusikanten eller de som rör sig i staden med sin streetfood-vagn. Ändå har de alltid, genom historien, ifrågasatts och ofta exkluderats från det offentliga rummet på grund av sin aktivitet. Exkluderingen sker i både liten och stor skala, uttalat och outtalat.

I och med skateboardåkares appropriation av en plats kan en territoriell konflikt uppstå, en kamp om rättigheterna till rummet. Det behöver inte handla om just platsen i sig utan mer om beteendet och användningen av den. Mitchell menar att:

“In a class-based society, locational conflict can be understood to be a conflict over the legitimacy of various uses of space, and thus of various strategies for asserting rights, by those who have been disenfranchised by the workings of property or other “objective” social processes by which specific activities are assigned a location.”

Don Mitchell (2003:81)

Om det inte finns en tydlig plats för en viss grupp kommer de att skapa sig en sådan i det offentliga rummet. Att skateboardåkare använder en specifik plats vid upprepade tillfällen för att utöva sin aktivitet kan liknas vid Kärnholms definition av territoriell association och appropriation, två olika principiella produktionsformer som är knutna till vanor och är ett

resultat av miljön och livet på platsen (Kärrholm 2004:90). Genom ett vardagligt bruk skapas en tillhörighet och platsen blir speciell för en viss grupp och kan tydligt knytas till gruppen och dess aktivitet (Kärrholm 2004:92f). Detta är det som skett på Konsthallstorget i Malmö där åkarna själva gett sig en plats att åka på dagligen genom att just använda den, vilket sedan lett till att platsen associeras mer med skateboardåkande än med annan aktivitet.

Skateboardåkares icke uppskattade närvaro på offentliga platser och den underliggande territoriella konflikten, har lett till olika försök att få bort dem och olika former av exkluderande design har använts. Till exempel installeras metallklamrar på bänkar och kanter, något jag kunnat se på Konsthallstorget under platsstudien, men också piggar på räcken och vid trappor. Flera former av dessa skate-stoppers beskrivs i många litteratur (Woolley et al. 2011, Borden 2001, Bäckström 2005) men också i intervjuerna som genomfördes med Hallgren (2017), Björebo (2017) och Edén (2017). Dessa är oftast knappt märkbara detaljer för de flesta invånare, ett naturligt inslag som knappt reflekteras över, åtminstone inte som en maktutövning. Dock kontrollerar de användandet och är nästan ett direkt angrepp mot utpekade grupper (Whyte 2009, Edin 2014, Ekenberg 2015). Edén berättade i intervjun att anledningen till att det finns en rädsla för skateboardåkares appropriation ofta beror på att de för oväsen samt orsakar fysiska skador och slitningar på objekt. Detta är troligtvis kopplat till ekonomiska aspekter som reparationskostnader menar han (Edén 2017, Lampinen 2016). Även Björebo (2017) och Hallgren (2017) beskrev att detta ofta är anledningen och de berättade om otaliga gånger som de fått höra det genom ilska tillrop innan de blivit bortkörda från platser. Att skejta i ändamålsbyggda skateparker för sällan med sig något problem, men jag menar att det också kan ses som att skejtarna då blir exkluderade från det offentliga rummet och resten av stadens invånare. Dessa platser, planerade för ett användningsområde, blir som ett segregerade från det urbana livet, vilket är ett sätt att kontrollera skejtarna. Björebo (2017) och Hallgren (2017) anser båda att det är mycket tråkigt. Det enda de vill är att utöva sin aktivitet och gärna i stadens puls, på samma sätt som löpare som tycker om att springa i stadsmiljön.

Edin för ett resonemang i *Message is the Medium* (2014) där det kanske inte är bara föremålen i sig som exkluderar, vilket jag tyckte var intressant. Han menar att det istället grundar sig i en exkluderande struktur i samhället, där det handlar om att blunda för dessa exkluderade grupper. Detta görs sedan på ett diskret och ovänligt sätt, vilket inte spelar någon roll "bara man slipper se dem" (Edin 2014). Försöken att exkludera vissa grupper från det offentliga rummen beror ofta på smala ideal och gentrifiering då grupperna inte följer normerna. Detta hotar den bild som samhället skapat av platsen, en normativ syn på hur den ska användas och av vem. Litteraturen beskriver också att det återkommande verkar vara ekonomiska och politiska makter som har stor inverkan på grupperns rättigheter

(Mitchell 2003:183, Nilsson 2010:59f, Olsson 2008:230f, Németh 2011:298). Det offentliga rummet rättas alltså efter den förutbestämda ordningen som platsen har. Ta till exempel platserna i Gävle, fokuset kring omgestaltningen av dem kretsar mycket kring kommersiella verksamheter och att ge möjlighet för dem att ta plats. Detta kan utvecklas med att det offentliga rummet försöker säkerställa en generell appropriation. Olsson menar dock att rummet är en plats för både unik och generell appropriation, att det är genom denna kamp mellan människors olika intressen som det offentliga rummet hålls vid liv (Olsson 2008:100ff). Att skateboardåkande är en högljudd aktivitet är jag tillsammans med Hallgren (2017) och Björebo (2017) beredd att hålla med om, med hjulen som smattrar mot våra golv i staden, slag när truckarna slår i kanterna, musik och höga skratt och heja-rop. De offentliga rummen är emellertid, som Gehl (2010) beskriver, ingenting utan dess användare. Utan livet, ljudet och aktiviteten blir platserna döda, sterila och oanvända.

Genom att stänga ute vissa grupper från det offentliga rummet och förlorar de rätten till det, trots att det enligt Lefebvre (1991) står för att vara en plats för alla. När exkluderande design används för att "rena" platser gör det bara att "problemet" flyttas vidare till nästa plats i staden och det sociala problemet består. Ekenberg beskrev liknande i Gefle Dagblad och menade att staden diskret blivit allt mer ogästvänlig genom att exkluderande design smugits in. Detta lägger de flesta av oss inte märke till då vi har jobb, pengar och en säng att sova i (Ekenberg 2015). Med detta synsätt kan även Stortorget ses som exkluderande på så vis att bänkarna numera är korta och har konstiga lutningar, men också på grund av att de står placerade i grupp. Just detta var något som Lennartsson (2017) trodde var anledningen till att antalet hemlösa minskat på torget. Däremot trodde hon inte att det var något de i omgestaltningen specifikt strävat efter, utan att det kan ha skett omedvetet. Jag ställer mig dock frågan, togs denna diskussion aldrig upp? Jag tror att bristen på diskussion kring detta också gör begreppen svåra att förhålla sig till och man missar att göra en konsekvensanalys av designvalen i relation till detta.

Stortorget, tillsammans med andra allmänna ytor i staden, har enligt Ekenberg (2015) utvecklats till att bli allt mer privata där torgen mer och mer liknar en galleria. Det leder till att det finns allt färre socialt "lagliga" platser för hemlösa och missbrukare i staden. För de som inte har några nödvändiga aktiviteter, så som jobb och skola att gå till, blir det ännu viktigare att de offentliga rummen rymmer de valbara och sociala aktiviteterna. Det är också dessa grupper som spenderar större delen av sina dagar i de offentliga rummen och därmed blir de privata aktiviteterna publika och visade för allmänheten (Gehl 2010:19ff, Mitchell 2003:135). Detta kan dock upplevas som ett hot för många. Ekenberg avslutar artikeln med en intressant kommentar där han menar att ett exkluderande leder till att platsen inte bara blir ogästvänlig för hemlösa, utan för alla som vistas där, hårdare och fulare med mindre aktivitet (Ekenberg 2015).

Med en skejtares syn på Gävle menar Björebo (2017) att det finns mängder av exkluderande design riktat mot skateboardåkare. Samtidigt ansåg Lennartsson (2017) att Gävle kommun inte har några problem med åkare och att de heller inte får in några klagomål riktade mot dem. Jag frågade mig själv vad detta beror på och drar mig till minnes en mening som Edén (2017) sa under vår intervju, **“syns de inte så finns de inte”**. Detta tror också jag är anledningen till att Gävle inte ser dem som ett problem, det finns ingen plats i det offentliga rummet för dem att ta sig an. De dåliga materiella förutsättningar i staden, till exempel mängden smågatsten, kan också ses som ett sätt att exkludera även om det inte är medvetet, i och med att det omöjliggör skateboardåkning. Endast en park belägen utomhus visar upp aktiviteten, annars sker den bakom väggar i en inomhushall som både är för liten och som många inte behärskar att åka i. Gävle har egentligen många aktiva åkare enligt Björebo (2017) och de är ett relativt stort men framförallt sammansvetsat gäng. Vad jag vet finns en bra skateboardbutik i staden, en skateboardförening (Gävle SS) där de också har en tjejgrupp och någon gång under sommaren anordnas tävlingar och evenemang. Varför satsar då inte kommunen på skateboardåkning?

I Malmö där det satsas betydligt mer på skateboardåkning har de också upptäckt en mängd faktorer vilka de väljer att se som fördelar. Till exempel stannar skateboardåkare på platser under en längre tid jämfört med vad andra grupper normalt gör. Människor rör sig oftast mellan punkterna A och B, vilket gör att skejtarna, med en annan tidsmässig rytm, enligt normen kan upplevas som konstiga. Detta beskriver även Borden (2001) som menar att de tillbringar tid på platser också under andra tider på dygnet jämfört med de flesta, vilket gör att de då också syns mer. Bäckström (2005) beskriver också att skateboardåkarna, genom att utmana den temporala rytmen samt arkitekturen, också utmanar den normala fördelningen av arbete, fritid och sömn. Jag tror dock inte att skateboardåkarna medvetet tänker att de ska utmana denna “normala fördelning”. Idag är många som studerar eller har oregelbundna arbetstider vilket gör det möjligt att åka på “onormala” tider och ingen tycker det är konstigt att se en joggare i staden sent på kvällen.

Det är tydligt att det i dagens offentliga miljöer finns olika premisser som kontrollerar stadsrummet, dessutom finns det en kontroll på olika nivåer. Kontrollen sker medvetet eller omedvetet genom både objekt och design, den som arkitekten och planeraren skapar, samt den som uppstår när ett offentligt rum befolkas med olika människor. Kontrollen finns även mellan människor och de strukturer och normer som finns i samhället. Individer kan genom dem också kontrollera varandra. Detta beskrivs i teorin av Nilsson (2010) och Bäckström (2005), men jag frågar mig då; är det rätt att den normativa synen på vad som är “rätt” att göra ska tillåtas ha så stor makt över vem som har rätten till staden? Detta trots att det leder till att vissa blir exkluderade och begränsade i sin användning? Bäckström beskriver det som gamla

strukturer som ligger kvar. Att bryta dessa är en utmaning då de bilder av skateboardåkaren som målas upp i media är att de är radikala undergroundrebeller (Bäckström 2005:280). Den bilden kan varken Hallgren (2017) eller Björebo (2017) skriva under på. Varför inte bredda perspektivet och bli mer medvetna om vem som egentligen gynnas av dessa sociala normer och regler, hur dessa föreställningar skapar begränsningar och hur de indirekt påverkar människor, vilka som missgynnas av dem?

4.2 DET GODA EXEMPLET

INKLUDERING

Genom platsstudierna i framförallt Malmö och Köpenhamn har jag också fått erfara hur städerna mer och mer bekräftar skejtare och skateboardåkning. De är städer som, istället för att begränsa skateboardåkning på offentliga platser genom exkluderande design, ökar möjligheten för och uppmuntrar dem att ta sig an platser i staden. I ett flertal av artiklarna jag läst beskrivs hur Köpenhamn med sitt öppna tankesätt bjudit in och erkänt skateboardåkarna som en del av stadsbilden det senaste decenniet. Detta har sakta men säkert skapat ett öppet förhållande mellan åkare och staden. Istället för att begränsa åkarna till rena skateparker, uppmuntrar de till att åkarna ska appropriera publika platser. Det görs genom att använda sig av bra design såsom på Israels- och Charlotte Ammundsens plads, men också genom tävlingen "Copenhagen Open". Dessutom både uppskattar och uppmuntrar staden DIY-platser, som de sedan tar till vara på (Derrien 2016, Vice 2011). Genom denna vetskap blev det tydligt för mig att det går att lära mycket av att studera Köpenhamn och kommunens arbete med offentliga platser. Även Malmö, trots spår av exkluderande design, har de senaste åren gått starkt framåt. Genom skolan Bryggeriet, årliga tävlingar, stora skateparker och Gustav Edén Svanborg som anställd skateboard-koordinator för Malmö stad, anses Malmö vara en av världens mest "skate friendly cities" (Colville-Andersen 2016). Mellan den lokala skateorganisationen och staden finns ett fantastiskt samarbete, vilket Edén (2017) beskriver som grunden till Malmös framgång inom detta område. Kommunen vill att skateboardåkarna ska vara en av de många grupper som bidrar till ett livligt stadsrum, vilket de idag också är. Malmö stad lärde sig mycket genom processen med Konsthallstorget och bänkarna där. De hade gestaltat en plats inriktad på multifunktionalitet som skulle välkomna en bredd av människor och denna tilltalade verkligen skateboardåkarna i staden med dess subtilt tillåtande design. Markmaterialet var perfekt, den upphöjda betongskivan tillförde ett unikt objekt att ta sig an på olika sätt och bänkarna hade rak design i sten med bra kanter. Men i och med att bänkarna hade en dålig materialblandning började de att gå sönder och de fick installera skate-stoppers. Detta sände ut dåliga signaler till skateboardåkarna som sa "ni är

inte välkomna här”. Enligt Edén (2017) valde då Malmö stad efter en tid att kompensera åkarna med nya skejtbara bänkar i granit, ett mer hållbart och tåligt material. Dessa bänkar kan användas och skejtas på i 20 år om så önskas då de går att vända fyra gånger innan alla kanter är helt förstörda (Edén 2017). Dessa fungerar även för fler grupper, något som blev tydligt under mina studier av platsen. De användes också som “vanliga” bänkar och ibland även som scen. Edén (2017) poängterade torgets många funktioner och att det faktiskt både ser ut som ett torg och fungerar som ett torg trots det.

JÄMSTÄLLDHET

I Malmö arbetar de också ständigt med att försöka göra skateboardåkande som aktivitet mer jämställt, berättade Edén under intervjun (2017). Att som tjej skejta är per definition att göra något som är maskulint. Det är inte många tjejer som åker bräda i jämförelse med hur många killar som gör det och det är till exempel en anledning till att jag slutade att åka. Att hela tiden vara ensam tjej bland killar gav känslan av att vara annorlunda, inne på deras territorium och att jag åkte på deras premisser. Det var också svårt att få någon mer tjej att börja då det steget är ganska stort för någon som aldrig provat tidigare. Detta handlar troligtvis om samhällets föreställningar, socialt och kulturellt. Det är en “killsport” och inte något som tjejer förväntas göra. Situationen är liknande i andra sporter och aktiviteter, att det finns en hierarki, en skillnad mellan förutsättningarna för tjejer eller killar, ta ishockey till exempel. Inom skateboardåkningen fanns det heller ingen förebild för mig, ingen tjej att se upp till, något jag tror är av stor vikt. Även detta försöker Malmö arbeta med genom att de till exempel anordnade den allra första jämställda tävlingen i världen där tjejernas final prioriterades lika högt som killarnas. Edén (2017) berättade att de aktivt försöker visa upp duktiga tjejer lika ofta som killar. Antalet tjejer som åker ökar hela tiden vilket kan ses som en god effekt av inkludering. Kanske håller de gamla normerna på att brytas ned, att kvinnlig skateboardåkning blir mer och mer normalt. Edén ser i alla fall ljus på framtiden och jag känner mig mer sugen än någonsin att besöka Bryggeriets tjejskate.

I jämförelse med andra sporter är skateboardåkning en väldigt inkluderande aktivitet på så sätt att det inte krävs ett så stort ekonomiskt kapital för att delta. Till skillnad från till exempel i ishockey så krävs inte en mängd material och utrustning till höga kostnader. Dessutom finns ingen dyr medlemsavgift som ska betalas varje säsong och allt kretsar inte kring ett lag som du också ska platsa i. Hallgren (2017) och Björebo (2017) menar att om du har en bräda kan du åka var som helst, när som helst. Hallgren berättade att det på Bryggeriet går att skejta gratis och låna en bräda om du är nybörjare (Hallgren 2017).

HÄLSA

Skateboardåkning är en social aktivitet och som Björebo (2017) och Hallgren (2017) beskriver åker du sällan ensam. Det är bara att åka till en plats och med stor sannolikhet träffar på någon att åka med, antingen en vän eller så har du precis skaffat dig en ny. Ofta åks det också i grupp vilket Borden (2001) beskriver i litteraturen som en "session" som kan liknas vid en informell tävling. Genom aktiviteten är det lättare att börja prata med varandra, bryta isen och lära känna nya människor. Under intervjun beskrev Edén (2017) hur skateboardåkning som aktivitet på så vis har fångat upp många unga som hamnat snett i livet redan i ung ålder. Skateboardåkningen och den gemenskap som finns där har då gett dem ett sammanhang och en tillhörighet. Detta är en väldigt fin del av skateboardåkning som aktivitet tycker jag. Björebo (2017) beskriver känslan som infinner sig när han står på brädan som "frihet", brädan och ens kropp är ett och alla andra bekymmer är som bortblåsta. Skateboardåkningen är också ett väldigt bra sätt att göra av med överskottsenergi på. Åkningen bidrar alltså med många fördelar för den allmänna hälsan i och med att det är en fysiskt krävande sport som också ofta sker ute i den friska luften. Dessa hälsofördelar bör noteras, förstås och satsas på.

4.3 MATERIAL, UTFORMNING OCH STADSUTVECKLING – SKATEBOARDÅKNING SOM UTMANING OCH POTENTIAL FÖR DET OFFENTLIGA RUMMET

Jag har genom studien förstått att Malmö och Köpenhamn lägger stor vikt vid objekt och material när de arbetar med de publika platserna för att öka möjligheterna för dessa mervärden att uppstå. Hallgren (2017) beskrev objekt och material som de kanske viktigaste egenskaperna på en bra skate-spot. De fysiska attributen, arkitekturen och formerna, i kombination med varandra och i olika måttförhållanden, skapar förutsättningar för hur platsen kan tas i anspråk av skateboardåkarna. Det viktigaste att tänka på är framförallt hållbarheten då skateboardåkningen utsätter och sliter på materialet ganska hårt. Street-åkarna tar sig an våra gator och torg genom att använda byggstenarna i vår stad, och slitningar som dessa ska staden klara. Genom platsstudien samt intervjuerna blev det tydligt att bland annat granit är ett uppskattat material, både från åkarna men också i och med att det är slitstarkt och tål hög belastning. Det är ett material som fungerar väl på både mark och objekt. Även betong är ett material som tilltalar åkarna då det är mjukt och följsamt, utan tydliga fogar i materialet. Att enbart använda sig av betong skulle dock kunna sända tankarna till en skatepark då det är ofta så de utformas, men genom att använda det till enstaka objekt, som till exempel den upphöjda disken på Konsthallstorget, fungerar det. På Konsthallstorget är även markmaterialet, med de stora plattorna i betong, uppskattat av åkarna.

Nilsson (2010) beskriver i litteraturen hur de urbana aktiviteterna inte nödvändigtvis är bundna till ett visst formspråk eller arkitektonisk stil, utan att det mer handlar om de olika förutsättningarna som de har att erbjuda (Nilsson 2010:187). Emellertid tycks modernismens formspråk med strikta linjer, skarpa kanter och olika nivåer speciellt tilltala åkarna, vilket jag också såg i mina platsstudier. För skateboardåkarna är det olika ytor att ta sig an vilka till exempel kan vara bänkar i granit, stenlagda sluttningar, släta stålrör och rännor. Sådana platser är relativt sällsynta i Gävle då mycket av dåtidens traditionella smågatsten ligger kvar, som på Rådhusorget, vilket inte alls är fördelaktigt för skateboardåkning. Hopplösa till och med, menar Borden (2001:195), men detta går att ändra!

Både Malmö och Köpenhamn har även arbetat med att försöka skapa platser som innehåller olika rumsligheter. Detta för att underlätta att olika aktiviteter ska kunna ske i ett samspel på platsen. Skiftningar i markmaterialet, som på Charlotte Ammundsen plads, kan till exempel hjälpa till med det. Rumsligheter bidrar också till att fler vågar ta plats genom att det erbjuder möjlighet att både träda fram och dra sig tillbaka. "Ibland vill man testa något nytt och öva på det i fred och ibland känner man för att visa upp det. Men också bara köra på med det man kan", berättade Björebo (2017). Platser som lockar människor att på olika sätt ta sig an det offentliga rummet är de mest intressanta, menar Olsson (2008), platser där det finns utrymme för både backstage- och frontstage-beteende, men också platser där generell och unik appropriation kan samverka. Israels plads är ett exempel på en sådan. Kärrholm (2004) benämner dem som platser med hög territoriell komplexitet. Dessa platser lockar ett stort antal människor vilket också ger underlag till att en mångfald av aktiviteter kan uppstå, både "vanliga" och mer "udda".

Ofta är det unga, kreativa och aktiva personer som tar sig an platser genom skateboardåkning och att de ska hindras och uteslutas ur stadsbilden, bli tillsagda att de inte är tillåtna att använda platserna på grund av sin aktivitet, är olyckligt. Bara för att de gör det på ett sätt som inte anses vara passande enligt normen borde de inte uteslutas. Istället för att använda sig av exkluderande design som skate-stoppers för att förhindra åkande, bör istället bättre gestaltning användas. Dessutom krävs en medvetenhet om vilka platser som görs skatebara och inte. De flesta klagomål handlar om skador på material, att åkarna är i vägen eller att de för oljud, men med bra materialval kan dessa olägenheter minskas. Mycket kan lösas genom att välja material med jämnare ytor, tåliga material som granit och använda metall på kanter, så som man försökt med på Nobeltorget i Malmö. Det gör att skejtarna erkänns och accepteras som en del i stadsbilden. De vill inte föra oväsen och skada saker, åter igen "de vill bara skejta" (Edén 2017). Att ignorera åkarna och exkludera dem kan leda till att de istället blir mindre respektfulla mot miljön. Edén (2017) tror att just det samarbete Malmö stad och den lokala skateboardorganisationen har, gör att de känner respekt för varandra. Genom bra design och medvetna beslut kan stadsrummet planeras mer inkluderande.

PLATSGESTALTNING

Malmö har arbetat med att använda sig av både gamla och nya objekt tillsammans med arkitektonisk design för att på ett subtilt sätt aktivera platser på nytt. Genom att installera mindre varianter av skatevänliga modifikationer går det att på ett lätt sätt skapa nytt liv på en plats. Framför allt leder det till att det skapas en variation av skateboard-infrastruktur som attraherar olika slags åkare från hela världen. Jag har många gånger ställt mig frågan när jag passerat Konsthallstorget varför just denna plats tycks fungera så bra. Den är attraktiv för skateboardåkare, vilket Hallgren (2017) bekräftar, men också som ett multifunktionellt torg där flera olika grupper verkar kunna samsas och umgås på samma plats, trots olika aktiviteter som överlappar varandra. Vad är det då som gör att det på denna plats fungerar? Den ligger bland annat bra till i staden och är en del av det liv och flöde av människor som finns kring Triangelstationen. I studien av Konsthallstorget gick det också att se hur val av material, placering av objekt samt de olika rumsligheter som tillåter både frontstage- och backstage-beteende och vila eller högintensiv aktivitet, ger olika möjligheter som passar fler människor. Edén (2017) poängterar en viktig sak, det krävs övning för att flera grupper ska kunna använda samma plats. "Man måste utsätta sig för att lära sig", och detta bör vi alla ta till oss.

I litteraturen betonar även Nilsson att en approprierad terräng är starkt kopplat till just materiella omständigheter, och att **minsta variation kan göra associationen omöjlig** (Nilsson 2010:147f). Detta beror framför allt på det faktum att vi människor bär med oss olika erfarenheter och minnen vilka skapar associationer till platser och saker. De kan därmed upplevas olika beroende på vem som gör associationen. Kanske är det just detta som gör att så många olika aktiviteter och brukare kan samsas så bra på Konsthallstorget? Samtidigt är det kanske också dessa associationer till platser och föreställningar kring vad som ska göras där som ställer till det? Som det beskrivs i litteraturen har platserna en territorialitet, ett fysiskt ramverk som tillhandahålls och utövar makt. Detta gör att vi påverkas på en mental nivå och bidrar till ett särskilt beteende. Att bara prata om människor, eller bara prata om den fysiska miljön räcker inte, utan det krävs en koppling mellan dem för att diskutera territorialitet (Kärrholm 2004:24f, Lynch 2007:6f). Hur jag beter mig och var jag rör mig i staden har som sagt alltid påverkats av material. I Gävle känner jag så starkt motstånd mot murarna längs med Rådhusstorget att jag hellre går runt. Materialet på gamla Stortorget är ett annat exempel. Promenaden över torget blev till en allvarlig lek där jag absolut inte fick nudda de skrovliga plattorna (elaka i mitt huvud), utan bara de släta (snälla i mitt huvud).

Figur 71: Markmaterialet på det gamla Stortorget

För att fler ska kunna använda offentliga platser behövs förståelse och medvetenhet kring att vi har olika uppfattningar kring samma plats. För att fler då ska se möjligheterna med att använda en plats bör den tillåta en multifunktion som kan möta de olika uppfattningarna. Vi bör försöka skapa platser som är öppna, demokratiska, som tillåter överenskommelse mellan människor och ger möjlighet för tolkning och appropriation, samt kan skifta i användning över tid och säsong. Genom att till exempel kombinera skatebara objekt med andra funktioner blir objekten användningsbara för andra saker än att skejta på. Detta gör det också enligt Hallgren (2017) mycket roligare för åkarna. Sådana multifunktionella platser studerades i Köpenhamn och på Israels plats samsas till exempel mängder av aktiviteter. Skateboardåkning, basketspel och sparkcyklande, men också annan lek och rekreation. Detta gör att platsen befolkas av olika människor i olika åldrar, kön, kulturer och samhällsklasser, vilket också enligt Carmona et al. (2010) leder till ett rikare stadsliv. Ingenting på torget berättar heller tydligt att "här ska du skejta", utan den urbana arkitekturen har inkorporerat skateaspekten och skapat objekt som tillåter skate. Om skateboardåkning dessutom, av någon anledning, skulle tappa i popularitet igen kan platserna användas ändå. Det är alltså hållbart även i längden.

RÖRELSE

Platser som tillåter flera användningsområden genererar liv under större delen av dygnet, vilket också kan bidra till trygghet då den blir mer aktiv. Har staden flera sådana rum som tillåter multifunktionalitet kan det även generera en rörelse över större delar av staden, åtminstone i samband med skateboardåkning då det är en rörlig fysisk aktivitet. Platsstudien av Köpenhamn visade exempel på detta både genom tävlingen Copenhagen Open som går ut på att röra sig över staden, men också i vardagligt bruk då rörelsen mellan Israels plats, Charlotte Amundsens plats och Jarmers plats är vanlig. Detta beskrev både Edén (2017), Hallgren (2017) och Björebo (2017) som ett av det roligaste sätten att åka på, att byta plats efter ett tag och att också göra det med skateboarden som transportmedel. Detta skulle generera mer liv för Gävle än vad ytterligare en skatepark skulle göra och ge möjlighet att få uppleva staden med alla dess ljud och lukter genom ett kreativt anspråkstagande. Björebo (2017) berättade hur han gärna skulle vilja åka mer i staden, att det behövs mer spots. Dessutom poängterar han all den smågatsten som finns som ställer till det. Stortorget har bra markmaterial menar han, men inte så mycket mer vilket gör att åkarna tröttnar. Att göra torget mer attraktivt för skateboardåkning skulle kunna göra platsen mer levande. Det skulle dessutom inte driva bort andra grupper från platsen då det idag inte finns några som uppehåller sig där under längre tid.

IDENTITET

Någonting som ger platser en identitet är också en viktig faktor. Carmona et al. (2010) beskrev det som något som är av stor vikt då människor lätt saknar tillhörighet till platser som inte har någon identitet. På Konsthallstorget finns till exempel den upphöjda betongskivan vilket lett till namnet "Svampen". På samma sätt har Charlotte Amundsens plats fått namnet "White banks" på grund av dess vita diamantformade stenar, vilka ger platsen en mycket stark karaktär.

När skatebara, speciella platser med karaktär saknas i städer tar åkarna ofta saken i egna händer, likt DIY-projektet åkarna i Gävle skapade sommaren 2017. Street-ytan som var belägen på en plats som inte användes togs bort utan förvarning och åkarna fick inget tillbaka som kompensation. Jag vet inte om Gävle och kommunen är medvetna om eller förstår vilka mervärden skateboardåkning som aktivitet för med sig, men en sådan kreativ interaktion av den urbana miljön bör uppmuntras. TBS i Malmö sågs istället som något positivt av kommunen och den tilläts vara kvar och gjordes laglig. Detta bekräftar åkarna som en del av staden och beskrivs av Borden (2001) och Foucault (1984) som ett skapande av deras egna heterotopier där de kan utöva sin aktivitet och hävda sina rättigheter. Dessutom blir det tydligt att det inte är så mycket som krävs för att de ska gilla en plats. Dock bör man

vara uppmärksam på det Lennartsson (2017) betonade i intervjun, att det ofta handlar om vem som ska ta ansvaret ifall det händer någon olycka på platsen. Även om åkarna byggt den själva är det någon som äger marken, antingen kommunen eller privat, och det är den aktören som blir ansvarig. Jag ställer mig dock frågan, varför är det så krångligt just i fallet med skateboardåkare, är det kanske en fråga om vana? I så fall skulle dessa frågor underlättas av mer skateboardåkning på centrala platser och av ett tydligt kommunalt engagemang. DIY-platser bör åtminstone studeras då det på en sådan plats går att lära mycket om vad skateboardåkare önskar. Mindre skate-modifikationer, som skett genom officiella processer, har studien bland annat visat på Värnhemstorget i Malmö. Borden beskrev det i litteraturen som aktivering av nollgradig arkitektur i staden, där ytor och objekt får nya betydelser och blir brukbara (Borden 2001). Genom ett sådant grepp kunde de locka dit skejtarna och vända en plats som tappat i attraktivitet till att bli mer aktiv och attraktiv. Detta sänder också ut signaler, som Edén (2017) beskrev det, "här är ni absolut välkomna, om ni delar den med andra". Ett subtilt och fint sätt som visar att åkarnas önskan är av betydelse, anser jag.

INTERAKTION

Ofta görs platser funktionsuppdelade genom gestaltningen och aktiviteterna hänvisas till olika hörn, vilket kan ses på Nobeltorget. Detta kan vara ett sätt att undvika territoriella konflikter. Det kan också beskrivas genom Kärrholms begrepp territoriell taktik och territoriell strategi, där han förklarar det som platser som medvetet planeras för en avgränsning av ett territorium (Kärrholm 2004:83). Men genom det här sättet möts inte olika grupper på samma sätt som på multifunktionella platser och de hinder och barriärer som finns mellan människor minskar inte (Carmona et al. 2010). Även här har markmaterialet betydelse för hur vi genom våra erfarenheter tar oss an en plats. På Israels plats i Köpenhamn och Konsthallstorget i Malmö, där funktioner är blandade och människor möts, finns ett sammanhängande markmaterial. Detta påverkar mig på så sätt att jag, istället för att vara rädd att korsa fel gräns, kan röra mig fritt och är inte rädd att kliva över på någons territorium. Detta sker såklart oftast omedvetet och är inget jag aktivt tänker på.

Genom denna omedvetna påverkan och riktande av aktiviteter sker något jag kallar för "smygexkludering" av grupper, åtminstone om de genom design riktas bort från en hel yta. Detta sker genom att till exempel använda sig av rundade kanter, grova ytor på bänkar och murar, oåkbare markmaterial, förskjutna bänkar som inte tillåter åkning i rak linje, handräcken där vertikala stolpar sticker upp över själva räcket och upphöjda planteringskärn som skateboardåkare inte kan hoppa upp på. Woolley et al. (2011) beskriver dessa åtgärder som något som integreras i gestaltningen om man i förväg anar att skateboardåkning kommer att bli ett problem på grund av designen (2011:480f). Att det inte görs genom skate-

stoppers som sänder tydliga ovälkomnande signaler är naturligtvis bra, men det är just det att det ska hittas en "lösning" på ett "problem" som jag ser som problematiskt. Det viktigaste är att vara uppmärksam på de beslut som tas i designprocessen, vad det är som skapats och vilka som gynnas av designen och inte.

En annan viktig punkt i detta är att vara medveten om att ett inkluderande av en grupp också kan exkludera en annan. Carmona et al. (2010) beskriver hur olika beteenden, såsom till exempel ungdomar som tar upp mycket plats, kan avskräcka och göra vissa människor obekväma (Carmona et al. 2010:148). Enligt Kärrholm kan detta liknas vid det han beskriver om just territoriell appropriation, att ett territorium uppstår genom ett temporärt men upprepat bruk av en plats (Kärrholm 2004:91). Det finns då en risk att skateboardåkarna genom att appropriera en plats skapar ett territorium och att andra brukare inte vågar använda sig av och uttrycka sig på platsen. Det svåra är just att få de olika målgrupperna att tolerera de andras beteende och att få dem att samsas (Carmona et al. 2010:148).

MERVÄRDEN OCH SAMARBETEN

Just det faktum att ett inkluderande kan exkludera är enligt Edén (2017) något som ofta diskuteras på Malmö stad, om de ska designa för och ge ännu mer plats till grupper som redan självmant approprierar de offentliga rummen. Ta konsumenter till exempel, dessa prioriteras ju ständigt trots att de redan tar och ges stor plats i staden. Edén menade att diskussionen ofta handlar om att det kanske finns andra brukargrupper i Malmö som är i större behov av de pengar som läggs ned på skateboardåkning. Argumentet är att de hela tiden får tillbaka mycket mer än vad de satsat om de lägger pengar på skateboardåkarna. Ta till exempel unga tonårstjejer från orten, är det verkligen skateboard som vi ska satsa på då? Det är en jättesvår fråga, men han poängterade att de i Malmö fått väldigt mycket tillbaka marknadsföringsmässigt. Detta lockar både turister och stadens invånare vilket leder till mer levande urbana rum. Vid evenemang som Vans Park Series i Kroksbäck lockades faktiskt just gruppen "unga tonårstjejer" genom att kommunen också fångade upp dem när tävlingen var över. Dessutom har skateboardfokuset i staden fångat upp många som varit på väg mot ungdomskriminalitet. Malmö tror på skate som medel för att aktivera grupper samt staden i sig, och ser mycket fram emot att se vad den positiva kurvan med kvinnliga åkare kommer att föra med sig (Edén 2017). Carmona et al. (2010) beskriver det också som extra viktigt att anpassa det offentliga rummet för barn, ungdomar och unga vuxna i och med att de befinner sig i ett stadium i livet där mycket utvecklas. De menar att denna målgrupp är de som kommer sätta standarden för de beteenden som verkar i framtidens stadsrum.

Genom intervjuerna blev det tydligt att både Malmö och Gävle arbetar för att de offentliga rummen ska vara inkluderande och till för alla. Det är något båda städerna har som mål,

men de kanske inte uttalat diskuterar i de termerna, åtminstone inte i Gävle enligt den uppfattningen jag fick. Ofta föreslås medborgardialog som ett sätt att inkludera allmänheten i projekt i staden. Björebo (2017) berättade i intervjun att det var något som han önskade, att staden skulle prata med dem och starta ett samarbete, bygga ett förhållande likt det som finns i Malmö och Köpenhamn. Jag tror att det även är viktigt att ge invånarna, i det här fallet skejtarna, en mer aktiv roll. Då är det också viktigt att få ett brett spann på skejtarna för alla är inte unga killar. De gillar dessutom olika typer av åkning, vissa föredrar att åka i parker medan andra tycker bättre om street. Dessutom bör åkarna även blandas upp med människor från andra grupper för att se hur olika aktiviteter skulle kunna blandas på ett bra sätt. I fallet med Nobeltorget där kommunen faktiskt inkluderade en grupp åkare, vilket Edén beskrev i intervjun, förstod de i processen att gestaltningen de hade gjort för platsen skulle tilltala skejtarna i staden (Edén 2017). Att de då valde att vända sig till dem och föra en dialog kring platsen för att uppmuntra åkning, istället för att använda sig av exkluderande element, var en fin handling. Med hjälp av skejtarnas kunskap diskuterades det fram lösningar som skulle göra det ännu bättre och lättare för dem att åka där. Det finns dock en risk att platsen inte känns "hittad" för skejtarna längre. Detta bör man vara uppmärksam på, något som Hallgren (2017) menar är av stor vikt. Det får absolut inte vara för tydligt, då blir det inte äkta. Det viktiga är att en åkare som inte känner till projektet och besöker platsen för första gången ska tro att den har hittat något bra och inte känner sig programmerad att vara där. Edén (2017) beskriver det som att det också tar bort rätten att som skateboardåkare kunna ta sig an platsen som den vill. Detta hämmar i sin tur kreativiteten, som är så djupt rotad i kulturen och en stor del av vad skateboardåkning faktiskt är. Han poängterade även en viktig sak angående Nobeltorget, att de trots samarbetet ändå inte gick fullt ut utan tummade på vissa aspekter för att få ned kostnader eller för att kapa tid. Att samarbetet kanske börjar för sent och att processen gått för långt för att det ska kunna vara möjligt att ändra något är också vanligt (Edén 2017). Medborgardeltagande är inget som Gävle, i skateboard-syfte, använt sig av. Istället för att ge åkarna fler skateparker skulle det vara mer yteffektivt att inkorporera flera användningar på samma plats. Staden kan också spara pengar på att integrera aktiviteter istället för att bygga flera platser med entydig design. Det skapar dessutom en mer estetiskt tilltalande stad, där livet utspelar sig för fler, istället för bara en grupp. På så vis behöver inte Björebo och hans vänner lämna staden, utan lockar istället människor dit. I skateboardkretsar sprids kunskapen och intresset för nya platser väldigt fort i den virtuella världen, där det främsta medlet är filmerna de skapar (Borden 2001, Bäckström 2005). Det är bland annat de som satt Malmö på skatekartan med platser som TBS och Konsthallstorget, menar Hallgren (2017) och Edén (2017). Filmerna berättar historier, vilket jag fick se på filmvisningen av In Residence i Malmö. De inspirerar åkarna att besöka platser de aldrig varit på, att ta sig an objekt i olika former, och att utföra utmanande trick.

Just sättet som skateboardåkarna ser på staden, det fysiska ramverket med dess material och olika territorier, kan vi lära oss och inspireras en hel del av. Till exempel det faktum att de inte ser några begränsningar med objekt, utan istället möjligheter och funktioner andra än de tillskrivna. Litteraturen beskriver detta genom begreppet affordances av Gibson (1979/2014), vilket är ett bra begrepp att ha med i bakhuvudet vid gestaltning. Att till exempel skapa objekt med möjlighet för omtolkning är en viktig faktor inom skateboardåkning, men också för hur en skate-spot uppfattas. Genom att gestalta platserna för variation och flexibilitet så bjuder de offentliga rummens golv, väggar och element in och ger invånarna möjlighet att ta sin stad i besittning för olika aktiviteter, menar Gehl (2010:118). Detta bör alltså göras utan att berätta vad som förväntas, varken fysiskt eller mentalt. Vi bör försöka skapa platser med hög social acceptans och ett variationsrikt mänskligt flöde med fria val. Det är på dessa platser som sammanhållning kan skapas i staden och de blir på så vis attraktiva. Som Whyte (2009) beskriver så är det inte bra att leva isolerade från varandra då det leder till att klyftorna ökar.

Malmö ger intryck av att ligga jämsides med litteraturen när det gäller att inkludera skateboardåkning i det offentliga rummet och samtidigt levandegöra och integrera detta. Gävle må framstå som en dålig stad, detta stämmer naturligtvis inte då de är bra på mycket annat, till exempel ungdomssatsningen inom hockey och fotboll, men just inom detta område, det som i nya termer kallas "Skateboard Urbanism" (Owens 2014) har de en del att lära. I Gävle påverkar inte skateboardåkandet stadslivet överhuvudtaget, men det beror inte nödvändigtvis på att de är fientligt inställda till det utan att de kanske ser aktiviteten mer som en arena-sport. Malmö framstår å andra sidan istället som väldigt bra och nytänkande med tillåtande attityder, men även de har en bit kvar och saker att lära innan det finns multifunktionella inkluderande flexibla offentliga rum där grupper och initiativ som växer underifrån har en given plats.

Valde jag då rätt städer för min studie? Min egen känsla för platserna och deras karaktär, som bygger på den erfarenhet och inifrånperspektiv jag har, har med stor sannolikhet påverkat resultatet. Till exempel fanns en mindre grad av tydlig exkluderande design än vad jag hade hoppats på, men desto fler former av smygande exkludering. Det är också tydligt i mängden material som presenteras att skillnaden är stor mellan städernas synsätt på skateboard. I Malmö där kommunen aktivt tänker på skateboard fanns det mycket att prata och skriva om, därav ett rikare material till skillnad från i Gävle. Skulle jag då ha avstått från att prata med Gustav Svanborg Edén för att få mer jämvikt i materialet? Nej, jag är ute efter inspiration och goda exempel.

Val av tid samt väderlek har också haft inverkan på studierna och användandet av platserna. Det blev dessutom kallare och kallare under perioden vilket ledde till mindre och mindre aktivitet på platserna och mot slutet har det varit blött och löv har legat överallt. Hade studien gjorts under en annan årstid med varmare väderlek hade kanske utfallet varit annorlunda.

5. RE-CREATE: FÖRSLAG PÅ GESTALTNINGSPRINCIPER

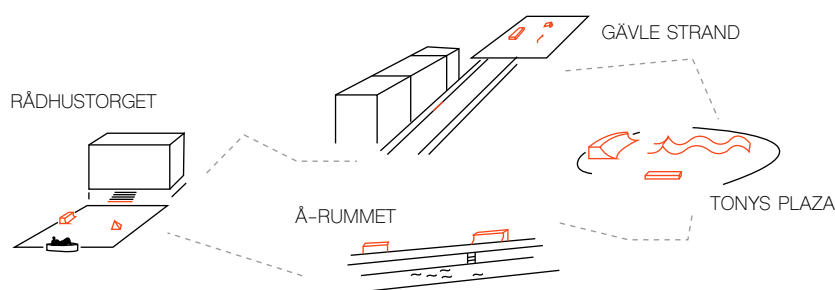
De offentliga rummen har stor påverkan på hur vi uppfattar en plats, hur vi tar oss an den och hur platsen sedan används. För att förstå en plats bör vi vara medvetna om de relationer som skapas mellan människor och de byggda elementen, men också samhällets strukturer och dess påverkan på oss. Att skapa rum där alla stadens invånare kan känna en samhörighet är en utmaning, då det också innebär att tänja på de sociala normer som dominerar stadens offentliga rum. Exakt hur det kan göras är svårt att säga, det finns inga klara strategier för städer att följa. Jag menar inte att jag kommer med några rätt eller fel, men alla bidrag till fördjupad kunskap och vidgad acceptans kring användningen av det offentliga rummet kan påverka hur politiker och tjänstemän prioriterar. Det finns bara "bättre" och "sämre" sätt att göra det på. I denna del följer exempel på faktorer jag identifierat under arbetets gång, som är viktiga att tänka på och förhålla sig till vid gestaltning av platser som ska vara tillåtande och multifunktionella. Målsättningen var att hitta ett sätt att skapa ett offentligt rum där en bred allmänhet kan samexistera med en eller flera särskilda aktiviteter, såsom skateboardåkning. Detta exemplifieras genom Rådhusorget i Gävle då jag identifierade platsen som i behov av aktivering, med mål om att återinföra platsens funktion som torg och livfull offentlig plats, istället för en plats invånarna idag bara passerar. Under fallstudien inventerades och analyserades platsen och dess förutsättningar för att ta reda på hur det med små medel och varsamhet skulle kunna göras om men ändå nå relativt stora resultat. De olika faktorerna sammanfattas här i punkter och riktlinjer att tänka på, förhålla sig till och också diskutera kring i ett försök att skapa ett multifunktionellt och identitetsstarkt rum i staden.

SKATEBOARD URBANISM

Det handlar främst om ett grundläggande ställningstagande och om staden ser skateboardåkarna som en del av den eller om de är hänvisade till en specifik arena, att separera eller integrera, exkludera eller inkludera dem. Beroende på stad, hur den ser ut i dagsläget och dess grundläggande förutsättningar, kan det för vissa komma att handla om ett transformeringsuppdrag över hela staden, att identifiera platser, stråk och möjligheter för anpassning till åkning i hela stadsstrukturen. Genom att arbeta med att integrera skateboardåkningen i stadens offentliga rum och se aktiviteten som något positivt, istället för att isolera den, går det att nå det som kommit att kallas "Skateboard Urbanism".

SAMMANHÄNGANDE STRUKTUR FÖR PLATSER OCH STRÅK

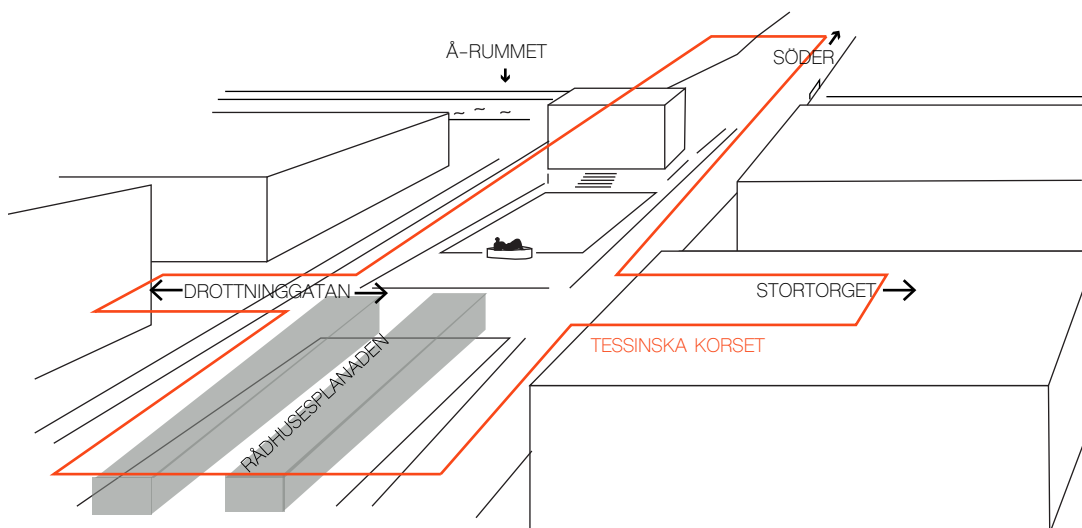
Varför inte planera för skateboardåkning och till exempel se det som lika viktigt som andra transportmedel? Genom att möjliggöra för skateboardåkning på flera platser runt om i staden och sedan koppla dem till varandra skapas ett flöde och ett stadsäventyr, en mer aktiv stad, något som studien visat är uppskattat. Detta gör också att åkarna slipper ta bilen för att hitta skate-spots utan kan istället åka runt i en större grupp och leta, samtidigt som staden approprieras och aktiveras och åkarna tillåts vara en del av dess puls. Genom att i Gävle ändra den större strukturen och inkludera aktiviteten och åkarna i staden, skulle det kunna gå att koppla Rådhusorget till omkringliggande områden på ett bättre sätt. Detta framförallt då cykelbanorna bidrar med bra förutsättningar. Dessutom går det att, i och med omgestaltningen av Å-rummet (Jfr Appendix 9.2 s. 156), göra kopplingen till Gävle strand och den skatepark som ligger där idag ännu starkare. Små objekt, "skate-dots", att ta sig an längs vägen stärker kopplingen och är en viktig del i detta. Det kan till exempel vara ett räcke eller en mur, vilket gör transportsträckan till en del av stadsäventyret. Detta ger också mer skate-glädje än att endast åka på samma plats.

Figur 72: Skiss på aktivitetsring

VAL AV SPECIFIK ENSKILD PLATS

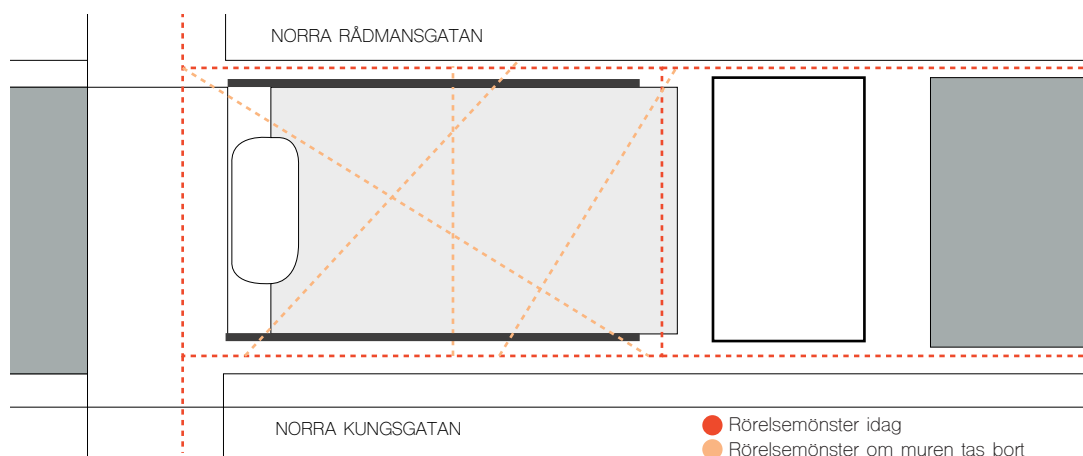
En av de viktigaste förutsättningarna för att skateboardåkning och andra aktiviteter kan ta sig an en plats är att hitta rätt läge för den i staden. Detta beskrivs av vissa som viktigare än vad den faktiskt innehåller. Ligger platsen bra till går det att spontant ta sig an den, istället för att behöva planera. Rådhusorget är unikt historiskt sett, både genom dess centrala placering i det Tessinska korset och Gävles två huvudstråk, men också genom dess demokratiska bakgrund. Dessutom har torget Rådhuset som fond längs ena kortsidan med en tongivande arkitektur, det är också omringat av äldre byggnader. Härifrån är det nära till det mesta då det ligger centralt med bra förbindelser i och med att centrumhållplatsen är belägen här, en kommunikationsnod i staden. Torget har också bra anslutande cykelvägar.

Figur 73: Skiss över närmare kopplingar och det Tessinska korset

Funktionen som nod är viktig i och med att det också bidrar till ett flöde av människor och en mix av dem. Att låta skejtarna ta sig an denna plats kan även göra torget till en social nod i staden, vilket i sin tur leder till att skateboardåkarna faktiskt syns och erkänns som en del av stadsbilden. Läget är också passande eftersom det inte finns några bostäder runt om med boende som kan störas av oljud under kvällar och helger. Skateboardåkarna låter antagligen inte mer än det flöde av människor som rör sig här i centrum om helgnätterna. Inte heller mer än de bilar och bussar som ändå passerar här dagtid. Skateboardåkarna kan istället bidra med livfullhet till torget eller som i Malmö även med trygghetskänsla.

För att bejaka platsens läge i det Tessinska korset samt människors rörelsemönster, bör murarna längs med långsidorna som idag skapar en mental territoriell gräns tas bort, för att öppna upp för möjligheten att korsa torget, både rakt och diagonalt.

Figur 74: Diagram på muren som territoriell gräns

MEDBORGARENGAGEMANG

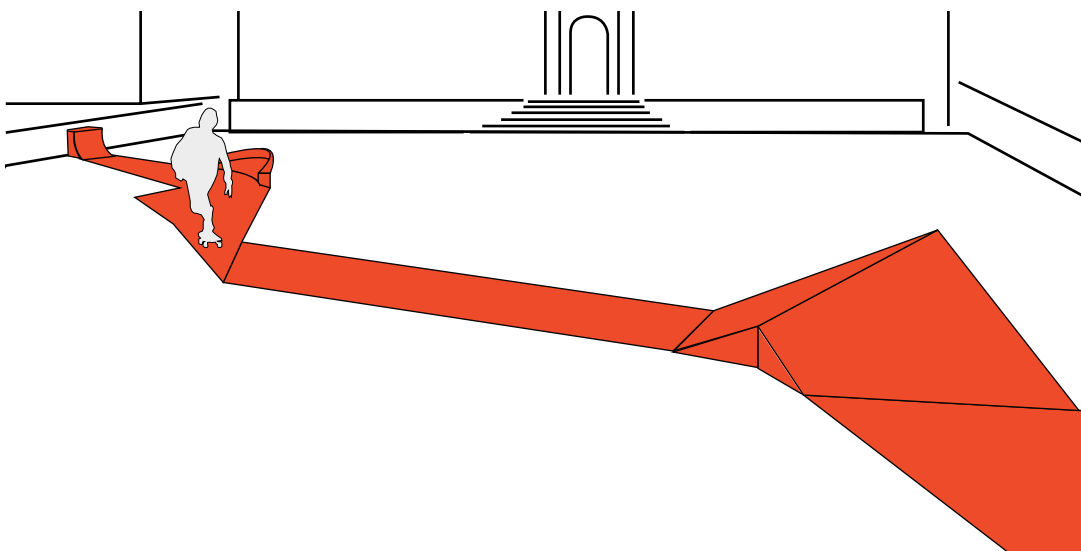
Idag talas det ofta om medborgardialog som ett sätt för kommuner att försöka inkludera allmänheten i olika projekt i staden, men önskvärt är också ett deltagande i samband med denna dialog. Detta för att komma åt och lyssna till den brukarspecifika kunskapen för att förstå hur platsen används och vill användas av, som i detta fall, skateboardåkare. Det var något som betonades av en av de intervjuade som också önskade ett bättre samarbete, åtminstone en dialog, mellan åkare och Gävle kommun. Det går till exempel att göra som Malmö stad gjorde när de insåg att de skapat en plats som skulle tilltala skateboardåkare, de bjöd in några stycken till att vara delaktiga i gestaltningsprocessen. Vad som däremot kan läras utifrån det exemplet är vikten av att lyssna fullt ut på synpunkterna om vilka faktorer som är avgörande för att aktiviteten ska kunna utspela sig där. Detta kan medföra att exkluderande design inte behöver användas i ett senare skede. Det är dock viktigt att få en bredd på skejtarna då de är i olika åldrar och gillar olika slags åkning. De bör också blandas upp med andra intressegrupper för att hitta ett sätt att skapa multifunktionella platser där olika aktiviteter kan mötas och samsas om ytan.

”SÄG JA INNAN MAN SÄGER NEJ”

- Gustav Svanborg Edén (2017)

MARKMATERIAL

En annan viktig faktor är bra markmaterial då det är avgörande för om det är möjligt att skejta på platsen eller inte. Med släta plattor och hårda material går det att komma långt, till exempel betong, granit eller tegel. En textur på plattorna kan också fungera bra och det kan till och med bidra med en karaktäristisk känsla för platsen, olika färger och texturer kan ge olika estetiska och visuella uttryck.

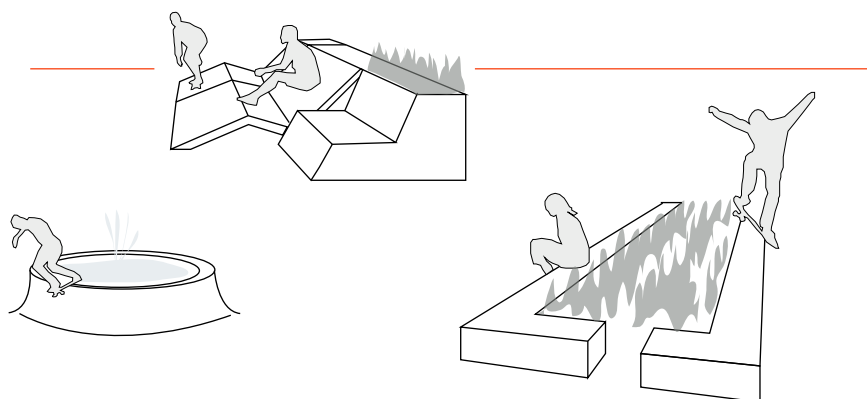
Figur 75: Skiss över Rådhusorget med ett exempel på hur det går att arbeta med markmaterial där endast en slinga av åkbart material kan löpa över torget

Olika ytbehandling av till exempel en tålig granitsten, flammad, polerad eller finplockad, kan användas och fungera som ett bra underlag i skateboardsyfte. Det bidrar också med struktur och nyanser och skapar mönster, liv och variation. Materialet bör dock inte vara halkigt eller klabbigt, men det gynnar egentligen ingen aktivitet. Något som inte nog kan betonas är vikten av bra underarbete, så att det inte slutar i samma resultat som på Nobeltorget - att beläggningen under plattorna är ojämn på grund av att marken rört sig vid regn vilket lett till att plattorna glidit isär och fogarna blivit stora och skeva. Just fogar är viktiga att tänka extra på då de kan ställa till problem för skateboardåkare. De får inte vara för breda, djupa eller ojämnta, underlaget ska helst vara så följsamt som möjligt. Större plattor med små fogar är att föredra. Det sätt som Stortorget är gestaltat på idag fungerar mycket bra för skateboardåkning, men där finns andra faktorer som gör att åkning inte förekommer.

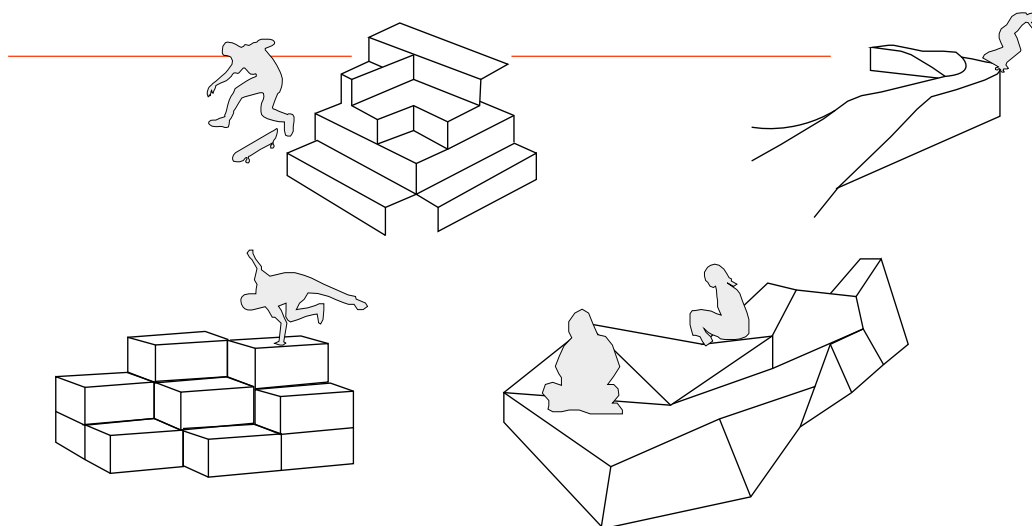
Mönster i markmaterialet kan bidra med att dra ner skalan på torget eller leda människors rörelse, men också få dem att stanna upp och kanske dra ned på tempot. Både plattornas storlek, fogar och textur påverkar ljudet från brädorna, vilket är värt att tänka på om ljudnivån ska hållas nere.

OBJEKT - MULTIFUNKTIONALITET

Det är viktigt att inte använda sig av någon form av exkluderande design utan istället skapa objekt med multifunktionalitet som tillåter och möjliggör för flera grupper och olika aktiviteter att använda platsen. Konsthallstorget ger exempel på samexistens med en överlappning av aktiviteter. Detta kan också ses på Charlotte Ammundsens plats med basket, parkour och skateboardåkning sida vid sida. För skateboardåkare är objekten, arkitekturen och dess formspråk de fysiska attribut som utgör miljön och blir till en arena där de ser kreativa möjligheter. Tydliga skateobjekt som berättar vad som förväntas bör därför undvikas. Istället bör mer subtil design användas som lämnar plats åt fantasin och kreativiteten, att själv komma på vad objekten kan användas till. Inspiration går att hämta i affordance-begreppet och i skejtares kreativa sätt att utmana och ta sig an arkitekturen. Att inte bara se objekten för vad de vid första anblicken ser ut att vara, utan utnyttja dem på andra sätt. En trottoarkant är till exempel inte bara något som skiljer trafiken från de gående, utan kan lika gärna fungera som ett hinder, en curb, att ta sig uppför. Ett planteringskärl kan kombineras med en transition, en vertikal böj, eller liknande som det går att skejta upp mot. Sittplatser kan kombineras med olika ledges, trappor etc. Med andra ord, låt de "vanliga" objekten få nya funktioner och användningsområden.

Figur 76: Skiss på objekt i kombination

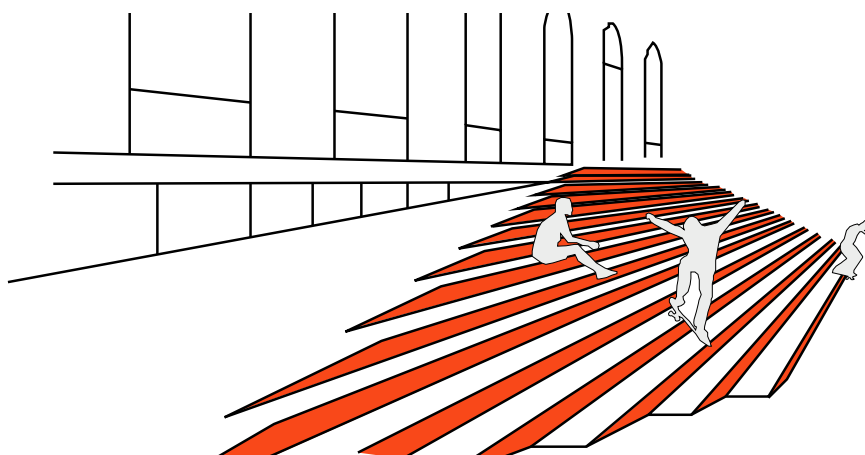
Figur 77: Skiss på skulpturella objekt som tillåter olika användningsområden

Platserna måste alltså fortfarande kännas något "hittade" och olika sätt att använda färg kan hjälpa till med det. Ett material som smälter in i den övriga designen, till exempel på en curb, gör att den inte sticker ut. Detta leder i sin tur till att den inte känns menad att skejta på, det är även viktigt åt andra hållet, för att invånarna och andra brukargrupper inte ska se platsen endast som en skateplats. För att platsen ska kännas mer som ett torg kan även objektens material arbetas med. Även objekt med en endast praktisk funktion kan kombineras med aktivitet, till exempel kan platsens dagvattenhantering göras åkbar, vilket också kopplar tillbaka till hur skateboardåkning en gång började i Los Angeles många pooler.

Höjder genom trappor och terrassering på torget bidrar till möjlighet för sittplatser och lek och är framförallt ett bra tillägg i skatesyfte, till exempel som på Israels plads. Det skulle på Rådhusorget gå att utnyttja platsens nedsänkning och trappa mot Rådhuset som finns där idag, eller att inspireras av den och skapa en trappgradäng. Ytor kan också få olika funktioner olika perioder på året. På vintern då det inte går att skejta kan hela torget spolas till en is, något som önskas av kommunen (Jfr Appendix 9.2 s.156).

OBJEKT - VARIATION

Det är också viktigt att skapa platser med skatebara objekt som inkluderar flera, både nybörjare samt mer avancerad åkare. Alltså platser som tilltalar många och även tillåter olika människor med olika förmågor att ta sig an den. Med ett skatefokus kan det till exempel göras med olika höjder på trappan och olika stora gaps, vilket gör att åkaren själv kan anpassa sitt trick eller åkning efter förmåga. Detta leder till att flera kan åka på samma ledge.

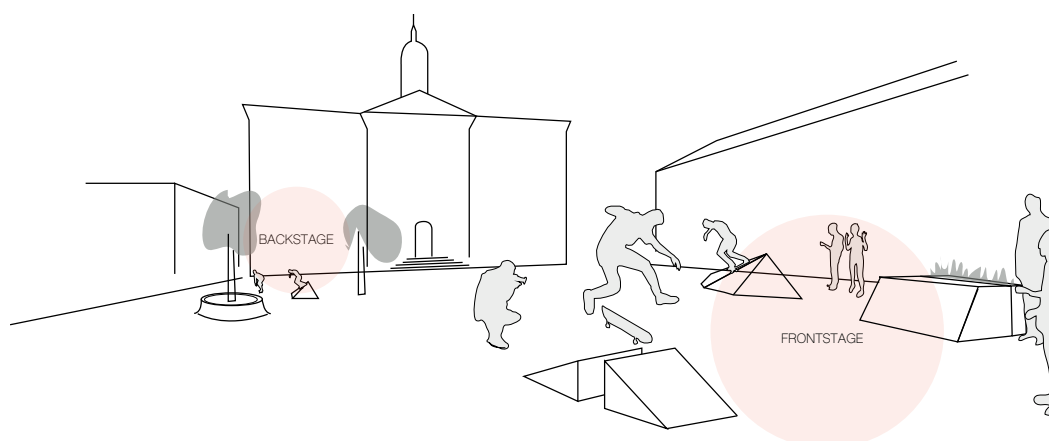
Figur 78: Skiss på trappa

Belysning med möjlighet till variation som går att ändra och rikta, var en bra idé som Nyréns Arkitektkontor lade fram i sitt förslag (Jfr Appendix 9.2 s. 156), eller som det finns möjlighet att styra själv som på Israels plats. Skejtare vill ofta ha det lite ljusare när de ska åka och när de inte är där kan ljusstyrkan sänkas för att passa ett annat syfte. För att torget ska tilltala olika grupper och kunna fungera som en attraktiv plats vid olika tillfällen bör det även finnas en variation av sittplatser, i sol och halvskugga, med intressanta utblickar och stöd i ryggen. Viktigt att tänka på är sittplatserna i relation till material och klimat. En bänk i granit är kanske inte så skön tidigt på morgonen, troligtvis kall, men å andra sidan blir den varm och skön senare mot dagen om solen har fått ligga på. Det är viktigt att det finns olika alternativ då stadens invånare föredrar olika platsegenskaper. Objekt i sig kan också agera som punkter för social kontakt och locka till samtal samt interaktion. Det kan till exempel vara en fontän eller en skulptur.

RUMSLIGHETER

Stora och öppna torg, likt Rådhusorget, är bra då de med lätthet kan användas till stora evenemang. På sådana platser är det emellertid viktigt att arbeta med rumsligheter för att ta ner rummet till en mer mänsklig skala. Rumsligheter kan skapas på torget med hjälp av objekt, mönster i markmaterialet, belysning eller vegetation. Att skapa platser med rumsligheter som ger möjlighet för både frontstage- och backstage-beteende både hjälper och inkluderar fler människor på platsen. Som nybörjare inom skateboardåkning kan det kännas obekvämt att ta sig an platser som bara rymmer ett frontstage-beteende. Genom att tillåta bäge kan fler göra anspråk på platsen och i sin egen takt. Enkla rumsavdelare, som till exempel träd, kan skapa en mental gräns och en känsla av att antingen utöva sin aktivitet "i fred" eller "på scen". Rumsligheter ger också möjlighet för människor att förhålla sig till kanter enligt "the edge-effect". Mindre och återkommande platser ger torget en variation och bjuder in till intressanta möten och samvaro.

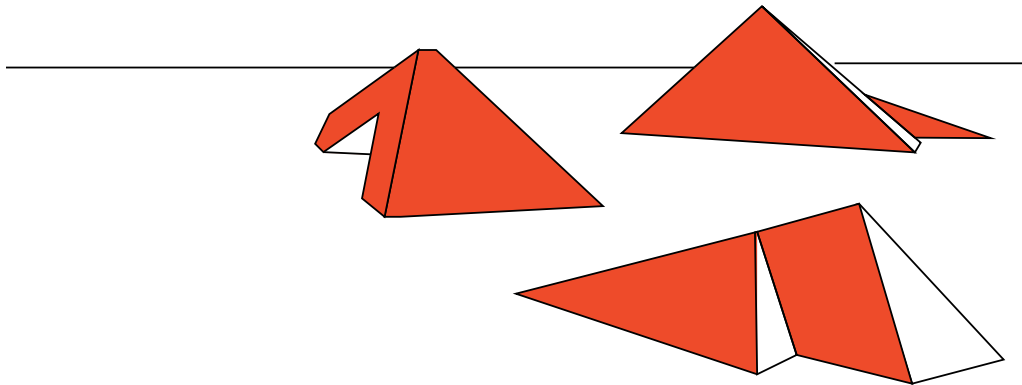
Höjder genom trappor och terrassering på torget kan även bidra till rum. Ju intimare rummet känns, desto mer välkomnande upplevs det och blir då också snabbt livfullt. Detta leder i sin tur till att fler människor dras dit. Aktivitet lockar aktivitet. Platsen bör ändå hållas relativt öppen för fri appropriation av andra aktiviteter som skridskor, uteservering och handel, vilket Gävle kommun önskar (Jfr Appendix 9.2 s. 156). Evenemang kan trots några fasta objekt ändå ta plats och här gäller det att hitta en balansgång. Trafiken kan också avskärmas med hjälp av rumslighetskapande element som vegetation, träd eller växtbäddar i olika höjder. Dessa dämpar ljud och buller samt minskar avgaser. De dämpar även vind vilket ger ett behagligare mikro-klimat.

Figur 79: Skiss på rumsligheter med frontstage- och backstage-möjligheter

TILLÅTANDE PLATSER

Genom att gestalta platser med objekt och material som skapar rumsligheter och är multifunktionella, tillåts olika personer göra anspråk på platsen efter sina egna förmågor. Att till exempel skapa något på Rådhusorget som liknar de vita diamanterna på Charlotte Ammundens plads (som inte har uppenbar skatefunktion), kan inte bara ge platsen något unikt, en identitet, utan det bidrar också med att locka en bred grupp av människor. På Rådhusorget kan det till exempel göras med cortenstål för att binda ihop gestaltningen med karaktären på Stortorget. Kanske i formen av en triangel, likt den i Malmö som skateboardåkare tycker om att ta sig an. Den skulle även kunna fungera som sitt- och lekplats.

Figur 80: Skiss av triangel i cortenstål

Genom att gestalta för en mångfald av grupper och människor uppnås en större social differentiering på platsen och därmed en större social acceptans. Platser kan fungera som sociala plattformar som skapar interaktion och oväntade möten och kontakter mellan ett brett spektrum av människor.

HÅLLBARHET

Eftersom materialval har stor betydelse för om platsen ska fungera för skateboardåkning och då materialen utsätts för hård belastning, krävs det att de tål slitage. Trasiga kanter fungerar inte alls att åka på och är heller inte trevligt för andra grupper. Det är då bättre att satsa på hållbarhet i val av material samt robusta objekt för att slippa slitningar. Det är mer yt- och kostnadseffektivt för staden. Granit är ett bra alternativ på en bänk då det är beständigt och kan hålla i decennier med slitstarka kanter som tål grinding och lite vax. Stål är ett annat hårt och slitstarkt material att använda sig av. Små skrap kan dock ses som spår av aktivitet att bli glad av, ett bevis på att det offentliga rummet lever. Multifunktionella objekt kan, om de görs i hållbart material, hålla väldigt länge och skulle fungera även om skateboardåkande mot förmodan skulle avta i popularitet.

Ett annat förslag är att använda något av det som redan finns på Rådhusorget idag och förstärka det i samband med att skateboard integreras. Trappan upp till Rådhuset och muren, om den bryts upp, skulle kunna användas. Även skulpturen "Kvinna i hyperboreiskt hav" går att använda sig av och göra något med, åtminstone dess fundament.

TURISM

Genom att använda sig av markmaterial eller objekt som ger platsen identitet och karaktär kan det leda till att platsen känns igen i de filmer och bilder skejtarna dokumenterar sin åkning med. Detta kan skapa nyfikenhet och en vilja att besöka platsen, vilket leder till ökad turism. Genom att också aktivera platser med hjälp av arrangemang, marknadsförs staden och turister lockas dit.

BEKRÄFTANDE

Genom att lyssna på åkarnas begäran om aktivitet på olika platser tas deras röster om hand och ses som viktiga, i och med att kommunen har bekräftat dem. Finns det några platser i staden som skateboardåkare har approprierat, likt TBS i Malmö eller DIY-plaza i Gävle, som kan göras officiella för skateboardåkning? Deras appropriation visar tydligt var och på vilket sätt brukarna vill använda platsen, ända ner på detaljnivå. Genom att notera karaktären, materialet de använt sig av samt måtten på objekten, ges mängder av information och inspiration att använda sig av vid gestaltning.

DIY-projekt som skateboardåkare genomför på platser som lämnats åt sitt öde i staden kan också hjälpa till att aktivera platserna på nytt, genom att låta dem approprieras. Detta kan leda till att de känns mindre öde och otrygga. DIY bör med andra ord uppmuntras.

HÄLSA

Att skapa platser som lockar människor ut från sina hus och lägenheter, ut i den friska luften, bidrar även till bättre hälsa. Att ge skateboardåkarna en plats att ta sig an ute bland människor i staden samt att de kan röra sig mellan platser, bidrar till mer fysisk aktivitet och bättre psykisk hälsa. Det sociala sammanhanget och den tillhörighet som skateboardåkning som aktivitet bidrar med, möjliggörs om vi gestaltar för att de ska få en given plats i staden.

6. SLUTSATS

Staden förändras konstant och skapas och omskapas över tid. De offentliga rummen har fått allt större betydelse och förståelsen för bra gestaltning har ökat. Det fysiska ramverket påverkar oss människor på olika sätt, både fysiskt, i rörelse beroende på olika territoriella faktorer och mentalt, beroende på varje persons erfarenheter och kunskap, men också socialt, beroende på samhället och de normer och regler som existerar.

Med en medvetenhet och ökad kunskap om detta kan vi verka för att fler ska få ta plats i det offentliga rummet i stället för att stödja ett exkluderande samhälle. Ofta finns strikta, men kanske inte så medvetna föreställningar om vem och vilken aktivitet som har rätt att ta anspråk på en plats. Skateboardåkning har länge setts som en subkulturell aktivitet som inte uppskattats i staden. Aktiviteten har därför motats bort och exkluderats från det offentliga rummet och i stället hänvisats till specifika arenor. Detta görs främst genom en användning av skate-stoppers, piggar och annan exkluderande design som sänder signaler om att skejtarna inte är välkomna i de offentliga rummen. De myter och uppfattningar som finns är svåra att ändra på då de är gamla strukturer som ligger kvar, men genom att skapa platser som tänjer på dessa och som gör att skateboardåkarna exponeras så "utsätts" invånarna för dem varje dag, vilket ökar förståelsen och acceptansen för skateboardåkning.

Genom bättre design och medveten gestaltning går det istället att välkomna skejtarna och andra grupper att vara en del av det offentliga rummet, vilket gör miljön attraktiv och tillåtande. En aktivitet på ett torg inspirerar också fler människor att ta sig an det, vilket leder till en mer livfull plats där spännande möten och interaktion mellan olika grupper kan ske. För att flera grupper ska kunna samsas och få ta plats, krävs att rummen är multifunktionella med design och objekt som kan tas i anspråk på flera olika sätt. Det behövs innovativa lösningar med objekt som inte berättar vad som ska göras, utan lämnar rum till fantasin. Detta är en lärdom hämtad från skateboardåkares sätt att använda och omtolka staden, hur de går bortom den strikt planerade och programmerade strukturen och istället ser den för dess former.

Genom att studera offentliga platser som åkarna valt att ta sig an går det att finna mängder av information och inspiration. Hur ser den ut? Vilka objekt har använts, vilken form och vilka mått har de? Vilket material har använts? Genom att ta tillvara den underbyggda kreativiteten och se platserna som ett behov som användare uttryckt, ett förslag på användning, går det att nå många fördelar. Denna djupt rotade brukarspecifika kunskap bör användas i planering, genom ett samarbete mellan åkare och kommun går det att skapa platser som tilltalar en bred allmänhet. Det viktiga är att säga ja innan man säger nej och sluta se åkarna som ett problem utan istället som en resurs för staden.

De kvaliteter och mervärden som skateboardåkning för med sig skapar relationer mellan människa och plats på ett sätt som få andra aktiviteter gör. Skateboardåkning fungerar även som ett socialt verktyg och har fångat upp många unga som varit på väg mot ungdomskriminalitet. Den samhörighet som finns i skateboardkretsen har gett många en tillhörighet, en känsla av att vara en del av något större, ett sammanhang. Skateboardåkning bidrar dessutom till bättre psykisk och fysisk hälsa genom att de aktiverar sig utomhus, möter människor och skapar sig en uppfattning om staden i större skala.

Vi bör tillsammans med människorna, designa för människorna och ständigt föra en dialog kring vilka vi medvetet och omedvetet gestaltar för. Dialogen kring exkluderande och inkluderande design är, enligt den uppfattning jag fått, bristfällig, vilket kan göra begreppen svåra att förhålla sig till. Är vi inte uppmärksamma på vilka konsekvenser exkluderande design för med sig finns risken att våra offentliga rum blir allt mer privata. I och med det förlorar vi den plats i staden som bör vara öppen för alla grupper och individer, där vi kan integrera och skapa en förståelse för varandra.

6.1 FRAMTIDA FORSKNING

Som nästa steg i forskningen skulle det vara intressant att studera detta ur ett genusperspektiv, gå djupare i den kvinnliga synen på exkludering, både fysiskt, socialt och mentalt. Här skulle tjejer kunna intervjuas för att se om de till exempel har en annan syn på frontstage- och backstage-beteende.

Det skulle också vara intressant att få konkreta siffror, statistik, på hur många som faktiskt gynnas av multifunktionella platser, att genom kvantitativa studier kunna mäta mer exakt de förväntade mervärden som tas upp i denna studie.

Framförallt skulle studier av icke-skejtares syn på multifunktionella platser, där skateboardåkande har inkluderats, ge ytterligare kunskap om gestaltande för en bred allmänhet.

7. REFERENSFÖRTECKNING

7.1 LITTERÄRA KÄLLOR

Andersson, B. (2002). *Öppna rum: om ungdomarna, staden och det offentliga livet*. Diss. Göteborg: Göteborgs universitet. Tillgänglig på: <http://hdl.handle.net/2077/15479> [Hämtad 2018-03-17]

Borden, I. (2001). *Skateboarding, space and the city: architecture and the body*. Oxford: Berg

Borden, I. (2003). *A Performative Critique of the City: The Urban Practice of Skateboarding*, 1958-98. I Borden, I., Hall, T. & Miles, M. (red.) *The City Cultures Reader*. 2 uppl. New York: Routledge, ss. 291-297

Bäckström, Å. (2005). *Spår. Om brädskortkultur, informella lärprocesser och identitet*. Diss. Stockholm universitet. Stockholm: Stockholms universitets förlag. Tillgänglig på: <https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:192569/FULLTEXT01.pdf> URN: urn:nbn:se:gih:diva-1940 [Hämtad 2018-03-21]

Carmona, M., Tiesdell, S., Heath, T. & Oc, T. (2010). *Public Places - Urban Spaces: The Dimensions of Urban Design*. 2 uppl. Oxford: Architectural Press/Elsevier

Creswell, J. W. (2014). *Research Design - Qualitative, Quantitative, and Mixed Methods Approaches*. 4e uppl. California: SAGE Publications Inc

Edin, F. (2014). *The Message is the Medium. Luffarsäkra bänkar ur ett ideologiskt perspektiv*. Masteruppsats, Institutionen för kommunikation och medier. Lund: Lunds universitet. Tillgänglig på: <http://lup.lub.lu.se/luur/download?func=downloadFile&recordId=4618913&fileId=4618928> [Hämtad 2018-03-22]

Elonsson, S. & Jönsson, A. (2011). Attraktiv Stadsmiljö. *Sten*, vol 1:2011, ss.18-24. Tillgänglig på: http://media.sten.se/2011/12/STEN_1_2011.pdf [Hämtad 2018-03-18]

Gehl, J. (2006). *Life Between Buildings - Using Public Space*. Köpenhamn: Arkitektens forlag. The Danish Architectural Press

Gehl, J. (2010). *Cities for People*. Washington, DC: Island Press

Gibson, J. (1979/2014). *The Ecological Approach to Visual Perception*. London: Psychology Press Ltd

Goffman, E. (1959). *The Presentation of Self in Everyday Life*. New York: Anchor Books

Kvale, S. & Brinkmann, S. (2009). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Studentlitteratur AB

Kärrholm, M. (2004). *Arkitekturens territorialitet*. Diss. Lunds Universitet. Lund: Grahns Tryckeri AB. Tillgänglig på: <http://lup.lub.lu.se/record/21819> [Hämtad 2018-03-18]

Kärrholm, M. (2007). The Materiality of Territorial production – A conceptual discussion of territoriality, materiality and the everyday life of public space. *Space and culture*, vol 10:4, ss.437-453. Tillgänglig på: <http://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/1206331207304356> [Hämtad 2018-03-18]

Lefebvre, H. (1991). *The Production of Space*. Oxford: Blackwell

Lynch, K. (1960/2007). *The Image of the City*. Cambridge, Mass: MIT Press

Löfgren, F. & Sollbe, B. (1988). *Gävlevandringar med Folke*. Gävle: Gefle Dagblad

Mitchell, D. (2003). *The Right to the City: Social Justice and the Fight for Public Space*. New York: Guilford Press

Németh, J. (2011). Conflict, Exclusion, Relocation: Skateboarding and Public Space. *Journal of Urban Design*, vol. 11. No. 3, ss.297–318. Tillgänglig på: <http://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/13574800600888343> [Hämtad 2018-03-18]

Nilsson, E. (2010). *Arkitekturens kroppslighet. Staden som terräng*. Diss. Lund: Lunds Universitet. Tillgänglig på: <http://lup.lub.lu.se/record/1600304> [Hämtad 2018-03-19]

Olsson, L. (2008). *Den självorganiserade staden: appropriation av offentliga rum i Rinkeby*. Diss. Lund: Lunds universitet. Tillgänglig på: <http://lup.lub.lu.se/record/817877> [Hämtad 2018-03-18]

Spradley, J. P. (1979/2016). *The ethnographic interview*. Long Grove: Waveland Press, Inc

Valentine, G. (2001). *At the drawing board: developing a research design*. In Limb, M. and Dwyer, C. (eds) (2001) *Qualitative Methodologies for Geographers. Issues and debates*. Arnold, London, ss. 41-54

Whyte, W. H. (2009). *City, rediscovering the center*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press

Whyte, W. H. (1980). *The social life of small urban spaces*. Washington, D.C.: The Conservation Foundation

Woolley, H., Hazelwood, T., & Simkins, I. (2011). Don't Skate Here: Exclusion of Skateboarders from Urban Civic Spaces in Three Northern Cities in England. *Journal of Urban Design*, vol:16:4, ss.471-487. Tillgänglig på: <http://dx.doi.org/10.1080/13574809.2011.585867> [Hämtad 2018-03-18]

7.2 TIDNINGSARTIKLAR

Clasper, J. (2016). 'A city with edge': why Copenhagen gives its blessing to illegal skateparks". *The Guardian*, 19 December. Tillgänglig på: <https://www.theguardian.com/cities/2016/dec/19/city-with-edge-copenhagen-illegal-skateparks> [Hämtad 2018-03-17]

Ekenberg, K. (2015). Designkriget mot de oönskade. *Gefle Dagblad*, 13 april. Tillgänglig på: <http://www.gd.se/kultur/designkriget-mot-de-oonskade> [Hämtad 2018-03-02]

Månsson, E. (2016) "Fnasket i plasket" firar 60 år- firas med ceremoni på Rådhusstorget. *Gefle Dagblad*, 19 maj. Tillgänglig på: <http://www.gd.se/gastrikland/gavle/fnasket-i-plasket-firar-60-ar-firas-med-ceremoni-pa-radhusstorget> [Hämtad 2018-03-10]

Satz, L. (2015). Nobeltorget ska få ett lyft för tjugo miljoner. *Sydsvenskan*, 7 september. Tillgänglig på: <https://www.sydsvenskan.se/2015-09-07/nobeltorget-ska-fa-ett-lyft-for-tjugo-miljoner-kronor> [Hämtad 2018-03-12]

7.3 ELEKTRONISKA KÄLLOR

Andersen, N., Gehin, L., & Hvilsom, E. (2013). *The Scene: Copenhagen with Hjalte Halberg, Jonas Skrøder and more*. Kingpin Magazine. Tillgängligt på: <https://kingpinmag.com/longform/scene-copenhagen-full-article#3TBtpU80ChUI2Mqi.97> [Hämtad 2018-03-18].

Andersen, S. (2016). *Då kommer nya Nobeltorget vara klart*. 24 Malmö.se. Tillgänglig på: <http://24malmo.se/2016/03/01/da-kommer-nya-nobeltorget-vara-klart/> [Hämtad 2018-03-17]

Archdaily (2015). *St Johannesplan & Konsthallstorget*. Archdaily.com, 27 september. Tillgänglig på: <http://www.archdaily.com/774071/st-johannesplan-and-the-konsthall-square-white> [Hämtad 2018-03-18]

Bryggeriets gymnasium (2017). *Bryggeriets Gymnasium – Skateboard*. Tillgänglig på: <http://www.bryggerietsgymnasium.se/passioner/skateboard/> [Hämtad 2018-03-16]

COBE (2015). *Israels plads*. Tillgänglig på: <http://www.cobe.dk/project/israels-plads-0> [Hämtad 2018-03-18]

Colville-Andersen, M. (2016) Skateboarding in place - Skateboard Urbanism. *The Blog by Copenhagenize Design Co.* [blogg]. 8 januari. Tillgänglig på: <http://www.copenhagenize.com/2016/01/skateboarding-in-place-skateboard.html> [Hämtad 2018-03-18]

Derrien, A. (2016). *How Copenhagen fell in love with skateboarding*. Free Skate Magazine, 28 July. Tillgänglig på: <http://www.freeskatemag.com/2016/07/28/2015-cph-open-recap/> [Hämtad 2018-03-17]

Foucault, M. (1984). [1967] Des espaces autre (Of other spaces, Heterotopias), *Architecture, Mouvement, Continuité*, (5): 46-49. Tillgänglig på: <https://foucault.info/doc/documents/heterotopia/foucault-heterotopia-en.html> [Hämtad 2018-03-14]

Gävledraget (2013). *Stortorget i Gefle och dess historia genom tiderna - Kavalkad av Gefle Dagblad*. Tillgänglig på: <http://www.gavledraget.com/10000-historia/11000-2000-talet/stortorget-i-gefle-och-dess-historia-genom-tiderna-kavalkad-av-gefle-dagblad/> [Hämtad 2018-03-17]

Gävle kommun (2014). *Gävle centrumplan Antagandehandling*. Dnr 08KS303. Tillgänglig på: https://www.gavle.se/PageFiles/37544/centrumplan_A4_webb.pdf. [Hämtad 2018-03-11]

Gävle kommun (2014). *Tävlingsprogram. Inbjuden projekttävling för Slottstorget, Å-rummet och Rådhusplanaden*. Tillgänglig på: <http://docplayer.se/12428468-Tavlingsprogram-inbjuden-projekttavling-for-slottstorget-a-rummet-och-radhusplanaden-www-gavle-se-centrumplan-tavling.html> [Hämtad 2018-03-10]

Lampinen, M. (2016). *Skeittiseminaari - Gustav Svanborg Eden*. [video]. 30 maj. Tillgänglig på: https://www.youtube.com/watch?v=GyBYK_fIMf4 [Hämtad 2018-03-17]

Landezine (2015). *Israel Square*. Landezine.com, 19 maj. Tillgänglig på: <http://www.landezine.com/index.php/2015/05/sport-square-israels-plads/> [Hämtad 2018-03-18]

Landezine (2011). *Charlotte Ammundsens plads*. Landezine.com, 19 maj. Tillgänglig på: <http://www.landezine.com/index.php/2011/05/charlotte-ammundsens-plads-by-11-landskab/> [Hämtad 2018-03-18]

Landezine (2015). *Konsthallstorget*. Landezine.com, 22 maj. Tillgänglig på: <http://www.landezine.com/index.php/2015/05/st-johannesplan-konsthallstorget-by-white-arkitekter/> [Hämtad 2018-03-18]

Malmsten, J. (2016). *Utan interaktion ingen integration*. Hallbarstad.se, 6 april. Tillgänglig på: <https://hallbarstad.se/stadens-utmaningar/utan-interaktion-ingen-integration/> [Hämtad 2018-03-10]

Malmö stad (2017). *Nobeltorget byggs om. Vi bygger för MalmöExpressen*. [Utskick boende]. Tillgänglig på: http://www.xn--malm-8qa.se/download/18.1d68919c1431f1e2a961d6f/1491305082897/Utskick_boende_Malmo%CC%88Expressen_malm%C3%B6p%C3%A5v%C3%A4g_januari.pdf [Hämtad 2018-03-14]

Malmö stad (2017). *Nobeltorget*. Malmo.se, 8 september. Tillgänglig på: <http://malmo.se/Stadsplanering--trafik/Stadsplanering--visioner/Malmos-stadsmiljo/Torg-A-O/Nobeltorget.html> [Hämtad 2018-03-18]

Malmö stad (2008). *S:t Johannesplan och Konsthallstorget. Program för projekttävling*. Malmö.se, 8 juli. Tillgänglig på: <http://malmo.se/download/18.1e58ca66127664b20f4800010951> [Hämtad 2018-03-18]

Owens, C. (2014). "Skateboard Urbanism" Could Change Park Planning. Nextcity.org, 1 oktober. Tillgänglig på: <https://nextcity.org/daily/entry/skateboard-urbanism-draft> [Hämtad 2018-03-17]

Quartersnacks (2015). *Skate Spot Porn: Copenhagen, Denmark*. Quartersnacks.com, 16 januari. Tillgänglig på: <http://quartersnacks.com/2015/01/skate-spot-porn-copenhagen-denmark/> [Hämtad 2018-03-17]

Skate Malmö (2017). *In residence*. Skatemalmö.se. Tillgänglig på: <http://skatemalmo.se/in-residence/> [Hämtad 2018-03-17]

Skate Malmö (u.å) *Spots*. Skatemalmö.se. Tillgänglig på: <http://skatemalmo.se/spots/> [Hämtad 2018-03-17]

Sveriges Arkitekter (u.å) *Tävling: Slottstorget, Å-rummet och Rådhusplanen, Gävle*. Arkitekt.se. Tillgänglig på: <https://www.arkitekt.se/tavling/slottstorget-a-rummet-och-radhusplanen-gavle-3/> [Hämtad 2018-03-18]

Sveriges Arkitekter (2014). *Tävlingsbidrag: Bjarke Ingels Group*. Tillgänglig på: <https://www.arkitekt.se/wp-content/uploads/2014/05/Nya-G%C3%A4vle-centrum.pdf> [Hämtad 2018-03-19]

Sveriges Arkitekter (2014). *Tävlingsbidrag: Karavan Landskapsarkitekter AB*. Tillgänglig på: <https://www.arkitekt.se/wp-content/uploads/2014/05/D%C3%A4r-v%C3%A5ra-v%C3%A4gar-korsas.pdf> [Hämtad 2018-03-19]

Sveriges Arkitekter (2014). *Tävlingsbidrag: Nivå Landskapsarkitektur AB*. Tillgänglig på: <https://www.arkitekt.se/wp-content/uploads/2014/05/G%C3%A4vle-runt.pdf> [Hämtad 2018-03-19]

Sveriges Arkitekter (2014). *Tävlingsbidrag: Nyréns Arkitektkontor*. Tillgänglig på: <https://www.arkitekt.se/wp-content/uploads/2014/05/Bl%C3%A5-och-Gr%C3%B6n.pdf> [Hämtad 2018-03-19]

Sweco (2017). *Israels Plads Köpenhamn*. Sweco.se. Tillgänglig på: <http://www.sweco.se/vart-erbjudande/arkitektur/landskap/israels-plads-kopenhamn/> [Hämtad 2018-03-19]

Vice (2011) *Skate World: Denmark*. [video]. Tillgänglig på: <https://www.youtube.com/watch?v=mnHHU4aZEXY> [Hämtad 2018-03-17]

Widow (2016). *Åksätt med skateboard*. widow.se. Tillgänglig på: <http://widow.se/2016/02/17/aksatt-med-skateboard/> [Hämtad 2018-03-17]

7.4 MUNTliga KÄLLOR

Björebo, A. Personlig kommunikation, skejtare i Gävle. 2017-10-03.

Hallgren, K. Personlig kommunikation, skejtare i Malmö. 2017-10-15.

Lennartsson, L. Personlig kommunikation, Landskapsarkitekt på Gävle kommun. 2017-10-05.

Svanborg Edén, G. Personlig kommunikation, Skateboardsamordnare på Samhällsbyggnad, Malmö stad. 2017-10-02.

8. FIGURFÖRTECKNING

Alla bilder, kartor och diagram är tagna och gjorda av mig, om inget annat beskrivs.

- Figur 1: Terminologi-diagram
Figur 2: Bild på spår
Figur 3: Bild på TBS
Figur 4: Bild på skate-stoppers
Figur 5: Översiktskarta Malmö
Figur 6: Karta över Konsthallstorget
Figur 7: Bild Konsthallstorget
Figur 8: Bild på betongskiva
Figur 9: Bild på bänk med skate-stoppers
Figur 10: Diagram över rörelse på Konsthallstorget
Figur 11: Bild på ljussättning under disk
Figur 12: Bild på belysning på Konsthallstorget
Figur 13: Bild på hinder, papperskorg
Figur 14: Karta över Nobeltorget
Figur 15: Bild Nobeltorget
Figur 16: Bild på belysning på Nobeltorget
Figur 17: Bild på ljussättning i cylindrar
Figur 18: Diagram över rörelser och zoner på Nobeltorget
Figur 19: Bild på stålskonig
Figur 20: Detaljbild trappärcke
Figur 21: Detaljbild transition
Figur 22: Detaljbild bänk
Figur 23: Bild från Filmvisning - InResidence
Figur 24: Karta TBS i relation till sugga
Figur 25: Bild på "Skate-dots" - Triangeln
Figur 26: Bild på "Skate-dots" - Suggan
Figur 27: Bild på TBS - Btanteviksgången
Figur 28: Bild på Värnhemstorgets satebara objekt
Figur 29: Bild på skate-stopper, metallklammer
Figur 30: Översiktskarta Gävle
Figur 31: Karta över Stortorget
Figur 32: Bild över Stortorget
Figur 33: Bild på dragkedja
Figur 34: Bild på sitt- och lekmöjligheter
Figur 35: Bild på markmaterial
Figur 36: Bild på tak för torghandel
Figur 37: Diagram över rörelser på Stortorget
Figur 38: Karta över Rådhusorget
Figur 39: Bild över Rådhusorget
Figur 40: Bild på stenmuren
Figur 41: Bild på torget öppna och tomma yta
Figur 42: Bild på skulpturen "Kvinna i Hyperboreiskt hav"
Figur 43: Bild på Rådhusrappan
Figur 44: Diagram över rörelser på Rådhusorget
Figur 45: Bild på piggar i betongen
Figur 46: Bild på förbudsskylt
Figur 47: Bild Jarmers plads
Figur 48: Bild på bänk på Jarmers plads
Figur 49: Översiktskarta Köpenhamn
Figur 50: Karta över Israels plads
Figur 51: Bild Israels plads
Figur 52: Bild från sydvästra hörnet
Figur 53: Bild på nordöstra trappan
Figur 54: Bild på sydvästra trappan
Figur 55: Bild på den runda betongformen - Bowlen
Figur 56: Bild på aktiveringsytan
Figur 57: Bild på torgets höjning
Figur 58: Bild på utskärning för träden
Figur 59: Bild på vattenfall i tre ovala kärl
Figur 60: Diagram över rörelse på Israels plads
Figur 61: Karta över Charlotte Ammundsens plads
Figur 62: Bild Charlotte Ammundsens plads
Figur 63: Bild på de vita diamanterna
Figur 64: Bild på bänkar i trappan
Figur 65: Bild på spår av aktivitet på diamanterna
Figur 66: Bild på nyplnterade träd
Figur 67: Bild lekplats och utgång mot sjöarna
Figur 68: Bild aktivitetsplatsen
Figur 69: Diagram över rörelse på Charlotte Ammundsens plads
Figur 70: Tabell sammanfattande analys
Figur 71: Bild på Stortorgets material, gamla (Löfgren & Sollbe 1988)
Figur 72: Skiss på aktivitetsring
Figur 73: Skiss över närmare kopplingar och det Tessinska korset
Figur 74: Diagram på muren som territoriell gräns.
Figur 75: Skiss på markmaterial i slinga
Figur 76: Skiss på objekt i kombo
Figur 77: Skiss på skulpturell objekt
Figur 78: Skiss på trappa
Figur 79: Skiss på rumslighet med frontstage- och backstagemöjlighet
Figur 80: Skiss av triangel i cortenstål

9. APPENDIX

9.1 INTERVJUGUIDE

9.1.1 EXPERTINTERVJU 1

LO LENNARTSSON - LANDSKAPSARKITEKT GÄVLE KOMMUN

5 OKTOBER 2017

Är det okej att jag spelar in?

Vem är du och vad har du för titel?

Allmänt på Gävle kommun, hur ser ni på det offentliga rummet som plats i staden?

Vill ni se en blandning av besökare och aktiviteter? Nischad de olika rummen?

Hur mycket tänker ni kring exkluderande/inkluderande design på offentliga platser?

Är det något ni använder er av?

Till exempel på Stortorget, var det något ni hade i tanke vid valet av bänkar, markmaterial osv?

Är alla välkomna?

Skateboardåkarna är ju en grupp som ofta motarbetas i staden, vad är dina tankar kring att designa med skate-stoppers som är en sådan tydlig exkludering av en viss grupp och aktivitet?

Får ni in mycket klagomål om oväsen och förstörelse från platser skateboardåkarna tagit sig an?

Vad gör ni då?

På tågstationen i Gävle går ju att se både metallpiggar och skyltar om att det inte får skejtas där. Varför har man gjort så? Hade man kunnat lösa det på ett annat sätt än genom exkluderande design?

Vad ser du för för- och nackdelar med att inkludera skateboardåkarna med andra grupper och aktiviteter i stadsrummet?

Hur ser du på multifunktionella stadsrum och designandet av sådana?

9.1.2 EXPERTINTERVJU 2

GUSTAV SVANBORG EDÉN - SKATEBOARDSAMORDNARE MALMÖ STAD

2 OKTOBER 2017

Är det okej att jag spelar in?

Vem är du och vad har du för titel?

Hur kommer det sig att du hamnade på Malmö stad och att det i och med det skapades en ny titel?

Allmänt på Malmö stad, hur ser ni på det offentliga rummet som plats i staden?

Vill ni se en blandning av besökare och aktiviteter? Nischad de olika rummen?

Hur mycket tänker ni kring exkluderande/inkluderande design på offentliga platser?

Är det något ni använder er av?

Skateboardåkarna är ju en grupp som ofta motarbetas i staden, vad är dina tankar kring att designa med skate-stoppers som är en sådan tydlig exkludering av en viss grupp och aktivitet?

Får ni in mycket klagomål om oväsen och förstörelse från platser skateboardåkarna tagit sig an?

Vad gör ni då?

Vad ser du för för- och nackdelar med att inkludera skateboardåkarna med andra grupper och aktiviteter i stadsrummet ?

Hur ser du på multifunktionella stadsrum och designandet av sådana?

Genom mitt studerande av Konsthallstorget och Nobeltorget, är det tydligt att båda platserna är tillåtande för skateboardåkare.

På Konsthallstorget finns skate-stoppers. Vad är storyn bakom det?

Vad är det som gör Konsthallstorget så lyckat?

På Nobeltorget är aktiviteten styrd till ett visst hörn genom subtil infälld design som möjliggör för skejtande. Hur gick processen till i detta projekt? Har åkarna låtit vara delaktiga?

Hur tänker du kring balansen mellan att att plats som möjliggör skateboardåkande, fortfarande ska kännas "hittad"?

Vid inkluderandet av skateboardåkare, exkluderas andra då?

9.1.3 BRUKARINTERVJU 1

KRISTOFFER HALLGREN - SKEJTARE MALMÖ

15 OKTOBER 2017

Är det okej att jag spelar in?

Vem är du?

Jag vet att du inte kommer från Malmö från början, varför flyttade du hit?

Var skejtar du helst i Malmö?

Vad påverkar valet av plats att skejta på?

Hur ser du på utvecklingen av tillåtande av skateboardåkning i staden under åren?

Stöter du ofta på klagomål när du är ute och åker? Till exempel från boende på grund av oväsen eller skadegörelse?

Har du stött på skate-stoppers på platser för att förhindra ert åkande?

Var hittar jag det i Malmö?

Vad tänker du kring det?

På Nobeltorget har ni fått en publik plats som specifikt tillåter skateboardåkande, vad tycker du om det?

Hur kan en plats planeras för att tillåta skateboardåkande, utan att fasa in detaljer som underlättar detta? Vad bör en sådan plats innehålla?

Hur är aktiviteten i sig exkluderande/inkluderande gentemot andra? Till exempel åkare emellan, mot nybörjare, tjejer som skejtar?

9.1.4 BRUKARINTERVJU 2

ALFRED BJÖREBO - SKEJTARE GÄVLE

3 OKTOBER 2017

Är det okej att jag spelar in?

Vem är du?

Vilken plats skejtar du helst på i Gävle?

Vad påverkar valet kring platser att skejta på?

Vad är skillnaden mellan att skejta i anlagda parker och street?

Hur upplever du att Gävle ställer sig inför skateboardåkande? Ser de för- och/eller nackdelar? Kvaliteter?

Stöter du ofta på klagomål när du är ute och åker? Till exempel från boende på grund av oväsen eller skadegörelse?

Har du stött på skate-stoppers på platser för att förhindra ert åkande?

Känner du att ni och er aktivitet är en del av stadsrummet eller känner ni er exkluderade?

Hur är aktiviteten i sig exkluderande/inkluderande gentemot andra? Till exempel åkare emellan, mot nybörjare, tjejer som skejtar?

I Malmö har de sett många fördelar med att arbeta med skateboardåkare och skateboardåkning som aktivitet och har smått börjat inkludera det i planeringen av staden.

Hur ser ni skejtare på en sådan sak?

Förloras känslan av att platsen känns "hittad"?

9.2 DOKUMENTANALYS TÄVLINGSBIDRAG

Kommunfullmäktige i Gävle antog i april 2014 en ny centrumplan. Som en del av den arrangerade Samhällsbyggnadsförvaltningen en tävling i samarbete med Sveriges Arkitekter. I tävlingsprogrammet för projekttävlingen för Slottstorget, Å-rummet och Rådhusplanaden beskrevs hur kommunen bad om kvalitativa förslag till utformningen av dessa centrala delar. De bad om en gestaltning med hög ambition som skulle genomsyras av funktion, ökad tillgänglighet och stärkt vattenkontakt (Gävle kommun 2014). Målsättningen för tävlingen var: "en gestaltning där stråkets egna karaktärer förstärks och en helhet skapas samtidigt som platsbildningarna ges en egen identitet. [...] Stadsrummen ska vara intressanta, flexibla och kunna användas till olika aktiviteter oberoende av tid, årstid eller folkmängd. Föränderligheten är en attraktivitet i sig och mångfalden stärker stadens utbud" (Sveriges Arkitekter u.å).

I Centrumplanen låg det största fokuset på Slottstorget med mål att komplettera Stortorget samt stärka kontakten mellan norr och söder. För att göra det arbetades det även med stadens huvudstråk, Å-rummet och Rådhusplanaden, stommen i Gävles struktur. Dessa är viktiga rörelse- och rekreationsstråk och med en ny platsbildning var tanken att kopplingen skulle förstärkas.

Tävlingen var endast öppen för inbjudna team, utvalda efter en öppen pre-kvalificering. De olika förslagen som kom in var från Nyréns Arkitektkontor Aktiebolag, Karavan landskapsarkitekter AB, Nivå landskapsarkitektur AB och BIG - Bjarke Ingels group (Gävle Kommun 2014).

Jag har fokuserat på den del av Rådhusplanaden som utgörs av Rådhusstorget, men i relation till de andra platserna och stråken. Jag har gjort en analys av de olika förslagen och deras planer för platsen. Det fanns ett antal riktlinjer i programmet att förhålla sig till, bland annat att bevara esplanadens kulturhistoriska värden, att skapa en bättre fungerande centrumhållplats samt att utveckla torget som en mötesplats som bjuder in till aktivitet där en skridskobana nämndes som exempel. Detta har alla tagit fasta på i sina gestaltningsförslag.

Bakgrundsarbetet inför förslagen tycks alla ha lagt ner mycket tid på. De kulturhistoriska värdena har tagits omhand, men på olika sätt. Läget i det "Tessinska korset", där de två huvudgatorna Kungsgatan och Drottninggatan korsas och betydelsen av detta, har noterats i förslagen, även kopplingar till det kringliggande området. De handlar dock oftast om att knyta samman platsen med Stortorget eller Söder. Förslagen har också ett starkt fokus på kommunikationen, via buss och cykel. Karavan Landskapsarkitekter AB, som gick vinnande ur tävlingen, lade sitt huvudfokus på att främja mötet mellan människor och arbeta med att få in det i gestaltningen (Tävlingsbidrag Karavan Landskapsarkitekter AB 2014).

Med mål om att skapa en mötesplats som tillåter aktivitet på Rådhusstorget, har kontoren tänkt någorlunda lika. De föreslår en öppen plats som främst fokuserar på just möjligheten

att kunna åka skridskor på vintern på en yta som under sommarhalvåret fungerar som fontän, vattenspegel eller annan installation. Nyréns Arkitektkontor tycks ha tänkt något extra på dess flexibilitet och möjligheterna med detta och beskriver i förslaget att torget kan “fungera som en skridskobana vintertid, beachvolleybollplan, plaskdamm eller temporär dagvattenfördröjning”, men också för bondens marknad, julmarknad, konserter och politiska möten. Den skulle alltså kunna fungera som aktivitetsyta året om (Tävlingsbidrag Nyréns Arkitektkontor 2014). Nivå Landskapsarkitektur har med samma flexibla tänk fokuserat på vatten i olika former och menar att “dess attraktion och intresseväckande inslag inte ska underskattas”. De försöker få med elementets hela spektrum, såsom flytande form i vattenspegel, fast form som is, porlande, sprutande, rinnande och ångande (Tävlingsbidrag Nivå Landskapsarkitektur AB 2014). Endast Nyréns Landskapsarkitekturs förslag sticker ut med dess nedsänkta yta i gummi med trappor omkring.

Torgytans material är likartade i tävlingsbidragen. Ett i röd gummiasfalt, annars är det material som de flesta arbetar med den smågatsten som ligger på platsen idag. Någon blandar upp den med nyare stenar i annan nyans, och i ett annat förslag slipas stenarna på olika sätt.

De omslutande murarna har alla förslag valt att ta bort för att öppna upp flödet på torget. Karavan Landskapsarkitektur ersatte dem istället med träd som ändå omsluter, men samtidigt möjliggör för att korsa torget.

Bjarke Ingels Group föreslår att i kanterna lyfta på två av torgets hörn för att skapa en “känsla av att vara omsluten av torget”. Under dessa skulle det då skapas rum med plats för caféer. Vid evenemang kan också hörnen fungera bra som läktare då det därifrån skulle vara en bra utsikt över platsen. Detta beskrivs förbättra torgets funktion som naturlig mötesplats. I de andra två hörnen har kanterna lyfts upp endast några decimeter för att möjliggöra för sittplatser (Tävlingsbidrag Bjarke Ingels Group 2014). En stenterrass mot Rådhuset för att förstärka dess pampighet föreslår även Karavan Landskapsarkitekter (Tävlingsbidrag Karavan Landskapsarkitekter AB 2014).

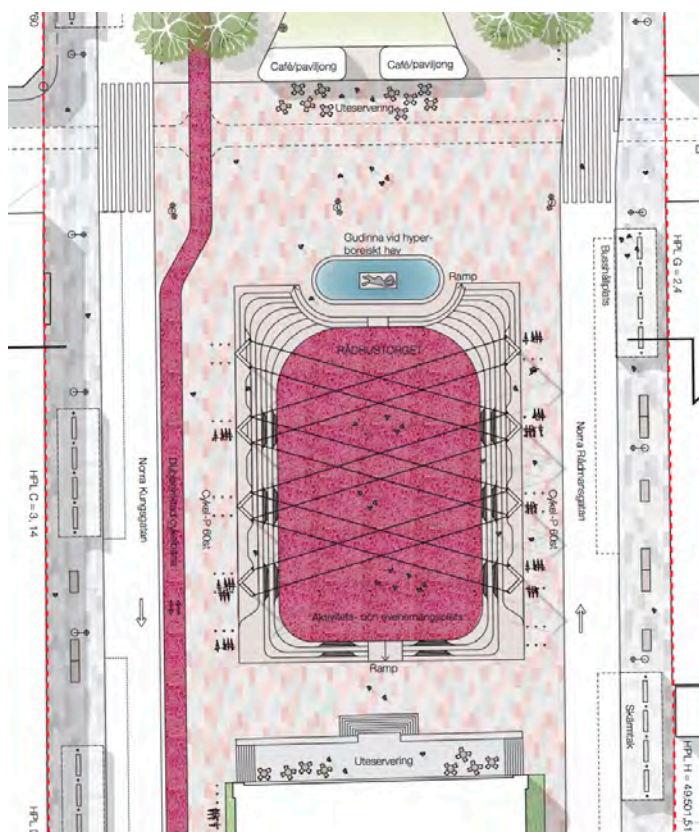
Alla förslag utom ett behåller Eric Grates skulptur “Gudinna vid hyperboreiskt hav” på den plats den står idag. Bjarke Ingels Group föreslår att den ska flyttas ut på Drottninggatan för att skapa mer plats åt torget. Mot skulpturen har ett förslag skapat en sittgradäng av röd granit, samma material som skulpturen, för att knyta samman torget och skulpturen mer. Ett annat förslag hade liknande tänk, att med markmaterialet binda samman de båda ytorna.

Angående belysning har kontoren många olika förslag. Nyréns arkitektkontor skapade en utformning som kan liknas vid en arena i miniformat, med stora belysningsarmaturer längs torgets långsida, en spegling av allén i esplanaden. Dessa är i förslaget av trä och stål med en vajer spänd emellan. I vajern kan belysning och Gobos hänga, vilket skapar ett slags tak över platsen. I denna kan även en duk kunna spännas upp vilket skulle ge ett skydd

vid sämre väderförhållanden. Strålkastarna går att rikta för att sätta fokus på en viss punkt och kan projicera mönster på ytan. Den skulle också kunna programmeras efter säsong för att till exempel komplettera julbelysning, ett effektivt och intressant grepp (Tävlingsbidrag Nyréns Arkitektkontor 2014).

Slutligen, alla förslag planerar för uteserveringar på olika sätt, öppet spritt över torget, samlade i ett hörn eller i en paviljong. Annars erbjuds inte många sittplatser, men skulle kunna vara tillräckligt ändå.

Med skateboardåkande som raster är det inte mycket på torget som tillåter aktiviteten. Det är framför allt markmaterialet som förhindrar möjligheten att skejta, då de flesta valt att behålla den smågatsten som ligger där idag. Inte heller den röda gummiytan är att föredra. En stor permanent vattenspegel över ytan skulle också förhindra skateboardåkning men även begränsa annan fysisk aktivitet. Mängd objekt att ta sig an varierar mellan förslagen. Ett antal trappor finns, men då inte med ett bra markmaterial i anslutning till dem. Platsen är dock lättillgängligt och har bra läge i staden.

Nyréns Arkitektkontor Aktiebolag
Förslag - Blå och grön
Tillåtn: Lo Lennartsson

Nyréns Arkitektkontor Aktiebolag
Förslag - Blå och grön
Tillåtn: Lo Lennartsson

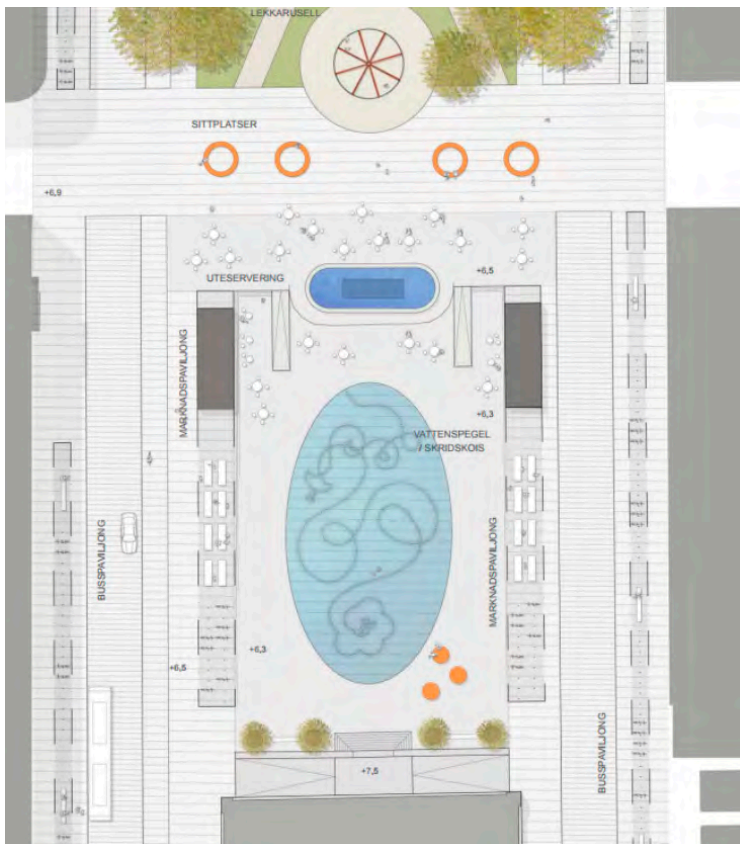
Karavan Landskapsarkitekter AB
Förslag – Där våra vägar korsas
Tillåtn: Lo Lennartsson

Karavan Landskapsarkitekter AB
Förslag – Där våra vägar korsas
Tillåtn: Lo Lennartsson

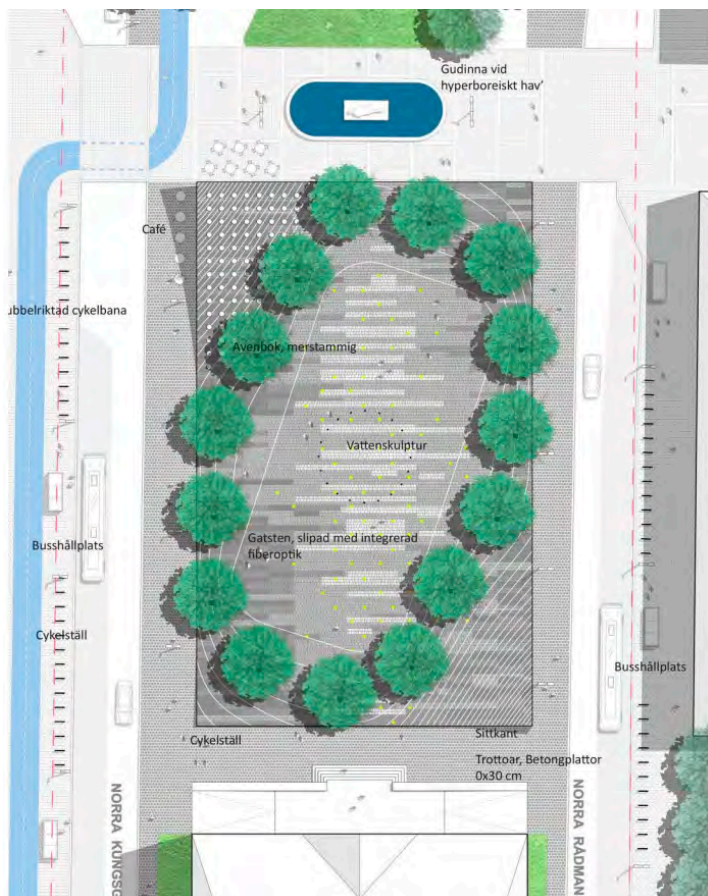
Nivå Landskapsarkitektur AB
Förslag – Gävle runt
Tillåtn: Lo Lennartsson

Nivå Landskapsarkitektur AB
Förslag – Gävle runt
Tillåtn: Lo Lennartsson

Bjarke Ingels Group
Förslag - Nya Gävle Centrum
Tillåtnd: Lo Lennartsson

Bjarke Ingels Group
Förslag - Nya Gävle Centrum
Tillåtnd: Lo Lennartsson

